

Ohjelmatyö ja moni- ammattillinen tuki rikosten ehkäisyssä

Rikosten ennaltaehkäisyhankkeen 2020–2022
loppuraportti

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2023:19

Ohjelmatyö ja moniammatillinen tuki rikosten ehkäisyssä

Rikosten ennaltaehkäisyhankkeen
2020–2022 loppuraportti

Minna Piispa, Saija Sambou, Heidi Lind

Oikeusministeriö Helsinki 2023

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Oikeusministeriö

CC BY-NC 4.0

ISBN pdf: 978-952-400-602-6

ISSN pdf: 2490-1172

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2023

Ohjelmatyö ja moniammatillinen tuki rikosten ehkäisyssä Rikosten ennaltaehkäisyhankkeen 2020–2022 loppuraportti

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2023:19		Teema	Mietintöjä ja lausuntoja
Julkaisija	Oikeusministeriö		
Tekijä/t Kieli	Minna Piispa, Saija Sambou, Heidi Lind suomi	Sivumäärä	88

Tiivistelmä

Oikeusministeriölle osoitettiin pääministeri Marinin hallitusohjelmassa kolmivuotinen rahoitus rikosten ennaltaehkäisyn tehostamiseksi. Oikeusministeriö asetti Rikosten ennaltaehkäisyhankkeen ja sille ohjausryhmän. Hankkeen tavoitteena oli kehittää hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti rikoksia ennaltaehkäiseviä palveluja ja niihin ohjautumista. Rahoitus ohjattiin valtionavustuksina rikollisuutta ehkäisevää työtä tekeville yhteisöille vaikuttaviksi todettuihin työmenetelmiin väkivaltarikollisten ja seksuaalirikollisten kuntouttamiseen sekä rikoksilla oireilevien nuorten tukemiseen ja nuorten päihteiden käytön ennaltaehkäisyyn. Rahoitusta myönnettiin 13 järjestölle ja neljälle nuorten toimintamallin pilotille.

Tässä raportissa kuvataan Rikosten ennaltaehkäisyhankkeen kokemuksia ja tuloksia, kuten asiakkaiden määrää, asiakkaiden taustatietoja, asiakkaiden ohjautumista hankkeisiin ja tietoja asiakastyöskentelystä ja hankkeen saamasta palautteesta. Väkivalta- ja seksuaalirikosten ehkäisyohjelmissa oli vuosina 2020–2022 kaikkiaan 1 002 ja nuorten toimintamallissa 340 asiakasta. Raportin lopussa esitetään kehittämissuhteita, joissa ehdotetaan, että rahoituksella pitäisi olla pidempi aikajänne ja pysyvää rahoitusmalli, hankkeiden tulisi olla jatkossa laajempia ja rikoksista irrottautumista tukevat palvelut tulee kytkeä hyvinvointialueiden rakenteisiin. Lisäksi esitetään muutamia ohjelmatyön sisällöllisiä kehittämiskohteita, tilanne- ja asiakasarvioinnin ja dokumentoinnin kehittämistä sekä perheiden roolin vahvistamista rikoksilla oireilevien lasten ja nuorten kanssa työskentelyssä.

Asiasanat rikosentorjunta, rikosentekijät, uusintarikollisuus, toimintaohjelmat

ISBN PDF 978-952-400-602-6 **ISSN PDF** 2490-1172

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-602-6>

Programarbete och multiprofessionellt stöd i brottsförebyggandet Slutrapport från projektet för förebyggande av brott 2020–2022

Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2023:19	Tema	Betänkanden och utlåtanden	
Utgivare	Justitieministeriet		
Författare	Minna Piispa, Saija Sambou, Heidi Lind	Sidantal	88
Språk	finska		

Referat

I statsminister Marins regeringsprogrammet anvisades justitieministeriet treårig finansiering för att effektivisera det brottsförebyggande arbetet. Justitieministeriet tillsatte ett projekt för brottsförebyggande och en styrgrupp för projektet. Målet med projektet var att i enlighet med regeringsprogrammet utveckla tjänsterna för brottsförebyggande och tillgängligheten till dessa tjänster. Finansieringen styrdes i form av statsunderstöd till organisationer för brottsförebyggande för arbetsmetoder som konstaterats vara effektiva vid rehabilitering av vålds- och sexualbrottslingar och till stöd för brottsbenägna unga och till förebyggande rusmedelsarbete. Finansiering beviljades 13 organisationer och fyra pilotförsök med en verksamhetsmodell för unga.

I den här rapporten beskrivs erfarenheterna och resultaten av projektet för brottsförebyggande, bland annat antalet klienter, klienternas bakgrund, klientarbetet och hur man lyckats nå klienterna med projektet och hurdan respons projektet har fått. Åren 2020–2022 hade programmen för förebyggande av vålds- och sexualbrott sammanlagt 1 002 klienter och 340 klienter i verksamhetsmodellen för unga. I slutet av rapporten ges utvecklingsförslag om att finansieringen ska ha en längre tidsram och bygga på en bestående mall, att projekten i fortsättningen ska vara mer omfattande och att de tjänster som hjälper personer att bryta brottsspiralen ska kopplas till välfärdsområdenas strukturer. Dessutom ges några utvecklingsförslag om innehållet i programarbetet och läges- och klientutvärderingen och om hur familjernas roll kan stärkas i arbetet med brottsbenägna barn och unga.

Nyckelord brottsbekämpning, gärningsmän, återfallsbrottslighet, verksamhetsprogram

ISBN PDF 978-952-400-602-6 **ISSN PDF** 2490-1172

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-602-6>

Programme Work and Multi-Professional Support in Crime Prevention Final Report of the Crime Prevention Project for 2020–2022

Publications of the Ministry of Justice, Memorandums and statements 2023:19	Subject	Memorandums and statements
--	----------------	-------------------------------

Publisher	Ministry of Justice, Finland
------------------	------------------------------

Author(s)	Minna Piispa, Saija Sambou, Heidi Lind
------------------	--

Language	Finnish
-----------------	---------

Pages	88
--------------	----

Abstract

In line with the Government Programme of Prime Minister Marin's Government, funding was allocated to the Ministry of Justice for a three-year period to enhance crime prevention. To achieve this, the Ministry of Justice set up a project for developing crime prevention and appointed a steering group for it. The objective of the Crime Prevention Project was to develop services aimed at preventing crime and referral to these services in accordance with the Government Programme. The funding, channelled as discretionary government grants to organisations engaged in crime prevention work, was to be used for rehabilitating perpetrators of violent and sexual offences using methods proven effective, for supporting young people acting out through criminal behaviour, and for preventing substance abuse by young people. Funding was granted to 13 organisations and four pilot projects experimenting with an operating model for young people.

This report describes the results of the project and experiences gained from it, and it provides information on the number of clients involved in the programmes, clients' backgrounds, referral of clients to the relevant services, client work, and feedback received by the project, among other things. In 2020–2022, a total of 1,002 clients were involved in the programmes for preventing violent and sexual offences and 340 in the operating model for young people. The report also presents some development proposals: funding should be provided for a longer period of time and a permanent model for the provision of funding should be established, future projects of this kind should be more extensive, and the services supporting the disengagement from criminal activity should be linked to the structures of the wellbeing services counties. Furthermore, the report proposes that the contents of the programme work should be developed in certain respects, the situation and client assessments and documentation should be developed, and the role of families in the work that supports children and young people acting out through criminal behaviour should be strengthened.

Keywords	crime prevention, offenders, recidivism, action plans
-----------------	---

ISBN PDF	978-952-400-602-6
-----------------	-------------------

ISSN PDF	2490-1172
-----------------	-----------

URN address	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-602-6
--------------------	---

Sisältö

1	Hankkeen tausta	8
2	Väkivalta- ja seksuaalirikosten ehkäisy- ja katkaisuhjelmat	11
2.1	Ohjelmissa käyneet asiakkaat	12
2.2	Asiakkaiden ohjautuminen ohjelmiin.....	15
2.3	Asiakastapaamiset	17
2.4	Asiakkaiden ja työntekijöiden kokemuksia ohjelmista	20
2.4.1	Hankeiden saama sanallinen asiakaspalaute	21
2.4.2	Työntekijöiden antama palaute	23
2.5	Hanketyöstä opittua.....	24
2.5.1	Väkivallan tekijöiden kanssa tehtävä työ	24
2.5.2	Koronan vaikutukset hankeiden toteuttamiseen ja asiakastyöhön	24
2.5.3	Työntekijöiden vaihtuvuus.....	26
2.5.4	Isommat hankekokonaisuudet	27
2.5.5	Yhteistyö Rikosseuraamuslaitoksen kanssa	27
3	Rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallit	29
3.1	Toimintamallien toteutus ja yhteistyökumppanit pilottipaikkakunnilla.....	31
3.1.1	Turun ROKKI.....	31
3.1.2	Vantaan Ri-O alaikäisille	33
3.1.3	Vantaan Ri-O nuorille aikuisille	36
3.1.4	Rovaniemen RIKO	37
3.1.5	Oulun NURRI	40
3.2	Toimintamallin asiakkaat	41
3.3	Asiakkaiden ohjautuminen toimintamalliin.....	45
3.4	Asiakastapaamiset ja niiden sisältö	47
3.4.1	Asiakkaan tilanteen arviointi.....	47
3.4.2	Motivoiva haastattelu	51
3.4.3	Monimuotoinen perheterapeuttinen työskentely eli MDFT	52
3.4.4	Systeeminen työtapa rikoksilla oireilevien nuorten kanssa	52
3.4.5	Muut ohjelmat ja tuki	53
3.4.6	Asiakastapaamisten määrä ja kesto	55
3.4.7	Keskeytykset ja niiden syyt	56

3.5	Asiakkaiden kokemuksia toimintamallista	57
3.6	Hanketyöstä opittua.....	59
3.6.1	Koronan vaikutukset hankkeiden käynnistämiseen ja asiakastyöhön	60
3.6.2	Työntekijöiden vaihtuvuus ja tarvittava tuki	60
3.6.3	Yhteistyön käynnistäminen ja vakiinnuttaminen.....	61
3.6.4	Kokonaisvastuu yhdellä työntekijällä	62
3.6.5	Tukihenkilöt ja kokemusasiantuntijat	62
4	Kehittämistarpeet	64
4.1	Pidempi aikajänne.....	64
4.2	Työn rakenne ja rahoitus	67
4.3	Laajemmat hankkeet.....	68
4.4	Rikoksista irrottautumista tukevien palveluiden kytkeytyminen hyvinvointialueiden rakenteisiin	69
4.5	Ohjelmatyön kehittäminen.....	71
4.6	Tilanne- ja tarvearvionnin sekä asiakasohjauksen kehittäminen	72
4.7	Perheiden roolin vahvistaminen	73
4.8	Dokumentoinnin tärkeys.....	73
	Lähteet	75
	Liitteet	77
	Liite 1. Ohjausryhmän ja projektiryhmien tehtävät ja kokoonpano	77
	Liite 2. Rahoitetut hankkeet	81

1 Hankkeen tausta

Tässä raportissa esitellään Rikosten ennaltaehkäisyhankkeen kokemuksia ja tuloksia. Hankkeesta kerättiin vuosittain tietoja strukturoidulla lomakkeella, missä kysyttiin rahoitetuissa hankkeissa olleiden asiakkaiden määriä, asiakkaiden taustatietoja, asiakkaiden ohjautumista hankkeisiin sekä tietoja asiakastyöskentelystä ja hankkeen saamasta palautteesta.

Pääministeri Marinin hallitusohjelman kohdan 3.3 toinen tavoite keskittyy turvallisuusviranomaisten toimintakykyyn. Tavoitteeseen sisältyy rikollisuuden ja rikosten uusimisen ehkäiseminen monipuolisin keinoin. Hallitusohjelman mukaisesti poliisin, syyttäjän, tuomioistuinten tai ulosoton kohtaamat henkilöt ohjataan myös muiden tarvitsemiensa palveluiden piiriin, kuten ulosotosta talous- ja velkaneuvontaan, poliisilta päihdehuoltoon tai väkivallan katkaisuojelmiin, vankilasta ja yhdyskuntaseuraamuksista sosiaali- ja terveystalouteen sekä rikollisuutta ehkäiseviin kuntoutusohjelmiin.

Oikeusministeriö asetti 19.11.2019 rikoksia ennaltaehkäisevän hankkeen ja hankkeen ohjausryhmän (liite 1). Hankkeen tavoitteena oli kehittää hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti rikoksia ennaltaehkäiseviä palveluja ja palveluihin ohjautumista. Erityisenä kohderyhmänä olivat rikoksilla oireilevat ja päihteitä käyttävät nuoret. Lisäksi tavoitteena oli ehkäistä uusintarikollisuutta sekä edistää rikoksiin syyllistyneiden ja vankilasta vapautuvien ohjaamista uusintarikollisuutta ehkäiseviin palveluihin, kuten kuntoutusohjelmiin ja päihde- ja mielenterveyspalveluihin. Tavoitteena oli myös lisätä rangaistukseen tuomitujen mahdollisuuksia osallistua rikoksetonta elämää tukevaan toimintaan rangaistuksen suorittamisen aikana ja sen jälkeen.

Hanketta koordinoi oikeusministeriön kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto yhdessä hankkeelle asetetun ohjausryhmän kanssa. Ohjausryhmä asetti tarvittavat projekti-/valmisteluryhmät valmistelemaan ja seuraamaan väkivalta- ja seksuaalirikollisille tarkoitettujen ohjelmien kehittämistä ja rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallin pilotointia. Hankkeen organisointi on kuvattu kuviossa 1.

Kuvio 1. Hankkeen organisointi

Kuviossa 1 esitetyn mukaisesti rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallin pilotointia valmisteli oma projektiryhmä ja väkivalta- ja seksuaalirikollisille tarkoitettujen ohjelmien kehittämistä oma projektiryhmä. Jälkimmäisen projektiryhmän alla laadittiin myös laatukriteerit väkivallan ehkäisy- ja katkaisuojelmille, joista valmistui raportti lokakuussa 2022. Rikosseuraamuslaitoksen ja muiden viranomaispalveluiden yhteensovittamista mietittiin omassa työryhmässä. Työryhmän raportti Suositukset viranomaisten saumattomalle yhteistyölle rikostaustaisten yhteiskuntaan kiinnittymisessä valmistui helmikuussa 2021. Edellisten lisäksi ohjausryhmä koordinoi myös sosiaali- ja terveysalan ammatillisille suunnattuja koulutuskokonaisuuksia, joilla haluttiin kehittää toimia uusintarikollisuuden vähentämiseksi sekä rikoksilla oireilevien nuorten rikollisuuteen puuttumiseksi.

Yhteistyössä Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin (KRIMO) kanssa toteutettiin osasta hankekokonaisuutta arviointitutkimus rikosentorjunta-interventioiden vaikuttavuudesta. Kaikkia rahoitettuja hankkeita ei otettu mukaan tutkimukseen, vaan arvioitavat rikosentorjuntainterventiot kohdistuivat rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallia pilotoineisiin hankkeisiin, SeriE-hankeeseen ja Turvallisille raiteille -hankeeseen. Lopulliset tutkimustulokset ja -raportti valmistuvat kevään 2024 aikana.

Oikeusministeriölle osoitettiin hallitusohjelmassa kolmivuotinen rahoitus vuosille 2020–2022 rikosten ennaltaehkäisyn kehittämiseksi ja tehostamiseksi. Rahoitus ohjattiin valtionavustuksina rikollisuutta ehkäisevää työtä tekeville yhteisöille vaikuttaviksi todettuihin työmenetelmiin väkivaltarikollisten ja seksuaalirikollisten kuntouttamiseen sekä rikoksilla oireilevien nuorten tukemiseen ja nuorten päihteiden käytön ennaltaehkäisyyn. Rahoitettavien ohjelmien tuli olla kotimaisella tai kansainvälisellä tutkimuksella vaikuttavaksi

todettu. Avustukset oli tarkoitettu rikollisuutta ehkäisevää työtä tekeville yhteisöille. Toisin sanoen avustusta saattoivat hakea oikeuskelpoiset järjestöt, yhdistykset, säätiöt ja kunnat tai kuntayhtymät. Erityisavustus myönnettiin hankeavustuksena ajallisesti rajattuun kehittämishankkeeseen (ks. liite 2).

Avustusten toisena kohteena oli rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallin pilotointi kunnissa. Toimintamallissa rikosprosessiin sovitetaan yhteen eri viranomaisten toiminnot ja muiden, ennaltaehkäiseviä palveluita tuottavien tahojen toimenpiteet koordinoitusti ja yksilön tarpeet huomioiden. Sen tarkoituksena on vähentää lasten ja nuorten toistuvasti tekemiä ja vakavia rikoksia ja tukea heitä kohti rikoksetonta ja päihteetöntä elämää. Rahoitetun toimintamallin rikoksilla oireileville nuorille tuli perustua kehittämistyöryhmän ehdotukseen (OM 2019:26). Erityisavustuksella tuettiin nuorten toimintamallin pilotointia kunnissa ja hyvinvointialueilla. Kaikki rahoitusta saaneet hankkeet on lueteltu tarkemmin liitteessä 2.

2 Väkivalta- ja seksuaalirikosten ehkäisy- ja katkaisuohteimat

Rahoitetuista väkivalta- ja seksuaalirikosten ehkäisy- ja katkaisuohteimista kolmessa kehitettiin palveluja seksuaalirikollisille tai omasta käyttäytymisestään huolestuneille. Settlementti Tampere ry:n Välitä! - nuorten hankkeessa kehitettiin työmenetelmiä nuorten 15–29-vuotiaiden seksuaalirikoksen tekuriskissä olevien henkilöiden auttamiseen ja Silta-Valmennusyhdistys ry:n ROAD-hankkeessa puolestaan seksuaalirikoksiin syyllistyneiden ulkomaalaistaustaisten henkilöiden uusintarikollisuuden ehkäisyyn. Sexpo-säätiö sr:n SeriE-hankkeessa tarjottiin tukea henkilöille, joiden seksuaalinen tai romanttinen kiinnostus kohdistuu alle suojaikärajan (16 vuotta) oleviin lapsiin.

Yksi rahoitetuista hankkeista oli lähisuhdeväkivallan tekijöille ja yksi kunniaan liittyvän väkivallan tekijöille. Ensi- ja turvakotien liitto ry:n Turvallisille raiteille -hankkeessa rakennettiin kokonaisvaltainen ja valtakunnallisesti yhtenevä kuntoutusohjelma lähisuhteissaan väkivaltaa käyttäneille, väkivaltarikokseen syyllistyneille sekä omasta käyttäytymisestään huolestuneille henkilöille. Settlementti Tampere ry:n Kunniaksi -hankkeen päätavoitteena oli ehkäistä kunniaan liittyvää väkivaltaa ja kehittää työmenetelmiä tekijöiden kanssa työskentelyyn. Hankkeessa keskityttiin tekijöiden auttamiseen ja tukemiseen ongelmatilanteiden ennaltaehkäisemiseksi ja väkivallattomien ratkaisujen löytämiseksi.

Pääasiassa rangaistuksen täytäntöönpanon yhteydessä toimivia ohjelmia oli viisi (Karikka-, Revion-, Vika Keikka -, Via Vis - ja Väkevä-hankkeet) edellä mainitun ulkomaalaistaustaisille seksuaalirikoksiin syyllistyneille tarkoitettun Road-hankkeen lisäksi. Kalliolan Settlementti ry:n Karikka-hankkeen tavoitteena oli luoda, toteuttaa ja kehittää uusi kokonaisvaltainen ja voimavarakeskeinen päihdekuntoutusmalli Riihimäen vankilaan. Autismisäätiö sr:n Revion-hanke oli kohdennettu neurokirjon piirteitä omaavien väkivaltarikoksista tuomittujen yksilökuntoutusjakson pilotointiin, ja sen tavoitteena oli väkivaltarikoksesta tuomittujen autismikirjon ja ADHD:n piirteitä omaavien henkilöiden rikoksen uusimisriskin ehkäiseminen kohdennetulla kuntoutuksella. Auralan Settlementti ry:n hankkeessa pilotoitiin Vika keikka™ vihan ja katkeruuden kahleista -ohjelmaa Turun vankilassa. Tämän taidelähtöisen tunteidenkäsittelymenetelmän tavoitteena oli tarjota sanaton itseilmaisukanava ja työvälineitä sekä vankila-aikaiseen että sen jälkeiseen elämään siviilissä. Vuolle Settlementti ry:n Via Vis -hanke työskenteli kodin ulkopuolisiin väkivaltarikoksiin syyllistyneiden tai väkivallalla oireilevien vähemmistöihin kuuluvien täysi-ikäisten kanssa. Lisäksi hankkeessa työskennellään kunniaan liittyvän väkivallan tekijöiden ja uhrien kanssa.

Väkevä oli Kriminaalihuollon tukisäätiö sr:n hanke, missä kehitettiin digitaalista väkivalta-kuntoutusohjelmaa rikostaustaisten naisten väkivaltakäyttäytymisen vähentämisen ja ennaltaehkäisemisen tueksi.

Helsinkimissio ry:n hankkeen (JR Exit -hanke) tavoitteena oli tukea järjestäytyneistä rikollisryhmistä irtautuneita kiinnittymään yhteiskunnan rakenteisiin sekä auttaa yksilöitä irtautumisessa syntyvien haasteiden kanssa hyödyntäen aggreddi-menetelmää. Kriminaalihuollon tukisäätiö sr:n Juntu-hankkeen asiakasryhmänä olivat 15–29-vuotiaat väkivaltarikoksiin syyllistyneet tai väkivaltaisen radikalisoitumisen riskissä olevat. Hanke tarjosi väkivallalla oireileville yksilöllistä tukea ja kuntoutusta tukihenkilötoiminnan muodossa. Lisäksi rahoitettiin Kriminaalihuollon tukisäätiö sr:n OMA-hanketta, missä kehitettiin Rikosseuraamuslaitokselle toimivaa ja tehokkaassa käytössä olevaa kuntoutusohjelmaa väkivaltarikosten vähentämiseen. Rahoitetuista hankkeista löytyy lisää tietoa liitteestä 2.

2.1 Ohjelmissa käyneet asiakkaat

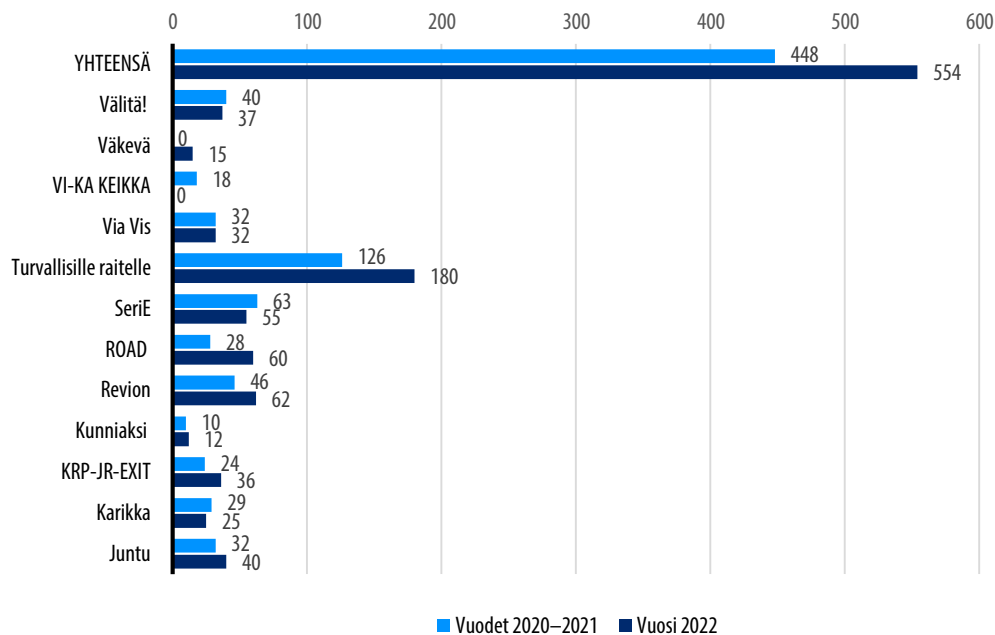
Väkivalta- ja seksuaalirikosten ehkäisyohjelmissa oli vuosina 2020–2022 kaikkiaan 1 002 asiakasta. Asiakasmäärä nousi hieman vuonna 2022 (n=554) vuodesta 2021 (n=448). Vuosittaiset asiakasmäärät on esitetty hankekohtaisesti kuviossa 2. Pelkkä asiakasmäärä ei kuitenkaan kerro toiminnan intensiivisyydestä, jota on kuvattu tarkemmin luvussa 2.3. Useimmat ohjelmat käynnistyivät vasta vuonna 2021, joten asiakkaita ei ilmoiteta erikseen vuodelta 2020. Mukana on myös hankkeita, kuten OMA-hanke, joissa ei ollut asiakastyötä, vaan ne keskittyivät ohjelman kehittämiseen. OMA-ohjelman kehittämisen tukena ja yhtenä merkittävänä osana ovat olleet pilottiryhmät Mikkelin, Riihimäen ja Turun vankiloissa, joihin osallistui vuoden 2022 aikana 12 vankeusrangaistusta suorittavaa. Vika keikka -hanke lopetti etuajassa ensimmäisen toimintavuotensa jälkeen vuonna 2021 ohjelman toteuttamiseen vankilaympäristöön liittyvien vaikeuksien vuoksi.

Eniten asiakkaita oli Turvallisille raiteille -hankkeessa (n=180 vuonna 2022), joka oli myös hankkeena suurin (ks. kuvio 2). Siinä oli henkilöstöresursseja 4,2 henkilötyövuotta, kun tyypillisesti hankkeissa oli 1,3–2 henkilötyövuotta. Toiseksi eniten asiakkaita oli Revion-hankkeessa (n=62 vuonna 2022) ja kolmanneksi eniten Road-hankkeessa (n=60). Asiakasmääriin vaikuttavia seikkoja olivat henkilöstöressien lisäksi myös toimintaympäristö. Esimerkiksi Karikka toimi Riihimäen vankilassa ja asiakkaiden määrä määrittyi kyseisen vankilaosaston vankiluvun mukaan.

Asiakasmäärät vastasivat suhteellisen hyvin hankehakemuksissa arvioituja määriä. Useissa hankkeissa asiakkaita oli jopa arvioitua enemmän, kuten JR Exit -hankkeessa (yhteensä 60 asiakasta, kun arvio oli 50), Revion-hankkeessa (toteuma 108 asiakasta, arvio 70), Via Vis -kehittämishankkeessa (toteuma 76, arvio 35–45) ja Välitä! -nuorten hankkeessa (toteuma

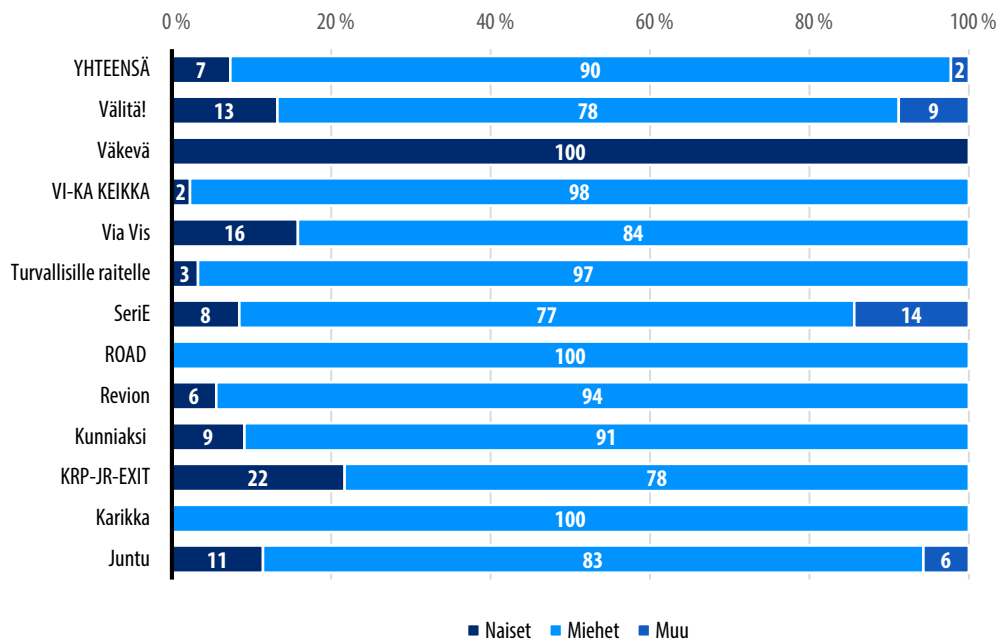
51, arvio 20–40). Toisaalta muutama hanke oli hakemuksissaan yliarvioinut tavoitellun asiakasmäärän, kuten Road-hanke (arvio 400, toteuma 88), Turvallisille raiteille -hanke (arvio 800, toteuma 306), SeriE-hanke (arvio 200, toteuma 118). Syitä siihen, että arvioidut asiakasmäärät eivät toteutuneet, on monia. Esimerkiksi koronapandemian vuoksi hanke- ja asiakastyö käynnistyivät hitaasti, hankeaikana tapahtuneet henkilöstövaihdokset ja niistä johtuvaan rekrytoimiseen käytetty aika eivät mahdollistaneet suunniteltuja asiakasmääriä tai asiakastyö oli ennakoitua vaativampaa ja otti siksi enemmän aikaa.

Kuvio 2. Väkivalta- ja seksuaalirikosten ehkäisy- ja katkaisuhjelmien asiakkaat ohjelmittain vuosina 2020–2022 (n, n=1002)

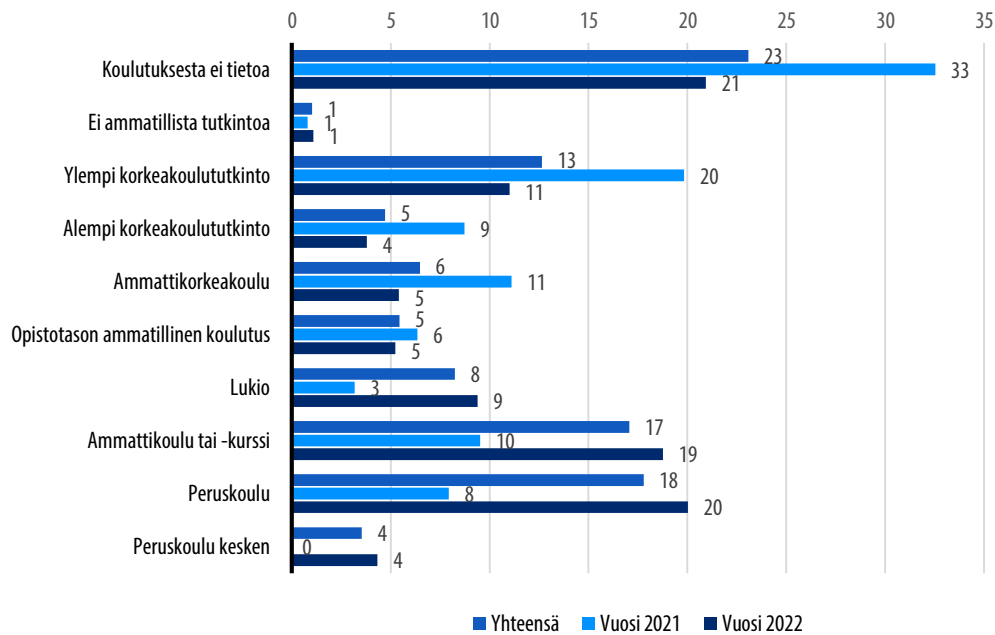
Asiakkaista suurin osa oli miehiä (88 %). Naisasiakkaiden määrä nousi hieman vuonna 2022 (6 prosentista 10 prosenttiin), kun naisille suunnattu Väkevä-ohjelma aloitti asiakastyön. Asiakkaista kolmasosa oli 21–29-vuotiaita (33 %). Toiseksi suurin ikäryhmä olivat 30–39-vuotiaat, joita oli 27 prosenttia kaikista asiakkaista. Alaikäisiä oli kokonaisasiakasmäärästä vain kolme prosenttia ja 40 vuotta täyttäneitä noin viidesosa (21 %). Asiakkaiden prosentuaalinen osuus suokupuolen mukaan on esitetty kuviossa 3.

Kuvio 3. Väkivalta- ja seksuaalirikosten ehkäisy- ja katkaisuohjelmien asiakkaat sukupuolen mukaan vuosina 2021–2022 (% , n=985)

Kaikista asiakkaista kolmasosa oli naimattomia, kun taas avio- tai avoliitossa oli runsas kolmasosa asiakkaista. Avio- ja avoliitossa olevat olivat erityisesti Turvallisille raitelle -hankkeen asiakkaita (peräti 64 % kaikista ohjelmissa mukana olleista asiakkaista vuonna 2022). Naimattomia asiakkaita oli puolestaan eniten Road-, Juntu-, SeriE-, Välitä! -nuorten hankkeen ja JR Exit -hankkeen asiakkaissa. Juntu- ja Välitä! -nuorten hanke ovat nimenomaan nuorille suunnattuja hankkeita, mikä osaltaan selittää naimattomien osuutta kyseisissä hankkeissa.

Kuvio 4. Väkivalta- ja seksuaalirikosten ehkäisy- ja katkaisuohjelmien asiakkaat vuosina 2021–2022 koulutuksen mukaan (% , n=654)

Väkivalta- ja seksuaalirikosten ehkäisy- ja katkaisuojelmassa mukana olleiden asiakkaiden koulutusasteet on kuvattu prosenttiosuuksina kuviossa 4. Asiakkaista useimmat olivat käyneet peruskoulun (18 %) tai ammattikoulun (17 %). Korkeakoulun suorittaneita oli runsas kymmenesosa, samoin kuin ammattikorkeakoulun tai alemman ammattikorkeakoulun suorittaneita yhteensä. Kaikkien asiakkaiden koulutustietoja ei ole saatavilla, joten tiedot koulutuksen suhteen eivät ole täysin luotettavia. Asiakasprofiileissa on myös mielenkiintoisia eroja koulutuksen suhteen; SeriE-hankkeen asiakkaista vuonna 2022 runsas puolet oli vähintään ammattikorkeakoulun suorittaneita ja Turvallisille raiteille -hankkeen asiakkaista lähes 40 prosenttia. Toki Turvallisille raiteille -hankkeen asiakkaissa oli runsaasti myös ammattikoulun tai lukion suorittaneita. Nämä erot muihin hankkeisiin selittyvät osin asiakasohjautuvuudesta. Enemmän kouluttautuneet ovat tunnistaneeet tuen tarpeen ja osanneen paremmin hakeutua oma-aloitteisesti tuen piiriin.

2.2 Asiakkaiden ohjautuminen ohjelmiin

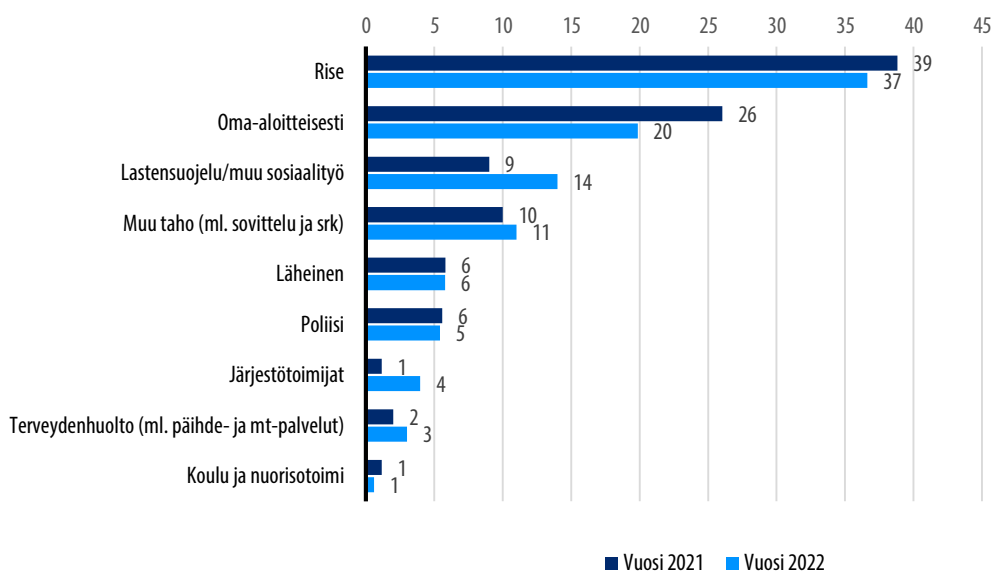
Asiakkaat ohjautuivat väkivalta- ja seksuaalirikosten ehkäisy- ja katkaisuojelmiin tyypillisimmin kuvion 5 mukaisesti Rikosseuraamuslaitokselta (lähes 40 %). Toiseksi yleisintä oli hakeutua ohjelman asiakkaaksi oma-aloitteisesti (runsas 20 %). Lastensuojelusta tai

muusta sosiaalityöstä tuli jonkin verran ohjauksia väkivallan ehkäisy- ja katkaisuojelmiin. Poliisin ohjaukset (noin 5 %) olivat yllättävän niukkoja ottaen huomioon, että Esitutkintalaki (805/2011) velvoittaa poliisia ohjaamaan erityistä suojelua tarvitsevat asianosaiset tukipalveluiden piiriin. Lähisuhdeväkivaltatilanteissa myös rikoksesta epäilty ohjataan palvelujen piiriin. Ensisijainen toimintamalli on pyytää suostumusta yhteystietojen välittämiseen. Tarvittaessa asianosaisia ohjataan palvelujen piiriin silloinkin, kun varsinainen rikoksen tunnusmerkistö ei täyty. (OM 2022:36.) Poliisin ohjauksien vähäistä määrää voi osaltaan selittää se, että poliisi ohjaa asiakkaat ensisijaisesti esimerkiksi sosiaalipalveluihin, josta asiakkaat ohjataan eteenpäin.

Väkivallan ehkäisy- ja katkaisuojelmat voidaan jakaa ohjaavien tahojen mukaan karkeasti kolmeen ryhmään. Ensimmäisenä ovat rangaistuksen täytäntöönpanon yhteydessä toimivat ohjelmat, joihin asiakkaat tulevat Rikosseuraamuslaitokselta. Näitä ovat Karikka-, Revion-, Road-, Vika Keikka -, Via Vis - ja Väkevä-hankkeet, joiden asiakkaista valtaosa (vähintään 60 prosenttia) ohjautui Rikosseuraamuslaitoksesta. Toisen suuren ryhmän muodostavat ohjelmat, joihin asiakkaat hakeutuvat suurimmaksi osaksi oma-aloitteisesti. Näitä ovat Turvallisille raiteille - ja SeriE-hankkeet, joihin noin 40 prosenttia asiakkaista tuli omasta aloitteestaan. Turvallisille raiteille -hankkeessa muita ohjaavia tahoja olivat lastensuojelu (12 %), sosiaalityö (11 %) ja poliisi (9 %). SeriE-hankkeessa ohjauksia tuli lisäksi Rikosseuraamuslaitokselta (10 %) ja poliisilta (9 %). Kolmantena ryhmänä ovat nuorten hankkeet, Juntu- ja Välitä! -nuorten hanke, joissa ohjaukset jakautuivat tasaisemmin ja asiakkaita ohjautuikin oma-aloitteisesti (Juntu-hanke 36 %, Välitä! -nuorten hanke 28 %), lastensuojelusta (11 %), muusta sosiaalityöstä (Välitä! -nuorten hanke 12%), Rikosseuraamuslaitokselta (Juntu-hanke 29 %, Välitä! -nuorten hanke 14 %) sekä lisäksi Välitä! -nuorten hankkeeseen jonkin verran myös poliisista (12 %).

Poliisi ohjasi asiakkaita pääasiassa JR Exit -, Turvallisille raiteille -, SeriE- ja Välitä! -nuorten hankkeisiin. Ohjauksia oli oletettavasti enemmän, sillä JR Exit -hanke ei yksityisyyden suojan vuoksi raportoinut kaikkia asiakkaita hankkeeseen ohjanneita tahoja.

Kuvio 5. Asiakkaiden ohjautuminen väkivalta- ja seksuaalirikosten ehkäisy- ja katkaisuojelmiin vuosina 2021–2022 (% , n=939)

2.3 Asiakastapaamiset

Seksuaali- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisy- ja katkaisuojelmat olivat yleensä pitkäkestoisia ja asiakastapaamisia oli paljon. Erityisesti lapsikohteisten asiakkaiden kanssa ensimmäisten tapaamisten aikana asiakkaan tilannetta kartoitetaan ja rakennetaan luottamusta ja siksi tapaamisia on alkuun usein viikoittain. Mikäli asiakkaan elämäntilanne on kriisiytynyt, asiakasta voidaan tavata tilapäisesti jopa kaksi kertaa viikossa. Työskentelyn edetessä pyritään tapaamisia harventamaan kahteen kertaan viikossa ja loppuvaiheessa tapaamisia on noin kerran kuukaudessa tai harvemmin. Jokaisen asiakkaan tukipalvelut rakennetaan yksilöllisesti yhdessä verkostoissa toimivien ammattilaisten kanssa vastaamaan juuri kunkin asiakkaan tarpeita ja riskiä. Asiakassuhteet ovat keskimäärin yhdestä kahteen vuoteen. Turvallisille raiteille -väkivallan katkaisuojelmassa työskentely asiakkaan kanssa on kestänyt keskimäärin 4–6 kuukautta. Tämän lisäksi seurantakäynti toteutettiin 6 kuukauden kuluttua työskentelyn päättymisestä. Asiakkaita on ohjelman aikana tavattu keskimäärin 5–9 kertaa. Yksilötapaamisen kesto on ollut pituudeltaan yleensä 60–90 minuuttia.

Kunniaan liittyvää väkivaltaa ehkäisevä Kunniaksi-hanke poikkesi kestoiltaan muista lähi-suhteissa tapahtuvan väkivallan ehkäisy- ja katkaisuojelmista. Hankkeessa oli tapaamiskertoja keskimäärin 1,5 kertaa asiakasta kohden, mutta vaihtelua oli paljon. Aktiivisten

toimenpiteiden osalta asiakassuhteet kestivät keskimäärin kolme kuukautta. Asiakkaat halusivat lopettaa asiakassuhteen tyypillisimmin silloin, kun usealla oli samaan aikaan monia muita tapaamisia eri viranomais- ja auttajatahojen kanssa, mikä kuormitti heitä. Osa taas koki, etteivät he tarvitse enempää tukea, koska tilanne oli rauhoittunut perheessä. Heti kun akuutein kriisivaihe oli ohitettu, asiakkaat totesivat herkästi, etteivät tarvitse enää tukea. Tämän takia he eivät halunneet sopia enää uusia tapaamisia, vaikka työntekijä olisi arvioinut, että tuki ja seuranta olisi ollut edelleen tarpeen.

Myös nuorten kanssa toteutettavissa ohjelmissa asiakassuhteet olivat pitkiä ja tiiviitä, noin kuudesta kahdeksaan kuukautta ja tapaamisia oli tiheään. Nuorten kanssa työskentelyssä asiakassuhteen lopettaminen ja jatko-ohjaus olivat tärkeässä roolissa, jotta asiakas voidaan siirtää hallitusti ja suunnitelmallisesti muualle, kuten järjestön muihin toimintoihin.

Vankilaympäristössä toteutettavissa ohjelmissa asiakassuhteiden pituus vaihteli suuresti asiakkaan tarpeesta ja tilanteesta riippuen. Tyypillisesti kuitenkin asiakassuhteet kestivät noin puoli vuotta. Asiakastapaamisten määrään ja asiakassuhteen kestoon vaikuttivat muun muassa rangaistuksen pituus ja asiakkaan mahdolliset siirrot suorittamaan rangaistusta toisessa laitoksessa.

Strukturoiduiempia ohjelmia rahoitetuista hankkeista oli Riihimäen vankilassa toteutettu Karikka-kuntoutus. Tavoiteltu vuosittainen kuntoutuksen osallistujamäärä Karikassa oli 25 vankia. Karikka-hankkeen kuntoutuksesta eteenpäin siirtyneet vangit olivat olleet kuntoutuksessa keskimäärin viidestä kuuteen kuukauteen. Kuntoutuksen viikko-ohjelma sisälsi yksittäisen vangin kohdalla kolmesti viikossa ryhmätoimintaa kaksi tuntia kerrallaan (yhteensä kuusi tuntia viikossa). Tämän lisäksi jokainen kuntoutuja sitoutui yksilötyöskentelyyn, jota oli vähintään joka toinen viikko. Yksilöajan pituus vaihteli vangin tilanteesta ja tarpeista riippuen, maksimissaan kuitenkin 45–60 minuuttia. Kuntoutukseen sisältyi ryhmä- ja yksilötyön ohella ajoittain myös sellitehtäviä, joita tehtiin itsenäisesti muutamia kertoja kuukaudessa kuntoutusryhmien ulkopuolella, kulloinkin käsillä olevaan teemaan liittyen. Karikka-hankkeen kuntoutustyöskentelyssä toteutettiin tarpeen mukaan myös vangin asioiden tilannearvioita. Näitä tapaamisia järjestettiin esimerkiksi silloin, jos oli tarve ajantasaistaa tietoa molemmin puolin ja/tai kontaktoida vangin tilanteen edistämiseksi vankilan erityisohjaajan tai esimerkiksi psykologin tuki.

Joissakin hankkeissa, kuten Via Vis - ja Road-hankkeessa, työskentely alkoi vankilassa ja jatkui edelleen vapauteen siirryttäessä. Via Vis -kehittämishanke ei ole tiettyyn aikaan ja käyntimääriin sidottu ohjelma, vaan tapaamiskerrat ja työskentelyn aloitus ja lopetus voidaan sopia joustavasti asiakkaan kanssa. Näin ollen työskentely voi asiakkaasta riippuen kestää esimerkiksi kuukauden tai kaksi vuotta.

Road-hankkeen antama tuki oli monipuolista kattaen palveluohjauksen, seksuaalikasvatuksen ja ryhmämuotoisen toiminnan. Palveluohjauksessa yksi asiakas oli keskimäärin ollut kahdeksan kertaa. Yhden tapaamisen pituus oli 30–120 min. Palveluohjausta tehtiin tarpeen mukaan, esimerkiksi järjestettiin asuntoasioita, ulosottoasioita, toimeentuloasioita, terveydenhoidon palveluita tai selvitettiin maahanmuuttoasioita. Tapauksia toteutettiin niin vankiloissa, hankkeen toimistolla ja eri virastoissa kuin etänä puhelimen tai videoyhteyden välityksellä. Seksuaalikasvatuksessa asiakkaat olivat keskimäärin viisi kertaa. Seksuaalikasvatusryhmät kokoontuivat 16 kertaa. Seksuaalikasvatusta tehtiin myös yksilötöyönä. Seksuaaliterapiatapaamisia oli yksilöllisesti joka viikko tai joka toinen viikko. Osan kanssa on ollut muutama terapiatapaaminen ja osan kanssa terapia oli pitkäkestoisempaa.

Keskeytykset ja niiden syyt

Keskeytyksiä oli rahoitettujen hankkeiden ilmoitusten mukaan vähän. Keskeyttäminen tarkoitti tavallisesti sitä, että asiakkaan kanssa yhdessä todettiin, että hän hyötyy enemmän toisenlaisesta avusta. Tällöin hankkeen työntekijät ohjasivat hänet toiseen, paremmin sopivaan palveluun. Syitä keskeyttämiseen olivat esimerkiksi asiakkaan huono motivaatio työskentelyyn, päihdeongelmat, kuolema, muutto toiseen kaupunkiin, avun saaminen uuden asuinkunnan alueelta, syyttämättäjäättämispäätös, yhdyskuntapalvelun päättyminen tai asiakkaan siirtyminen suorittamaan rangaistustaan vankilaan. Toisinaan asiakas myös katosi, eikä häneen enää saatu yhteyttä.

Rangaistuksen täytäntöönpanon yhteydessä väkivallan ehkäisy- tai katkaisuojelmiin osallistuneiden osalta keskeyttämiset olivat vielä harvinaisempia kuin siviilissä ohjelmiin osallistuneilla. Kuntoutukseen osallistuminen sisältyi yleensä rangaistusajansuunnitelmaan ja oli siten osana rangaistuksen täytäntöönpanoa. Yhdyskuntaseuraamuksiin liitettyssä kuntoutuksessa yhtenä keskeytyksen syinä oli, että asiakas alkukartoituksen jälkeen lopetti kuntoutuksen. Muita syitä olivat muun muassa koevapauden keskeytyminen, etätyöskentely ei onnistunut (puoliso asuu samassa yksiosässä), psykiatrinen osastohoito, digitaitojen heikkous etätyöskentelyssä tai aktiivinen katkaisuhoidon vaativa päihdeongelma. Myös maasta karkotus tai, että asiakas ei kokenut hankkeen olevan hänelle enää tarpeellinen, mainittiin syinä.

Vankeudessa ohjelmia suorittaneiden keskeytyksen syynä oli useimmiten siirto toiseen vankilaan. Tämän lisäksi keskeyttämisen syinä mainittiin, että kuntoutukseen hakutumista oli ohjannut ulkoinen motivaatio tai asiakkaan elämäntilanteessa tapahtui muutoksia (esim. vapautuminen ja epävakaa elämäntilanne tai haaste sovitaa ohjelman aikataulut vaihteleviin työaikoihin ja pitkiin työpäiviin). Toisinaan vankilan laitteista tai yhteyksistä johtuvat toistuvat tekniset ongelmat johtivat siihen, että asiakas turhautui ja kuntoutus ei päässyt käynnistymään lainkaan. Syynä saattoi olla myös se, että asiakkaalla

oli useampi päällekkäinen toiminta vankeusaikana, haasteita aikataulujen ja voimavarojen riittämisessä, jolloin asiakas valitsi toiminnan, jonka kautta voitiin paremmin tukea jatkumoa siviiliin. Haasteina esitettiin lisäksi pidempi tauko asiakkaasta riippumattomista syistä kuntoutuksen alkuvaiheessa sekä asiakkaan terveydentilaan liittyvät seikat. Osastomuotoisessa kuntoutuksessa keskeytyminen perustuivat pääasiassa vankilan turvallisuusperusteiseen päätökseen.

2.4 Asiakkaiden ja työntekijöiden kokemuksia ohjelmista

Kaikissa väkivallan ja seksuaalisen väkivallan ehkäisy- ja katkaisuohjelmassa kerättiin asiakailta tietoa ohjelmasta seuranta- ja palautekyselyillä. Lisäksi hankkeissa on ollut käytössä erilaisia omia asiakaslomakkeita ja mittareita. Esimerkiksi SeriE-hanke keräsi palautetta PCOMS-mittaristolla, missä tapaamisen arviointiasteikko SRS:llä (session rating scale) mitataan yhteistyösuhdetta jokaisen tapaamisen lopussa ja muutosarviointiasteikko ORS:lla (outcome rating scale) asiakkaan kokemusta hänen hyvinvoinnistaan jokaisen tapaamisen alussa. Lisäksi asiakkaita pyydettiin vastaamaan kahteen kysymykseen, joilla mitataan asiakkaan kokemaa hyvinvointia sekä asiakkaan omaa arviota hänen riskeistään syyllistyä rikokseen. Toisena esimerkkinä Turvallisille raiteille -hankkeessa palautetta on kerätty Ensi- ja turvakotien liitossa kehitetyllä, syksyllä 2021 käyttöön otetulla Vaikuttavuus esiin -mittarilla sekä Viola ry:n omalla saavutettavuus ja asiakaslähtöisyys kyselyllä, Pokka-työkalun avulla.

Karikka-hankkeessa kerättiin asiakkaiden arvioita, kokemuksia ja palautetta kuntoutuksesta uusintarikollisuutta mittavalla muutoskyselyllä, Kalliola-indeksillä sekä asiakaspalautelomakkeella. Mittareiden perusteella saatiin tietoa siitä, onko kuntoutuksella vaikutusta vankien motivaatioon, ajatteluun, käyttäytymiseen ja asenteisiin, ja samalla voitiin koota kuntoutukseen osallistujien kokemuksia kuntoutukseen liittyvistä onnistumisista ja haasteista sekä kehittämiskohteista. Kalliola-indeksi on Kalliola-konsernin yhteinen vaikuttavuusmittari, jolla mitataan asiakkaan elämässä tapahtuvia muutoksia. Indeksillä kattavat seuraavat teemat: elämä, terveys ja hyvinvointi, turvallisuus, aistit, mielikuvitus ja ajattelu, tunteet, käytännön taidot, jäsenyys yhteisössä, ympäröivä maailma, elämänilo ja leikkimielisyys sekä omaan ympäristöön vaikuttaminen - osallisuus. Teemoihin liittyviin kysymyksiin vastataan asteikolla 0-5 (0 eri mieltä, 5 samaa mieltä). Alku- ja loppukyselyiden avulla voitiin todeta, että kuntoutujan motivaatiossa, ajattelussa, käyttäytymisessä ja asenteissa oli tapahtunut muutoksia kuntoutukseen osallistumisen aikana.

Tampereen Settlementillä on ollut syksystä 2022 käytössä FIT-palautetietoinen hoito (Feedback Informed Treatment) -menetelmä. Siinä asiakas vastaa OpenFIT-ohjelmalla sähköisesti tapaamisen alussa neljään eri hyvinvoinnin kysymykseen (yksilöllisesti, läheiset ihmissuhteet, sosiaalisesti ja yleisesti) sekä tapaamisen päätteeksi neljään työntekijälle

palautetta antavaan kysymykseen (asiakassuhde, tavoitteet/keskustelun aiheet, työskentelytapa/menetelmät ja yleisesti). Tätä menetelmää käytettiin Kunniaksi- ja Välitä! -nuorten hankkeessa. Molemmissa asiakasmäärät olivat pieniä, joten vaikuttavuudesta kertovat tunnusluvut eivät ole tilastollisesti luotettavia.

2.4.1 Hankkeiden saama sanallinen asiakaspalaute

Oikeusministeriölle vuosittain jätetyn väliraportoinnin yhteydessä kerättiin asiakaspalautteita, joita pyydettiin kirjaamaan avoimeen tekstikenttään. Seuraavassa käydään tarkemmin läpi hankkeiden saamaa sanallista palautetta asiakkailtaan. Seksuaalirikosten ehkäisy ja katkaisuhankkeista saadussa asiakaspalautteessa asiakkaat olivat tyypillisesti kiitollisia harvinaisesta mahdollisuudesta saada puhua vaikeasta aiheesta luottamuksellisesti. Asiakkailta oli yleisesti hyvin korkea motivaatio osallistua tapaamisiin, ja vastaavaa tilaisuutta keskustella lapsikohteisuudesta oli palvelujärjestelmässä vähän tarjolla.

SeriE-hankkeen asiakkaat kokivat, että jo pelkästään se, että lapsikohteisuudestaan pääsi puhumaan jollekin, joka ei tuominut, koettiin seksuaalirikosta ennaltaehkäiseväksi. Asiakkaat kokivat, että seksuaalisen suuntautumisen pitäminen omana tietona yhteisön tuomitsevan suhtautumisen pelossa lisäsi seksuaalirikosta edesauttavaa painetta. SeriE:n työskentelyssä pyritään sitomaan lapsikohteisuus hyväksyttäväksi osaksi identiteettiä, ja löytämään asiakkaan yksilöllisestä tilanteesta riippuen keinoja toteuttaa omaa seksuaalisuuttaan syyllistymättä seksuaalirikokseen.

Saatu tuki koettiin tärkeäksi ja sen avulla pystyttiin ehkäisemään rikoksia. Hankkeet ovat itse seuranneet työn vaikutuksia. Esimerkiksi Välitä! -nuorten hankkeen mukaan asiakkaista kukaan ei ollut oman ilmoituksensa mukaan rikkonut toisen seksuaalisia rajoja työskentelyn aikana, vaikka oli joutunut tilanteeseen, jossa olisi aiemmin rikkonut. Asiakkaat arvioivat riskinsä syyllistyä jatkossa tekoihin keskimäärin 30 prosentiksi. Työntekijöiden tiedossa ei myöskään ollut ketään aikaisemmin seksuaalirikoksesta epäilyä, joka olisi ohjelman aikana joutunut epäillyksi uudesta seksuaalirikoksesta. Asiakaspalautteen mukaan asiakkaat työskentelyn johdosta ymmärsivät paremmin uhrin kokemusta, suhtautuivat itseensä myötätuntoisemmin ja olivat saaneet lisää tietoa seksuaalisuudesta ja väkivallasta. Elämönhallinta ja tunnesäätely eivät useimmilla asiakkailla olleet Välitä! -nuorten hankkeen palautteiden mukaan kuitenkaan parantuneet.

Tässä yksi SeriE:n saama palaute:

“Uusi suunta -ohjelman jälkeen oli todella arvokasta, että oli vielä mahdollisuus jatkaa omien asioiden käsittelyä. Se toi todella paljon lisäarvoa ja pääsi kiinni niihin asioihin,

joihin uusi suunnassa ei pureuduttu, mutta terapeuttisesti olivat minulle arvokkaita ja sain käsitellä aiheita teemoittain."

Vankilassa toteutetut hankkeet, missä asiakkaina olivat rikoksesta rangaistustaan suorittavia, asiakkaat kertoivat kuntoutuksesta olleen hyötyä muun muassa impulsiivisuuden hallinnassa ja tunteiden käsittelyssä. Työskentely oli auttanut myös itsetuntemuksen lisääntymisessä ja oman käyttäytymisen ymmärtämisessä sekä kokonaisvaltaisesti arjen tilanteissa selviytymisessä.

"Olen saanut uskoa omiin kykyihini selvitä sekä ylä- että alamäistä ilman että turvaudun päihteisiin tai rikoksiin. Vastuullisuus on teemana ollut tärkeä, sillä aiemmin etsin aina ulkopuolista syytä virheisiin jos niitä tein toisten seurassa. Nyt tiedän että vastuu on aina itselläni omasta elämästäni välittämättä muiden teoista."

"Karikka-kuntoutus on osoittanut, että voin olla osa yhteisöä, joka ei ole päihteiden tai rikosten sävyttämä."

Myös omien tunteiden tunnistamista pidettiin tärkeänä:

"Olen oppinut tunnistamaan tunteita ja sen myötä harkitsemaan käyttäytymistä. Oppinut huomaamaan asioiden syy-seuraussuhteita, mitkä asiat esimerkiksi lapsuudessa vaikuttavat nykypäivänä. Paineensietokyky kasvanut, oppinut näkemään asioita eri kanteilta."

"Erityisen hyödyllistä oli nepsy-puolen huomioiminen. Asioiden mittasuhteisiin saaminen, asioiden jäsentäminen/oman käyttäytymisen ymmärtäminen on auttanut toimimaan erilaisissa tilanteissa rakentavammin. Tunteiden tunnistamisesta ollut hyötyä."

Asiakkaiden palautteissa tuli esiin toive, että kuntoutus jatkuisi pidempään esimerkiksi koevapauden ja vapautumisen jälkeiselle ajalle. Erityisen tärkeäksi koettiin tukihenkilötoiminta, joka oli alkanut jo vankeuden aikana ja jatkui vapaudessa. Tämä tuli esille selkeimmin nuorten osalta.

"Toivon, että juntu jatkuisi kun pääsen siviiliin tammikuussa."

"Pitkään ollu jälkihuollossa. Nyt näyttää siltä, että tän jälkeen pärjään ilman tukihenkilön tiiviitä tapaamisia. Toivosin kuitenkin, et juntun työnteijää saisi tavata aina tarvittaessa ettei jäis ihan tyhjän päälle"

Myös päinvastaista palautetta tuli asiakastapaamisten yhteydessä ohjelman toimivuudesta. Asiakkaat syyttivät vastauksissaan edelleen perheen ongelmista muita kuin itseään tai omaa toimintaansa:

”Minä olen koko ajan ollut yhteistyökykyinen, mutta kun lapsen äiti ei suostu mihinkään. Hän ei välitä edes oikeuden päätöksestä. Mitä muuta minun pitäisi tehdä?!”

2.4.2 Työntekijöiden antama palaute

Oikeusministeriön väliraportoinnissa kysyttiin, mitä mieltä työntekijät ovat olleet toiminnasta. Palautteen mukaan työntekijät olivat olleet tyytyväisiä hanketyöhön. Työ väkivallan tekijöiden kanssa oli koettu mielekkääksi ja oman hankkeen tavoitteet yleisesti motivoiviksi. Palautteessa tuotiin esiin, että tekijä-asiakkaiden tavoittaminen ja sitouttaminen työskentelyyn on ollut paikoitellen haasteellista, sillä monissa hankkeissa käsiteltiin arkaluonteisia aiheita, kuten kunniaan liittyvää väkivaltaa ja seksuaaliväkivaltaa. Tekijät eivät ole useinkaan kovin valmiita näkemään omaa osuutta ongelmassa tai koe tarvetta muuttaa toimintaansa. Haasteena koettiin myös niiden väkivallalla oireilevien, joilla ei vielä ollut väkivaltatuomiota, ohjautuminen hankkeeseen. Vankilan ulkopuolella esimerkiksi maahanmuuttajilla voi olla pelkoja leimautumiseen liittyen, eivätkä siten ole valmiita tulemaan väkivaltatyön asiakkaiksi.

Hankkeiden aikana oli luotu niin paikallisia kuin valtakunnallisia verkostoja, joiden toimintaan oltiin tyytyväisiä. Verkostojen avulla toimintaa oli saatu pienessä ajassa hyvin tunnetuksi paikallisesti ja myös valtakunnallisesti. Monitasoisten yhteistyöverkostojen muodostuminen nähtiin myös työn vaikuttavuuden osoittimina, samoin kuin se, että hankkeiden työntekijöille on tullut kutsuja osallistua erilaisiin yhteistyökuvioihin. Oikeusministeriö myös pyrki edistämään hankkeiden välistä yhteistyötä järjestämällä työkokouksia. Esimerkkinä mainittiin seksuaalisen väkivallan tekijöiden kanssa työskentelevien hankkeiden välinen yhteistyö. Työntekijät olivat tyytyväisiä hyvään yhteistyöhön, jota on tehty paljon erityisesti SeriE-hankkeen, Seritatyön ja Road-hankkeen kanssa yhteisissä verkostoissa ja koulutuksissa. Työntekijät ovat saaneet myös vertaistuellista keskustelutukea tekijätyön seksuaaliterapeuttien verkostosta.

Yhtenä hankkeen onnistumisen edellytyksenä työntekijät olivat palautteen mukaan kokeneet sen, että hankkeen johtaminen, ammattitaidon ja työn tukeminen oli onnistunutta. Työskentelyä tuki kuukausittainen työnohjaus, toimiva tiimi ja kollegiaalinen tuki sekä osaamisen kehittämisen mahdollisuudet.

Vankilassa toteutetuissa hankkeissa toimintaan osallistuneet vangit ovat tuoneet esille, kuinka tärkeää on, että kuntoutusta toteuttavat vankilan ulkopuoliset työntekijät. Vangit kokivat, että järjestötyöntekijät ovat vankilaan kuuluvan hierarkian, valta-asetelmien ja ennakko-odotuksien ulkopuolella.

2.5 Hanketyöstä opittua

Tähän lukuun on koottu hankkeiden väliraportoinnissa esille tulleita huomioita hanketyöskentelyyn liittyen. Isoimpana hanketyöskentelyyn ja erityisesti asiakastyöhön vaikuttavana tekijänä hankkeet olivat kirjanneet koronapandemian mukanaan tuomat muutokset. Yhtenä hanketyön merkittävänä riskitekijänä nähtiin työntekijöiden vaihtuvuus. Lisäksi tässä luvussa kuvataan muutama projektiryhmän esille nostama huomio. Tulevaisuutta ajatellen projektiryhmä esitti toiveen erityisesti isommista hankekokonaisuuksista sekä tiiviimmän yhteistyön Rikosseuraamuslaitoksen kanssa.

2.5.1 Väkivallan tekijöiden kanssa tehtävä työ

Väkivaltatyö on Suomessa keskittynyt pitkään uhrien kanssa työskentelyyn. Tekijöiden mukaan saaminen työskentelyyn vaatii paljon motivointia ja toisenlaista työtötta. Eräs väliraportointiin vastannut toteaaakin seuraavasti:

”Väkivaltatyössä on Suomessakin lähdetty usein ensin liikkeelle kokijoiden auttamisesta, koska kokijat ovat usein valmiimpia ottamaan apua vastaan, ja tekijöihin kontakti on usein helpompi saada kokijoiden kautta (siltoin kun kyse on perheessä tapahtuvasta väkivallasta).”

2.5.2 Koronan vaikutukset hankkeiden toteuttamiseen ja asiakastyöhön

Koronapandemia vaikutti hanketyöhön erityisesti hankkeiden aloitusvuonna 2020. Suomessa otettiin käyttöön koronasulku, minkä johdosta työntekijät siirtyivät pääsääntöisesti etätööhön ja kasvokkaiset asiakastapaamiset lopetettiin. Työntekijöiden piti nopealla aikataululla siirtää asiakastyö toteutettavaksi etäyhteyksin.

Lähes kaikkiin väkivallan- ja seksuaalisen väkivallan ehkäisy- ja katkaisuohejelmien hankkeisiin sisältyi sisäistä ja ulkoista koulutusta. Koulutuksissa piti siirtyä koronasulkujen vuoksi etäkoulutuksiin. Etänä järjestettävät koulutukset ovat sisältäneet paljon teknisiä haasteita ja riskejä. Vuonna 2022 hankkeet pystyivät jälleen järjestämään läsnä tapaamisia,

mikä oli erittäin tärkeää markkinoitaessa toimintaa esimerkiksi maahanmuuttajien palvelupisteisiin ja heitä kouluttaviin oppilaitoksiin. Tapaamisten aikana voitiin välittää tietoa hankkeesta tehokkaammin ja pystyttiin levittämään esitteitä eri toimipisteisiin. Jotkut hankkeet mainitsivatkin, että läsnäolotilaisuuksien ansiosta yhteistyöpyynnöt hankkeille lisääntyivät vuonna 2022. Koronarajoitukset hankkeen ensimmäisenä vuonna hidastivat hankkeesta tiedottamista asiakkaille ja vaikuttivat varmasti asiakasmääriä laskevasti. Edelleen osa verkostotyöstä, vaikuttamistyöstä ja ammattilaisten konsultoisesta toteutettiin koronasulkujen jälkeenkin etänä. Etätapaamisten koettiin olevan kustannustehokkaita ja säästävät kaikkien työaika.

Etätyöskentelymahdollisuus on antanut asiakastapaamisiin joustavuutta ja työskentelyä on voitu toteuttaa asiakkaan toivomalla tavalla. Etävastaanotto oli hankkeista saadun palautteen mukaan toimiva tapa työskennellä valtaosalle asiakkaista. Myös sopivan vastaanottoajan löytäminen oli helpompaa asiakkaiden tehdessä etätöitä. Uusien asiakkaiden kynnys oli matalampi tulla etävastaanotolle verrattuna kasvokkain tapahtuvaan tapaamiseen. Etätyöskentely oli lisäksi mahdollistanut muualla Suomessa olevien asiakkaiden ottamisen mukaa työskentelyyn. Toisaalta osalla asiakkaista ainoastaan lähitapaaminen oli mahdollista heidän elämäntilanteensa vuoksi, kun taas toiset halusivat ainoastaan etätapaamisia joko verkossa tai puhelimitse. Etätapaamisiin oli monesti helpompi siirtyä, kun asiakkaan oli ensin tavannut kasvotusten muutaman kerran. Sitoutumisen ja luottamuksen rakentamisen kannalta kasvokkain työskentely toi parempia tuloksia.

Erytysinä etätyön haasteina nähtiin turvallisen etäyhteyden järjestäminen, sillä turvallisen paikan löytäminen tapaamisen ajaksi saattoi muodostua haasteelliseksi sekä työntekijälle että asiakkaalle. Etätyön vaatima tekninen osaaminen sekä heikko verkkoyhteys voivat tuottaa haasteita niin asiakkaille kuin työntekijöillekin. Neurokirjon asiakkaiden ja nuorten asiakkaiden nähtiin hyötyvän, ja vaativan, lähitapaamisista. Esimerkiksi lapsikohteiset asiakkaat eivät kokeneet ryhmämuotoisia tapaamisista turvallisina etätyöyhteyksin toteutettuna.

Vankiloissa tehtävissä hankkeissa koronasulkujen vuoksi tehdyt rajoitukset estivät yhteistyökumppaneiden pääsyn vankilaan vuonna 2020 ja 2021 ja vaikeuttivat yhteistyötä. Esimerkiksi hankkeiden ryhmäinfoja ei päästy ollenkaan tekemään vuonna 2021. Koronapandemian alkuvaiheessa vankiloissa toteutetuissa hankkeissa siirryttiin asiakkaiden kanssa pitkälti etätapaamisiin. Poikkeuksena oli Karikka-hanke, jonka kuntoutus tapahtui lähes poikkeuksetta lähityönä läpi koronapandemian. Riihimäen vankilan huonontuneen koronatartuntatilanteen vuoksi Rikosseuraamuslaitos teki vuoden 2021 elokuussa ja joulukuussa päätöksen keskeyttää ryhmätoiminnot. Karikka-hankkeen kuntoutusta toteutettiin näinä ajankohtina yksilömuotoisesti siltä osin kuin se oli koronaohjeistuksien osalta mahdollista ja terveysturvallista. Haasteina oli huonontuneissa koronatilanteissa ajoittainen huono tiedonkulku, jolloin ajantasaiset vankilan uutiset tai ohjeistukset eivät aina tavoittaneet Karikka-hankkeen työntekijöitä.

Myös vankien osalta havaittiin, että kuntoutusta voidaan toteuttaa etätapaamisina. Haasteena joissakin vankiloissa oli kuitenkin etätapaamisten järjestäminen. Haasteet liittyivät pääasiassa teknisiin ongelmiin, vankilan vähäisiin henkilöstöresursseihin ja tarkoitukseen soveltuvien tilojen puutteeseen. Näistä vaikeuksista johtuen kuntoutusjakson aikana saattoi tulla pidempiä taukoja. Useimmissa vankiloissa etäkuntoutustapaamiset ovat silti toteutuneet hyvin ja säännöllisesti. Tällaisissa vankiloissa oli sähköisestä asiointista vastaava henkilö, mikä osoittautui toimivaksi käytännöksi. Lisäksi joissakin vankiloissa erityisohjaaja tai rikosseuraamusesimies organisoivat tapaamiset ja yhteistyö oli toimivaa. Paine toimintojen järjestämiseen etäyhteyksin ruuhkautti joitakin vankiloiden yksiköitä koronan aikana vuonna 2021 siten, että jotkut vankilat joutuivat rajoittamaan järjestöjen etäyhteyksin tapahtuvaa toimintaa tiettyihin rajattuihin kellonaikoihin.

Etäkuntoutusmalli turvaa saumattoman jatkuvuuden, vaikka vanki siirtyisi toiselle puolelle Suomea. Etäkuntoutus ei kuitenkaan sovellu kaikille, joten aina pitäisi olla mahdollisuus myös lähikuntoutukseen tai hybridimallin toteuttamiseen. Sellaisten vankien kohdalla, joilla oli traumaoireita, huomattavaa yliaktiivista käyttäytymistä tai voimakkaita autismikirjon piirteitä, jotka ilmenevät henkilön vuorovaikutuksessa, etätapaamisina toteutettava kuntoutus ei ollut hankkeiden työntekijöiden mukaan paras vaihtoehto. Erityisesti etäkuntoutuksessa on huomattu, että tiivis yhteistyö Rikosseuraamuslaitoksen työntekijän kanssa edistää asiakkaan sitoutuneisuutta palveluun.

2.5.3 Työntekijöiden vaihtuvuus

Hanketyön riskinä on työntekijöiden suuri vaihtuvuus. Useissa väkivalta- ja seksuaalirikosten ehkäisy- ja katkaisuohjelmassa oli työntekijöiden vaihtuvuutta, mikä vaikutti toiminnan käynnistymiseen. Myös uusien, aiheeseen perehtyneiden, työntekijöiden rekrytoinnissa oli haasteita, sillä useimmissa hankkeissa tarvitaan erityisosaamista monelta eri osa-alueelta, kuten väkivaltatyöstä, rikosseuraamusasiakkaiden tai maahanmuuttajataustaisten kanssa työskentelystä.

Hankkeissa, joissa henkilöstön vaihtuvuutta ei juurikaan ollut, todettiin, että ”hankkeen yksi menestystekijä on ollut verrattain pieni vaihtuvuus työntekijöiden suhteen”. Työntekijät olivat motivoituneita ja työ merkityksellistä. Tätä osoitti palautteissa se, että tarve oman hankkeen tarjoamalle kuntoutustoiminnalle oli suuri ja asiakkailta saatu palaute oli hyvää. Positiivinen palaute yhteistyökumppaneilta koettiin myös tärkeänä osoittimena työn merkityksellisyydestä, kuten se, että vankilan työntekijät ja muut Rikosseuraamuslaitoksen työntekijät pitivät työtä vaikuttavana. Työn vaikuttavuutta osoittivat myös hankkeen toiminnan puitteissa rakennetut monitasoiset yhteistyöverkostot.

Hankkeen onnistumisen kannalta yhtenä tekijä tuotiin esiin työntekijöiden ammattitaidon ja työn tukeminen, kuten säännöllinen työhönohjaus, toimiva tiimi ja kollegiaalinen tuki sekä osaamisen kehittämisen mahdollisuudet. Kehittämisehdotuksina tuotiin useassa hankkeessa esille se, että hankkeen juurruttaminen vaatii pidemmän ajan ja asiakastyö olisi pitänyt joissakin hankkeissa aloittaa aikaisemmin. Tähän koronapandemia toi lisähaastetta.

2.5.4 Isommat hankekokonaisuudet

Hankkeille saataisiin enemmän näkyvyyttä ja vaikuttavuutta, jos hankekokonaisuudet olisivat isompia ja valtakunnallisia. Asiakasohjautuvuutta on vaikea edistää valtioneuvostotasolla, kun kyse on pienistä ja paikallisista hankkeista. Asiakkaiden yhdenvertaisuus ei välttämättä toteudu. Myös sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöitä olisi helpompi kannustaa ohjaamaan asiakkaita paikallisia hanketoteutuksia helpommin valtakunnallisiin hankkeisiin.

Isommat, useammalla työntekijällä resursoidut hankkeet, eivät myöskään ole niin herkkiä henkilöstövaihdoksille. Hanketta ja asiakastyöskentelyä voidaan saumattomasti jatkaa siitä huolimatta, että työntekijöitä siirtyy muihin tehtäviin ja uusia rekrytoidaan. Asiakastyö etenee suunnitellusti työntekijävaihdoksista riippumatta.

2.5.5 Yhteistyö Rikosseuraamuslaitoksen kanssa

Uusien hankkeiden suunnittelu yhteistyössä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa jo niiden suunnitteluvaiheessa on tärkeää saumattoman yhteistyön varmistamiseksi. Ulkopuolisten tahojen järjestämä kuntoutus edellyttää aina resursseja myös Rikosseuraamuslaitokselta. Rikosseuraamuslaitoksessa toimiikin yksiköiden tukena erillinen projektitoimisto, joka koordinoi projektikumppanuuksia. Onnistuneen toteutuksen kannalta on keskeistä, että Rikosseuraamuslaitoksen yksiköissä tiedetään riittävästi tarjottavasta palvelusta, sen oikeasta kohdentamisesta ja laadusta (vrt. OM 2022:36), jotta asiakkaita voidaan ohjata palveluihin. Vuorovaikutus on tärkeää myös siinä, että sovitaan työnjaosta. Esimerkiksi paljon palveluja tarvitsevilla voi olla tarve hyvin intensiiviselle palveluohjaukselle ja tuohon tarpeeseen vastaaminen on keskeistä asiakkaan muun kuntoutuksen onnistumiselle. Kun ulkopuolinen taho toteuttaa kuntoutusta vankilan sisällä, tulee kiinnittää erityistä huomiota valvontaan. Laitosympäristön turvallisuuteen liittyvät näkökohdat voivat asettaa myös reunaehjoja palvelujen toteuttamiselle.

Luotettava dokumentointi ja seuranta ovat keskeisiä erityisesti tilanteissa, joissa kuntoutus on osa seuraamuksen suorittamista, eikä vain palvelu, johon Rikosseuraamuslaitoksesta ohjataan asiakkaita seuraamuksen päätyttyä. Osallistuminen seuraamuksen aikaiseen, ulkopuoliseen kuntoutukseen, kirjataan aina Rikosseuraamuslaitoksen asiakastietojärjestelmään. Tämä tietysti edellyttää jatkuvaa seuranta ja arviointia kuntoutumisen etenemisestä, vaikka itse kuntoutuksen sisällölliset, luottamukselliset keskustelut jäävätkin asiakkaan ja palvelun tuottajan väliseksi.

3 Rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallit

Oikeusministeriön nimeämä poikkihallinnollinen työryhmä valmisteli valtioneuvoston 5.10.2017 hyväksymän Sisäisen turvallisuuden strategiaan liittyneen toimenpiteen laatia toimintamalli rikoksilla oireileville nuorille. Toimintamalli perustuu vahvasti tutkimukseen, mutta valmistelussa kuultiin laajasti sekä asiantuntijoita että nuoria ja rikoskierteestä irrottumassa olevia kokemusasiantuntijoita (OM 2019:44).

Toimintamallin valmistelun taustalla oli laaja kansainvälinen tutkimuskatsaus rikoksiin syyllistyneille nuorille suunnatuista interventioista ja niiden vaikuttavuudesta, sekä selvitys kuntien käytännöistä nuorten rikoksiin puuttumiseksi. Tutkimus osoitti, että Suomen kunnissa oli tarjolla hyvin varhaisen puuttumisen toimintoja, kuten näpistelijöille suunnattuja hankkeita ja ankkuritoimintaa. Toistuvasti ja vakavia rikoksia tekevien nuorten tukemiseen tarvitaan kuitenkin kevyen puuttumisen sijaan intensiivisempää tukea ja systemaattisia ohjelmia rikoksista irrottautumisesta sekä tällaiselle palvelukokonaisuudella selkeä vastuu-taho. Toisin sanoen kunnissa ei ollut rikoksista irrottautumista tukevaa osaamista eikä palvelua, jossa tukea nuoren tai lapsen lisäksi saisi myös muu perhe, vaikka perheen osallistaminen ja vanhemmuuden taitojen tukeminen ovat keskeisiä elementtejä kokonaisvaltaisen tuen yhteydessä. Lisäksi rikosoikeuden ja lastensuojelun prosessit tulisi sovittaa nuoren edun mukaisesti. Nuorten ja nuorten aikuisten tilannetta palveluissa voisi tutkimuksen mukaan vahvistaa myös nuorisosiaalityöllä, koska lastensuojelun asiakkaista merkittävä osa on teini-ikäisiä. (Haikkola ym. 2019.)

Poikkihallinnollisen työryhmän esityksen mukaan rikoksilla oireilevien nuorten toimintamalli on suunnattu lapsille ja nuorille, joita on epäilty syyllisiksi useampiin ja vakavampiin rikoksiin, ja joiden tilanteesta nuoren kohdanneella viranomaisella tai muulla toimijalla on herännyt erityinen huoli päihteiden käytöstä tai muusta syrjäytymisen riskistä. Rikoksilla oireilevat nuoret voivat olla myös alle 15-vuotiaita. (OM 2019:26.)

Toimintamallin keskiössä ovat nuoren tarpeet ja tilanteen arvio, jotta lapsi ja nuori sekä hänen perheensä saavat tarpeisiinsa räätälöidyn tuen ilman tiedonvaihdon ongelmista johtuvaa hitautta. Työryhmä ehdotti järjestämislakia, jossa säädettäisiin moniammatillisen ja poikkihallinnollisen viranomaismallin toimivalta, yhteistyö ja velvollisuudet. Kun työryhmän ehdotus kävi lausuntokierroksella, saatiin konkreettisia ehdotuksia pilotoinnin kevyempään toteuttamiseen ilman järjestämislakia. Kunnissa tiedonvaihdon ongelmia eri toimijoiden välillä päätettiin pilotoinnin aikana helpottaa sillä, että lapsen tai

nuoren tilanteesta kokonaisvastuussa oleva työntekijä olisi virkavastuulla toimiva sosiaalityöntekijä ja tuki tarjottaisiin yhdestä pisteestä, jolloin nuoren juoksuttaminen työntekijältä ja luukulta toiselle ei olisi tarpeen. (OM 2019:26).

Pilottihankkeiden käynnistyttyä moniammatillisen toimintamallin oli tarkoitus sisältää kuviossa 6 kuvatut keskeiset elementit ja yhteistyötahot. Toimintamallissa rikoksilla oireilevien nuorten tuki ja palvelut kootaan yhteen paikalliseen tai alueelliseen yksikköön siten, että nuoren tilanteen kokonaisvastuu kuuluu yhdelle rikoksilla oireilevan nuoren asioihin erikoistuneelle työntekijälle. Muut nuoren tilannetta tukevat työntekijät ja palvelut sekä myös rikosprosessin viranomaiset on kytketty malliin. (OM 2019:26.)

Kuvio 6. Rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallin keskeiset elementit ja yhteistyötahot

Rahoituspäätöstä varten kunnilta edellytettiin suunnitelmaa, miten moniammatillinen toimintamalli otetaan käytäntöön ja miten se tehostaa olemassa olevaa yhteistyötä ja palveluita vastaamaan nuorten ja perheiden tarpeita (vrt. kuvio 6). Lisäksi kuntien edellytettiin rahoituksen aikana valmistelemaan ja varmistamaan toiminnan vakinaistamista hankekauden päätyttyä. Toimintamallissa tuli käyttää strukturoitua arviointimenetelmää nuoren tilanteen ja tarpeiden selvittämiseksi sekä ehdotuksessa mainittuja, vaikuttaviksi arvioituja menetelmiä tai ohjelmia nuoren ja hänen perheensä tukemiseksi (OM 2019:26,12, 23). Valtionavustus oli suunnattu monialaisen, rikoserityisen työtavan kehittämiseen toistuvasti ja vakavia rikoksia tekeville nuorille, ei kuntien lastensuojelun lakisääteisten tehtävien hoitamiseen.

Näihin kentältä aikaisemmin nousseisiin ja tutkimuksen tunnistamiin haasteisiin lähdettiin hakemaan ratkaisua rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallissa. Hallitusohjelman puitteissa saatu rahoitus ohjattiin erityisavustuksena kunnille nuorten toimintamallin pilotointiin rikos- ja päihdekierteen katkaisemiseen moniammatillisen tiimin tuella. Myönteisen rahoituspäätöksen jälkeen Oulu, Rovaniemi ja Vantaa pääsivät käynnistämään moniammatillisiin tiimeihin valittavien työntekijöiden haun. Kuntien virantäyttöprosessien, poikkihallinnollisen yhteistyön valmistelun ja hankkeen tunnettuuden lisääntymisen myötä varsinainen asiakasohjaus ja asiakastyö käynnistyivät vuoden 2021 puolella. Turun ROKKI-projekti haki rahoitusta toisella hakukierroksella. Turulla oli viimeiseksi aloittaneena mahdollisuus ottaa oppia muiden paikkakuntien havaitsemista haasteista.

3.1 Toimintamallien toteutus ja yhteistyökumppanit pilottipaikkakunnilla

Edellisessä kappaleessa esitettyyn kuvioon (kuvio 6) oli koottu rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallin keskeisiä elementtejä ja yhteistyökumppaneita. Koko toimintamallin idea on, että keskiössä ovat lapsi, nuori ja perhe, jolle räätälöidään nuoren tilanteen mukaiset palvelut, ja osoitetaan yksi kokonaisvastuussa oleva sosiaalityöntekijä (OM 2019:26; 14). Vastuutyöntekijä tukee ja kulkee nuoren rinnalla koko prosessin ajan ja koordinoi mm. rikosprosessiin tarvittavan tuen ja muiden tukipalveluiden järjestämistä. Lähtökohtana työssä on 1) nuori ja nuoren tarpeet, 2) nuoren tilanteen arviointi, jotta nuori saa tarvitsemansa palvelut, 3) yhdellä viranomaisella on kokonaisvaltainen vastuu nuoren tarpeiden mukaisen tuen ja palveluiden järjestämisestä, 4) viranomaistyön lisäksi nuoren rinnalla voi toimia järjestötoimijoita sekä 5) nuoren tukihenkilöt ovat saaneet tehtävään asianmukaisen koulutuksen.

3.1.1 Turun ROKKI

Turussa toimintamalli käynnistyi tammikuusta 2021. Rikoksilla oireilevien nuorten kuntoutuksen kehittämiseen investointi (ROKKI) -hanke on sosiaalisen kuntoutuksen (SHL 17 §) palvelu, joka työskentelee myös lastensuojelun palvelutehtävässä ja vastaa käytännössä monien asiakkaiden kohdalla lastensuojelun tukitoimien (esim. ammatillinen tukihenkilö, tehostettu perhetyö) tarpeeseen.

Turun ROKKI-projektissa keskeistä on kokonaisvaltainen tuki ja laaja moniammatillinen osaaminen. Asiakkaita on kontaktoitu vähintään kerran viikossa. Lisäksi ROKKI-tiimillä on alusta asti ollut työmenetelmänä käytössä systeeminen työote. Pilotoinnin aikaisen käytännön kokemuksen ja havaintojen myötä toiseksi keskeiseksi työotteeksi on tullut

traumatietoinen työote. Näihin molempiin tiimi on saanut koulutuksen. Toiminnan käynnistyttyä projekti siirrettiin perhe- ja sosiaalipalveluihin lastensuojelun jälkihuollon alle, jossa se toimi vuoden 2023 alkuun asti ennen hyvinvointialueiden muutoksia.

Kuvio 7. ROKKI-toimintamalli ja keskeiset yhteistyökumppanit

ROKKI-tiimin keskeiset yhteistyökumppanit näkyvät kuviossa 7. ROKKI-tiimi tekee lapsen ja nuoren tilanteen mukaan taustaorganisaatioidensa, lastensuojelun ja muun sosiaalityön sekä rikosseuraamuslaitoksen (vankeuteen ja yhdyskuntaseuraamuksiin liittyen sekä vankilasta vapautumisen jälkeen) lisäksi yhteistyötä nuoriso- ja riippuvuuspsykiatrian poliklinikan, lasten ja nuorten poliklinikan, mielenterveys- ja päihdeyksikön, poliisin, ankkuritoiminnan, koulujen (peruskoulut, aikuisten perusopetus ja toisen asteen ammatilliset oppilaitokset) ja eri järjestötoimijoiden kanssa. A-klinikka on keskeinen yhteistyökumppani, sillä loppuvuodesta 2022 ROKKI-tiimiä on täydentänyt A-klinikan ostopalvelulääkäri (noin 4 tuntia kuukaudessa). Myös järjestötoimijoiden kanssa on tehty yhteistyötä, kun esimerkiksi Aggredin kokemusasiantuntija on ollut työparina ROKKI-projektin asiakastapaamisilla.

Tiimissä on työskennellyt sosiaalityöntekijä (projektikoordinaattori), psykiatrinen sairaanhoitaja ja kaksi sosiaalihoaja (joista toinen vakanssi on perustettu myöhemmin, 1.12.2021 alkaen), erityisopettaja ja Turun yhdyskuntaseuraamustoimiston palveluksessa oleva rikosseuraamustyöntekijä. Tiimin työskentelyyn on osallistunut myös ostopalveluperheterapeutti marraskuusta 2022 lähtien (noin 3 tuntia viikossa) ollen mukana tiimin systeemisissä asiakstiimeissä ja joitain kertoja myös työparina perhetapaamisilla.

ROKKI-tiimillä on kaksi erityistä piirrettä muihin pilottipaikkakuntiin verrattuna. Tiimissä on työntekijänä mukana Rikosseuraamuslaitoksen Turun yhdyskuntaseuraamustoimiston palveluksessa oleva rikosseuraamustyöntekijä. Rikosseuraamustyöntekijän työpanos (100 %) on ostettu Turun yhdyskuntaseuraamustoilta 7/22 asti, jonka jälkeen yhteistyö on jatkunut hankekumppanuutena. Turku oli myös ainoa pilottipaikkakunta, joka oli palkannut tiimiin erityisopettajan tukemaan asiakkuudessa olevien nuorten koulunkäyntiä. Erityisopettaja kuitenkin siirtyi toisiin tehtäviin maaliskuussa 2023. Yksilötyön lisäksi ROKKI-tiimissä on työskennelty perheenjäsenten ja muiden läheisten kanssa sekä toteutettu kuntouttavaa ryhmätoimintaa (ART-ryhmät) asiakkaiden kouluilla.

3.1.2 Vantaan Ri-O alaikäisille

Rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallia on Vantaalla toteutettu kahtena eri kokonaisuutena. Toimintamallia valmistellut työryhmä nosti lapsen ja nuoren rikoksista irrottautumisen tuen rinnalle myös koko perheen tukemiseen. Tähän ehdotettiin erilaisten vaikuttaviksi todettujen ohjelmien tai perheen vuorovaikutusta parantavien menetelmien käyttöä. (OM 2019:26; 12, 23.) Vantaa oli ainoa paikkakunta, missä päätettiin pilotoida vaikuttavaksi arvioitua MDFT-terapiaa (multidimensional family therapy, monimuotoinen perheterapia) alle 18-vuotiaille toistuvasti ja vakavia rikoksia tekeville nuorille.

Alaikäisten hankeosuudessa koulutettiin MDFT-terapeutteja toteuttamaan interventiota, jolla pyrittiin tukemaan perheen sisäistä vuorovaikutusta siten, että lapsi voisi lopettaa päihteiden käytön ja rikokset tai vähentää niitä. Parhaimmillaan lapsen tilanne voisi MDFT-intervention myötä kohentua niin merkittävästi, että huostaanotto ja sijoitus kodin ulkopuolelle voitaisiin välttää. MDFT-terapia edellyttää vähintään yhden vanhemman, huoltajan tai muun lapselle läheisen aikuisen sitoutumista intensiiviseen työskentelyyn, joka sisältää tapaamisia kahdesta kolmeen kertaa viikossa noin puolen vuoden ajan.

Ri-O -hankkeen alaikäisten tiimiin palkattiin sosiaalityöntekijä-hankekoordinaattori sekä neljä sosiaalihoaja, jotka muodostivat MDFT-tiimin. MDFT on tiimipohjainen, avain-terapeutin ohjaama työskentelymalli. Yksi sosiaalihoaja koulutettiin MDFT-avain-terapeutiksi ja kolme MDFT-terapeuteiksi. MDFT toimi Vantaalla lastensuojelun palveluna,

ja interventioon ohjatuilla nuorilla oli lastensuojelun asiakkuus. Nuorten vastuusosiaalityöntekijät ohjasivat heidät Ri-O -hankkeen MDFT-intervention pariin, ja samalla nuoren vastuusosiaalityöntekijäksi tuli hankkeen sosiaalityöntekijä.

Kuviossa 8 on tiivistettynä MDFT-terapiaa toteuttavan tiimin työn organisoituminen. Vastuusosiaalityöntekijä ja neljä terapeuttia muodostivat tiimin, joka teki lapsen ja perheen tilanteen mukaan yhteistyötä verkoston kanssa. Alle 18-vuotiaan lastensuojelun asiakkuuden omaavan nuoren vastuusosiaalityöntekijä on tarvittaessa yhteydessä MDFT-terapeuteihin. Vaikka lapsi osallistuu Ri-O -hankkeen MDFT-terapiaan, säilyy vastuu lastensuojelun sosiaalityöntekijällä eikä siirry Ri-O -hankkeen sosiaalityöntekijä/projekti-koordinaattorille. Lapsen ja nuoren yksilöllisen tarpeen mukaan työskentelyyn tulivat mukaan muut tärkeiksi koetut läheiset, sijaishuoltoyksikkö, koulu, poliisi, rikosseuraamuslaitos, psykiatria tai muut hoitotahot, nuorisopalvelut ja yksityiset tai järjestöjen palvelut.

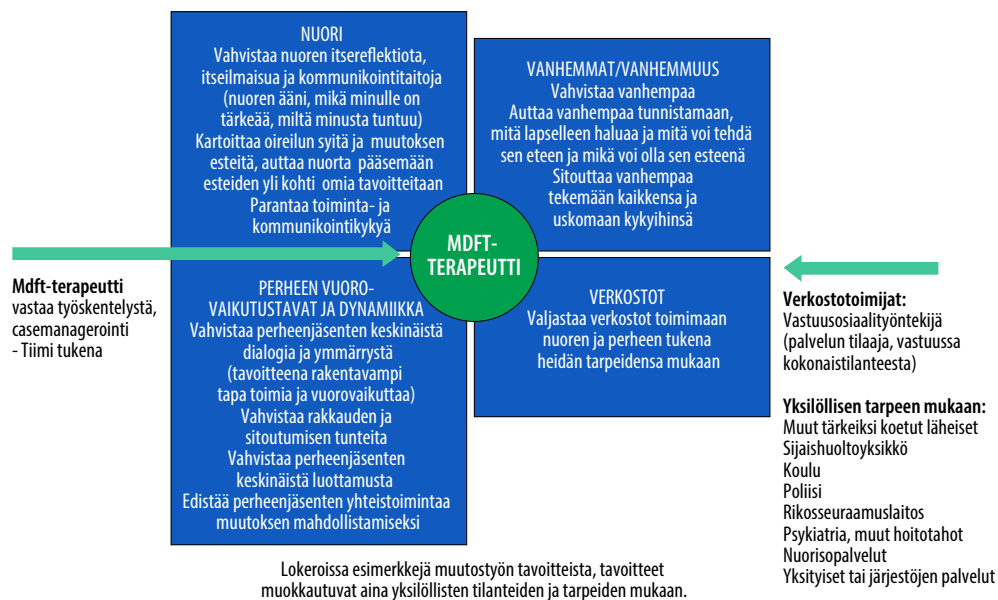
MDFT-terapia tarjoaa muutoksen avaimia sekä lapselle että vanhemmalle. Kuvioista 8 ilmenee esimerkkejä muutostyön tavoitteista, jotka muokkautuvat aina yksilöllisten tilanteiden ja tarpeiden mukaan. Lapsen kanssa työskenneltäessä vahvistetaan nuoren itsereflektiota, itseilmaisua ja kommunikointitaitoja (nuoren ääni; mikä minulle on tärkeää, miltä minusta tuntuu), kartoitetaan oireilun syitä ja muutoksen esteitä, autetaan nuorta pääsemään esteiden yli kohti omia tavoitteitaan ja parannetaan toiminta- ja kommunikointikykyä.

Vanhemman kanssa työskennellessään MDFT-terapeutti vahvistaa vanhempaa/vanhemmua, auttaa vanhempaa tunnistamaan, mitä hän lapselleen haluaa, mitä hän voi tehdä sen eteen tai mikä voi olla sen esteenä sekä sitouttaa vanhempaa tekemään kaikkensa ja uskomaan kykyihinsä. Työskentelyn tavoitteena on vahvistaa perheenjäsenten keskinäistä dialogia ja ymmärrystä rakentavampaan ja vuorovaikutteisempaan suuntaan, vahvistaa rakkauden ja sitoutumisen tunteita ja perheenjäsenten keskinäistä luottamusta sekä edistää perheenjäsenten yhteistoimintaa muutoksen mahdollistamiseksi.

Hankkeen edetessä edellä kuvattua järjestelyä muutettiin siten, että MDFT-interventioon ohjattujen nuorten sosiaalityön asiakkuus ei enää siirtynyt hankkeen sosiaalityöntekijälle. Rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallin alkuperäinen ajatus oli, että hankkeen sosiaalityöntekijä olisi toiminut nuoren vastuutyöntekijänä, mutta lastensuojelun toimintaympäristössä tämä ei käytännössä toiminut. Vastuusosiaalityöntekijän vaihtumista ei nähty lasten edun mukaisena ratkaisuna, koska eriytynyt palvelujärjestelmä tuottaa muutoinkin useita työntekijävaihdoksia sosiaalihuollon ja lastensuojelun asiakkaaksi päätyvälle nuorelle. Hankekoordinaattorille ei myöskään jäänyt aiemmassa työnkuvassa aikaa koordinointi- ja kehittämistyölle, sillä hankkeeseen ohjattujen nuorten lastensuojelun asiakasprosessit olivat poikkeuksetta intensiivistä työskentelyä vaativassa vaiheessa.

Työnkuvan muutos sai oikeusministeriön hyväksynnän, ja elokuusta 2022 alkaen koordinaattori toimi hankkeessa ilman asiakasvastuuta keskittyen hankehallintoon ja kehittämiseen. Tästä muutoksesta huolimatta Ri-O -hankkeen MDFT-terapeuttien ja nuorten vastuusosiaalityöntekijöiden välinen yhteistyö toimi hyvin. Hankekoordinaattorin tehtäväksi jäi muun muassa selkiyttää viranomaisten välistä yhteistoimintaa alaikäisen rikosprosessissa. Tämä kehittämistyö edesauttoi rikoserityisen osaamisen levittämistä lastensuojelun työntekijöille. (Korhonen 2023.)

Kuvio 8. Ri-O -hankkeen MDFT-terapian toteutus, tavoitteet ja toimijat

MDFT-terapia tarjoaa muutoksen avaimia sekä nuorelle että vanhemmalle. Kuviosta 8 ilmenee esimerkkejä muutostyön tavoitteista, jotka muokkautuvat nuoren yksilöllisten tilanteiden ja tarpeiden mukaan. Nuoren kanssa työskenneltäessä vahvistetaan tämän itsereflektion, itseilmaisun ja kommunikoinnin taitoja, kartoitetaan oireilun syyt ja muutoksen esteitä ja autetaan nuorta pääsemään esteiden yli kohti omia tavoitteitaan. Vanhemman kanssa työskennellessään MDFT-terapeutti vahvistaa vanhempaa/vanhemmuutta auttamalla vanhempaa tunnistamaan, mitä tämä lapselleen haluaa ja mitä hän voi tehdä sen eteen. Vanhemman kanssa tutkitaan sitä, mikä voi olla muutoksen esteenä, ja sitoutetaan vanhempaa tekemään kaikkensa sekä uskomaan kykyihinsä. Työskentelyn tavoitteena on vahvistaa perheenjäsenten keskinäistä dialogia ja

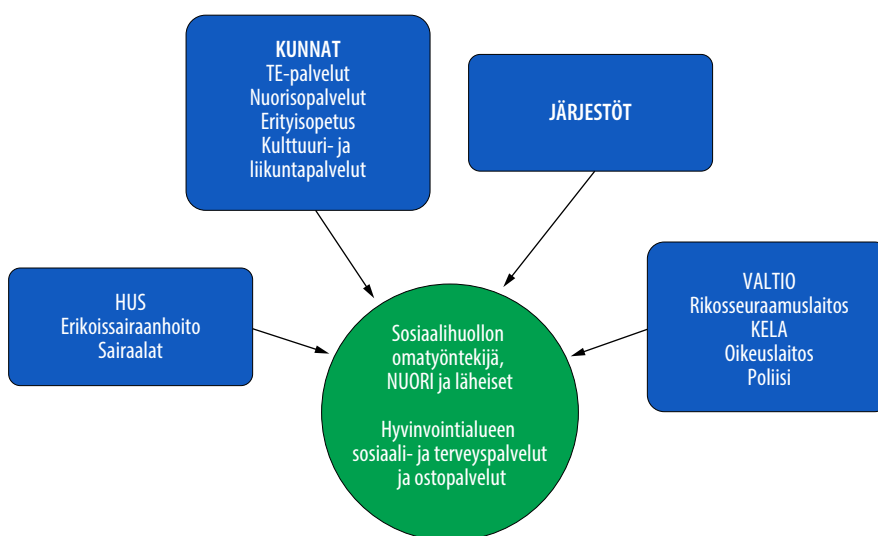
ymmärrystä rakentavampaan ja vuorovaikutteisempaan suuntaan, vahvistaa rakkauden ja sitoutumisen tunteita ja keskinäistä luottamusta sekä edistää perheenjäsenten yhteistointia muutoksen mahdollistamiseksi.

Ri-O -hankkeen alaikäisten hankeosuus jatkuu hankkeesta jääneen ylijäämän sekä valtion vuoden 2023 lisätalousarvion lisämäärärahan puitteissa 30.4.2024 asti. Hyvinvointialueuudistuksen myötä Ri-O -hanke on 1.1.2023 alkaen toiminut Vantaan ja Keravan hyvinvointialueella.

3.1.3 Vantaan Ri-O nuorille aikuisille

Hankerahoitusta myönnettäessä Vantaalta edellytettiin alaikäisille suunnatun MDFT-terapian lisäksi kehittämään palveluja myös 18-vuotta täyttäneille sekä niille alaikäisille, jotka eivät pääsisi MDFT-terapian asiakkuuteen. Rahoituksen ehtona oli, että Vantaa kehittää rikoksia ja päihteitä käyttäville nuorille mahdollisuutta osallistua nuorten toimintamallin monialaisen tiimin työskentelyyn vähintään 25-vuotiaaksi asti. Nuorten aikuisten toimintamallin pilotointi käynnistyi 16.11.2020 Vantaan kaupungilla ja sen hankekaika päättyi 30.4.2023, jolloin malli katsottiin vakiinnutetuksi vuoden 2023 alussa käynnistyneelle Vantaan ja Keravan hyvinvointialueelle.

Kuvio 9. Ri-O -hankkeen nuorten aikuisten osuuden yhteistyötahot

Vantaalla ei kuitenkaan ole muista paikkakunnista poiketen koko toiminta-aikana ollut käytössä moniammatillista tiimiä. Nuorten aikuisen hankeosuudessa rikoserityistä kehittämistyötä on tehnyt sosiaalityöntekijä-hankekoordinaattori tiiviissä yhteistyössä Rikosseuraamuslaitoksen sekä muiden verkostokumppaneiden kanssa. Kaikki yhteistyötahot on tarkemmin kuvattu kuviossa 9. Työ sisälsi rikoserityistä asiakastyötä ja sen kehittämistä nuorten aikuisten sosiaalityön tiimissä sekä nuorten aikuisten sosiaalityön ja lastensuojelun jälkihuollon henkilöstön rikoserityisen osaamisen lisäämistä järjestämällä koulutuksia ja laatimalla toimintaohjeita. Alaikäisten ja nuorten aikuisten hankeosuuden koordinaattorit tekivät tiivistä yhteistyötä koko hankkeen ajan, jotta nuorten rikoserityinen palvelupolku saataisiin alueella mahdollisimman saumattomasti jatkuvaksi ikävaiheiden vaihtumisesta huolimatta. Vuoden 2022 aikana sosiaalityöntekijän työpariksi palkattiin sosiaaliohjaaja.

Työskentely nuoren kanssa nojaa sosiaalihuoltolakiin, josta nousevat työskentelyn ydintehtävät: 1) sosiaalisten ongelmien ja syrjäytymisen vähentäminen ja poistaminen sekä kuntoutumisen ja kotoutumisen turvaaminen, 2) asiakkaan oikeuksien ja osallisuuden turvaaminen, kuten opiskelu, työllistyminen, vaikuttamismahdollisuudet, sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut, 3) nuoren kasvun ja kehityksen turvaaminen, vanhemmuuden tukeminen, itsenäistymisen tukeminen, läheisten tuen tarpeen huomioiminen, 4) jokapäiväisestä elämästä selviytymisen tuki, kuten: asuminen, talous, työ, opiskelu, mielen-terveys, päihde, väkivalta, kriisitilanteet ja muu fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen ja kognitiiviseen toimintakykyyn liittyvä tuen tarve, 5) palvelujen koordinointi, palvelu-ohjaus, ostopalvelut, verkostotyö (1.7.2023 alkaen yhteistyö ja etsivä työ) sekä 6) rakenteellinen sosiaalityö, yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus.

[Rikoksilla oireilevien nuorten aikuisten toimintamalli](#) ja erityisesti sosiaalihuoltoon tarkoitettu osa on kuvattu Innokylän sivustolla ja Talentia ry on antanut Vantaalle hyvän käytännön kunniamaininnan. Toisin kuin muilla paikkakunnilla, Vantaan työskentely rakennettiin perustyön oheen työparityöskentelyn varaan. Toiminnan vakiinnuttamisen varmistamiseksi on Vantaan ja Keravan hyvinvointialueelle nimetty viisi avainhenkilöä, jotka huolehtivat, että työparityöskentely nuoren rikoksista ja päihhteistä irrottautumisen tueksi jatkuu nuoren tarpeiden mukaisesti.

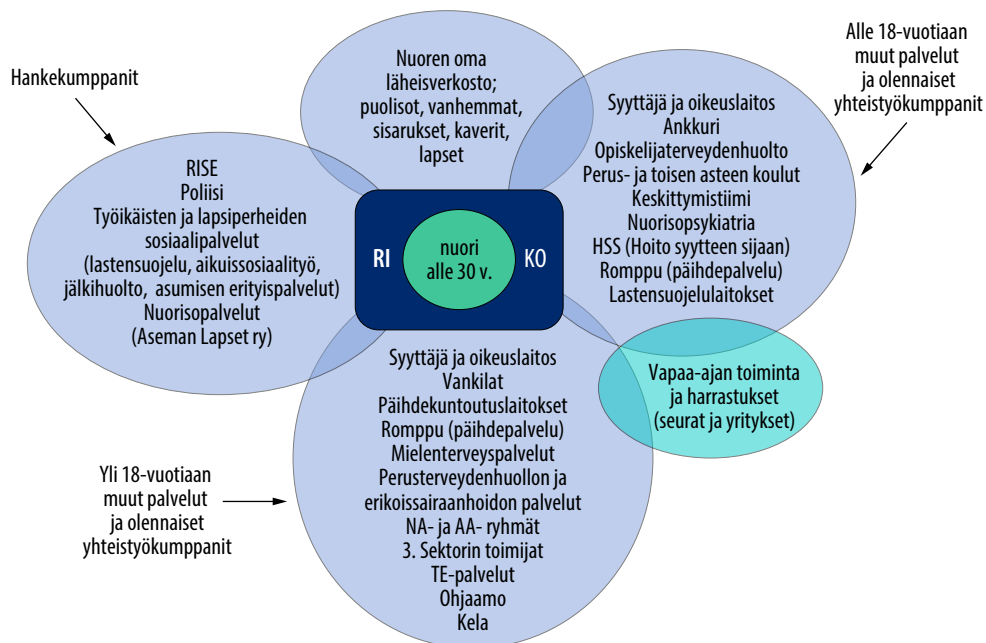
3.1.4 Rovaniemen RIKO

RIKO-hanke on toiminut koko hankeajan marraskuusta 2020 lähtien hallinnollisesti Rovaniemen kaupungin sosiaalipalveluissa työikäisten- ja lapsiperhepalveluiden palvelukokonaisuuden alla. Hanke käynnistyi hitaasti, koska vuoden 2020 lopussa hankkeessa oli töissä vain hankekoordinaattori 25 prosentin työpanoksella. Hanke käynnistyi kunnolla vuoden 2021 alusta, jolloin kokoaikaisina työntekijöinä aloittivat kaksi sosiaalityöntekijää

ja yksi ohjaaja. Vuoden 2021 alusta myös hankekoordinaattorin työpanos nousi sataan prosenttiin. Asiakasohjaukset yhteistyökumppaneiden kanssa saatiin alulle nopeasti, ja toiminta nuorten kanssa lähti käyntiin heti helmikuun 2021 aikana. Hankkeen asiakkaisissa oli varsinkin alussa vain rovaniemeläisiä tai Rovaniemellä pysyvästi oleskelevia nuoria.

Hankekumppaneina RIKO-hankkeessa ovat olleet Lapin poliisilaitos, Lapin yhdyskunta-seuraamustoimisto, Rovaniemen kaupungin sivistys- ja hyvinvointipalvelujen toimiala ja Aseman Lapset ry. Hankekumppaneiden kanssa on allekirjoitettu yhteistyösopimus. Hankekumppaneiden rooli on ollut ensiarvoisen tärkeä hankkeen verkostoitumisen kannalta, ja olennaisia yhteistyökumppaneita on laaja kirjo varsinaisten hankekumppaneiden lisäksi. Hanke on tehnyt yhteistyötä paikallisten ja muutaman nuoren kohdalla myös muiden Lapin paikkakuntien peruspalveluiden kuten lastensuojelun, jälkihuollon, aikuissosiaalityön, päihdepalveluiden, nuorisopalveluiden ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Lisäksi yhteistyötä on tehty vankiloiden ja päihdekuntoutuslaitosten kanssa ympäri Suomen. Hankkeen mukainen työskentely ja tärkeimmät yhteistyötahot on kuvattu tarkemmin kuviossa 10.

Kuvio 10. RIKO-hankkeen työskentely ja yhteistyötahot

Toimintamalli perustuu asiakaslähtöiseen yksilötyöhön ja nuoren/perheen tilanteen ja tarpeiden arvioon, jossa yksi nuoren tilanteeseen perehtynyt sosiaalityöntekijä tai ohjaaja keskittyy kulkemaan nuoren rinnalla koko prosessin ajan, johon suunnitellusti ja nuoren kanssa yhdessä sovitusti mukaan otetaan olennainen verkosto ja peruspalvelut. RIKO-työskentely on perustunut nuoren osalta täyteen vapaaehtoisuuteen. Toisin kuin nuorten toimintamallia valmistelleen työryhmän raportissa (OM 2019:26) ehdotettiin, RIKO-hankkeen työntekijät eivät ole olleet virkavastuullisia sosiaalityöntekijöitä tai ohjaajia Rovaniemen kaupungin sosiaalipalveluissa. RIKO-tiimi on toiminut omana yksikkönään työikäisten- ja lapsiperhepalveluiden kehittämishankkeena.

Nuoren prosessi etenee RIKO-hankkeessa hänen omien tavoitteidensa ja toiveidensa mukaisesti tutustumisesta elämäntilanteen kartoittamiseen, muutosmotivaation herättelyyn, tavoitteiden asettamiseen, aktiiviseen työskentelyyn tavoitteiden edistämiseksi aina asiakkuuden asteittaiseen päättämiseen saakka. Nuori saa tukea ja apua kaikkiin tarvitsemiinsa asioihin viranomaisasioinnista arjenhallintaan, motivointi- ja identiteetti-työskentelyyn, palvelujen piiriin lähtemiseen, koulutus- ja työhaaveisiin ja kaikkeen siltä väliltä. Toiminta on ollut monimuotoista ja sisältänyt myös mukavaa yhdessä tekemistä omien työntekijöiden, nuoren lähipiirin ja kavereiden kanssa, joiden on nähty vahvistavan nuorta ”uuden” päihteettömän ja rikoksettoman arjen luomisessa.

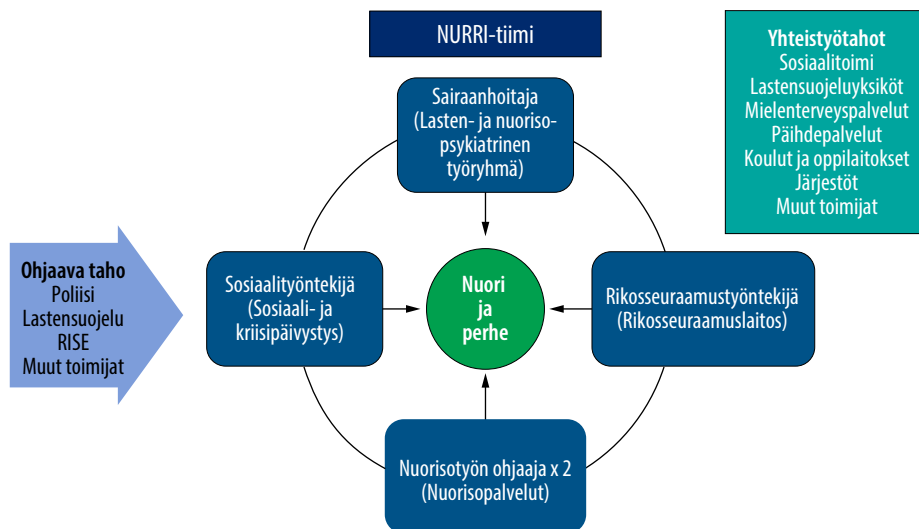
RIKO-hankkeessa on havaittu tarve kehittää yhteistyötä perhetyön, lastensuojelun ja jälkihuollon kanssa. Lisäksi on havaittu, että Rovaniemen alueelta puuttuvat kokonaan sellaiset järjestötoimijat, jotka työskentelisivät rikoksilla oireilevien nuorten kanssa. Tästä syystä täysi-ikäiset nuoret, jotka eivät ole enää lastensuojelun jälkihuollon piirissä, jäävät usein ilman tarvitsemaansa tukea ja apua. Rikoserityisen työn tueksi halutaan lisäksi kehittää ammatillisten tukihenkilöiden ja kokemusasiantuntijoiden käyttöä nuorten elämäntilanteiden ja viranomaistyön helpottamiseksi.

Rovaniemen moniammatillisessa tiimissä on ollut projektikoordinaattorin lisäksi psykiatrinen sairaanhoitaja, sosiaalityöntekijä, sosionomi ja yhteisöpedagogi. Tiimi täydentyi vielä toisella sosiaalityöntekijällä vuoden 2023 alussa. Tiimissä on ollut vaihdoksia, mutta sen jatkuvuus on toiminut hyvin. Hankkeelle helmikuun 2024 loppuun asti myönnetty jatkoaika edesauttaa asiakasprosessin vakiinnuttamista paikallisiin ja tulevan hyvinvointialueen verkostoihin.

3.1.5 Oulun NURRI

Oulun NURRI-hankkeen tavoitteena on nuoren kokonaisvaltaisen elämäntilanteen kartoitus ja tarjottavien tukimuotojen keinoin hyvinvoinnin edistäminen uusintarikollisuuden ennaltaehkäisemiseksi. Yksilötyön lisäksi NURRI on tarjonnut tukea myös nuorten perheille. NURRI-hanke onkin toiminut tukitoimena lastensuojelun ja sosiaalipalveluiden sosiaalityön rinnalla. Hankkeen työntekijöillä on ollut mahdollisuus tukea nuorta tiiviisti tapaamalla viikoittain tai nuoren tarpeiden mukaan, ohjaamalla ja neuvomalla moniammatillisesti. Nuorten kanssa on hyödynnetty erilaisia rikoksettomaan elämään tähtääviä keskustelullisia työskentelymuotoja sekä toiminnallisia menetelmiä jokaisen nuoren omia mielenkiinnonkohteita kuunnellen.

Kuvio 11. NURRI-hankkeen työskentely ja yhteistyötahot

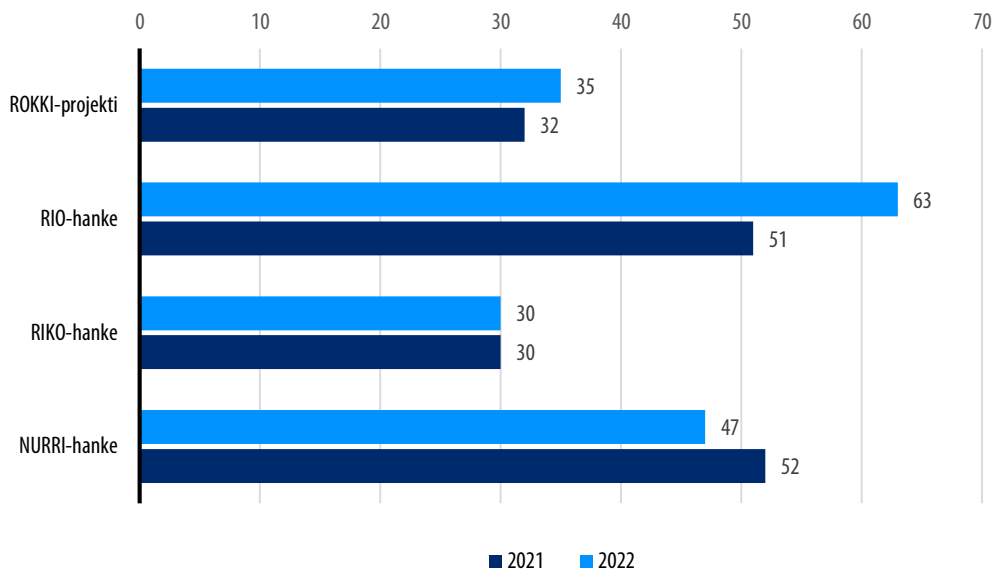

Oulun NURRI-hankkeen työskentelyä ja mukana olevia yhteistyötahoja on kuvattu tarkemmin kuviossa 11. NURRI-tiimin keskiössä on nuori ja hänen perheensä, joille järjestetään räätälöityjä palveluja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Tiimissä on ollut mukana sosiaalityöntekijä sosiaali- ja kriisipäivystyksestä, kaksi nuorisotyöohjaajaa nuorisopalveluista, rikosseuraamustyöntekijä (50 %) Rikosseuraamuslaitokselta sekä sairaanhoitaja lasten- ja nuorisopsykiatrisesta työryhmästä. Suurin osa NURRI-hankkeen ohjauksista on tullut poliisiin, lastensuojelun tai Rikosseuraamuslaitoksen kautta, mutta myös muilta toimijoilta. Tärkeimmät yhteistyötahot ovat olleet sosiaalitoimi, lastensuojelun yksiköt, mielenterveys- ja päihdepalvelut, koulut ja oppilaitokset, järjestöt sekä eräät muut toimijat.

3.2 Toimintamallin asiakkaat

Oulu, Vantaa ja Rovaniemi saivat rahoituksen ensimmäisellä hakukierroksella vuonna 2020, mutta käytännössä asiakastyö pääsi alkamaan vasta vuoden 2021 alussa. Vuotta 2020 ei siksi raportoida erikseen minkään kunnan kohdalla.

Kuvio 12. Nuorten toimintamallin asiakkaat hankkeittain vuosina 2021–2022 (n, n=340)

Rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallissa oli kahden vuoden aikana yhteensä 340 asiakasta (kuvio 12). Asiakasohjaus lisääntyi Turun ROKKI-projektissa ja Vantaan Ri-O -hankkeessa ensimmäisen toimintavuoden jälkeen, kun taas Rovaniemen RIKO-hankkeessa se pysyi samana. Oulun NURRI-hankeeseen asiakkaita ohjautui jälkimmäisenä toimintavuotena hieman vähemmän asiakkaita.

Turun hankkeeseen osallistui ensimmäisenä vuonna 32 asiakasta ja toisena vuonna hieman enemmän eli 35 asiakasta. Turun ROKKI-projektin hankesuunnitelmassa esittämä arvio toimintamalliin ohjautuvien ja siitä hyötyvien asiakkaiden määrästä koko kaksivuotisen pilotin aikana oli 50 henkilöä eli 25 nuorta vuosittain. Lopulta toimintamallista hyötyviä asiakkaita koko pilotoinnin aikana oli yhteensä 45, mutta ohjauksia oli huomattavasti enemmän.

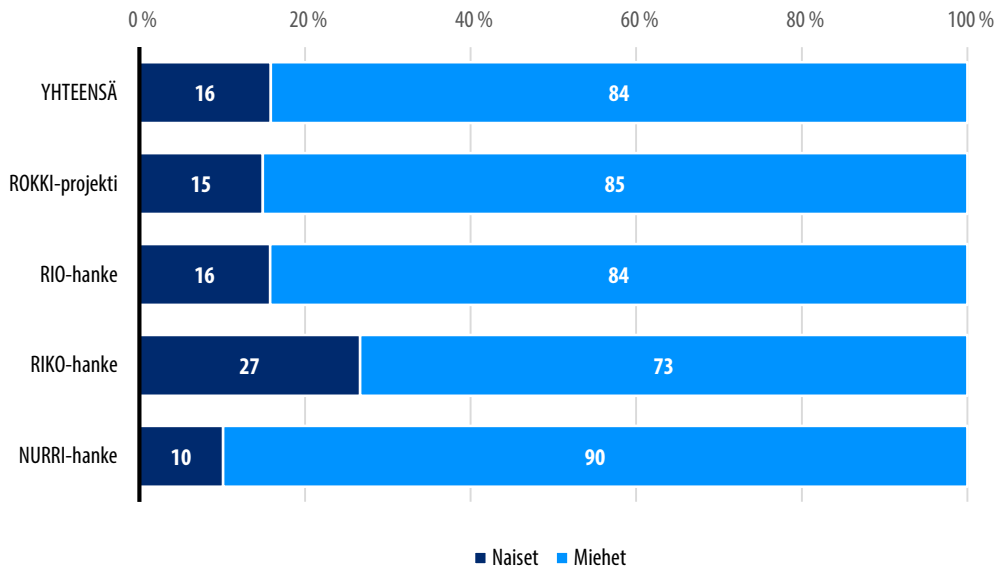
Vantaa on asukasmäärältään suurin kaupunki ja siellä toimintamalliin osallistuneiden lasten ja nuorten määrä olikin suurin eli yhteensä 114. Nuorten aikuisten asiakasmäärä oli kahden vuoden aikana 77. Alaikäisen hankeosuudessa oli ollut hankekauden loppuun (30.4.2023) mennessä päättyneitä MDFT-asiakasprosesseja 37 kappaletta. Nuoren lisäksi työskentelyyn osallistui vähintään toinen vanhemmista tai muu huoltaja. Yhdellä MDFT-terapeutilla oli asiakkaita kerrallaan yleensä 3–4, (riippuen asiakkaiden tilanteista) ja tapauksia perheen kanssa 2–3/vko. Avainterapeutilla on yleensä pienin asiakasmäärä, koska hänelle kuuluu myös muiden terapeuttien ohjaus. Hanksuunnitelmassa oli asetettu asiakastavoitteeksi 49, mutta siihen ei päästy. Hankkeen neljästä MDFT-terapeutista kaksi vaihtoi työpaikkaa aivan hankkeen loppuvaiheessa, mikä heijastui työskentelyyn. Uusia asiakkaita ei voitu enää ottaa, koska terapiaprosessi piti käynnistyttyään saada myös päätökseen, ja terapiassa saattoi olla vain tietty määrä asiakkaita kerrallaan. Tästä syystä asiakkuuksien määrä jäi muihin kaupunkeihin verrattuna hieman pienemmäksi. Vantaan alaikäisille suunnatussa työskentelyssä oli aluksi paljon vaihtuvuutta ja kahden vuoden aikana hankkeen sosiaalityöntekijänä ehtikin työskennellä kolme henkilöä.

Rovaniemi on kaupungeista asukasluvultaan pienin kuin myös RIKO-toimintamalliin osallistuneiden nuorten lukumäärän osalta. Molempina toimintavuosina oli sama määrä asiakkaita eli 30 asiakasta vuodessa. Hanksuunnitelmassa hankkeen asiakasmäärätavoitteeksi oli määritelty, että hanke tavoittaa Rovaniemen alueelta 20 nuorta vuodessa.

Oulun NURRI-hankkeessa osallistujien määrä oli ensimmäisenä vuotena 52, toisena 47. Laskua voi selittää se, että Oulu päätti syksyllä 2022 olla ottamatta enää uusia asiakkaita, koska näytti siltä, ettei rahoitusta riittäisi koko tiimille enää vuoden 2023 alussa. Samaan aikaan Oulussa oli käynnistetty myös ankkuritoimintaa. Vuoden 2023 alusta työtä jäi vakiinnuttamaan vain projektikoordinaattori. Oulun hanksuunnitelmassa asiakastavoitteeksi oli asetettu vähintään 15-25 asiakasta tai asiakasperhettä vuosittain, joten tältä osin tavoitteet saavutettiin hyvin.

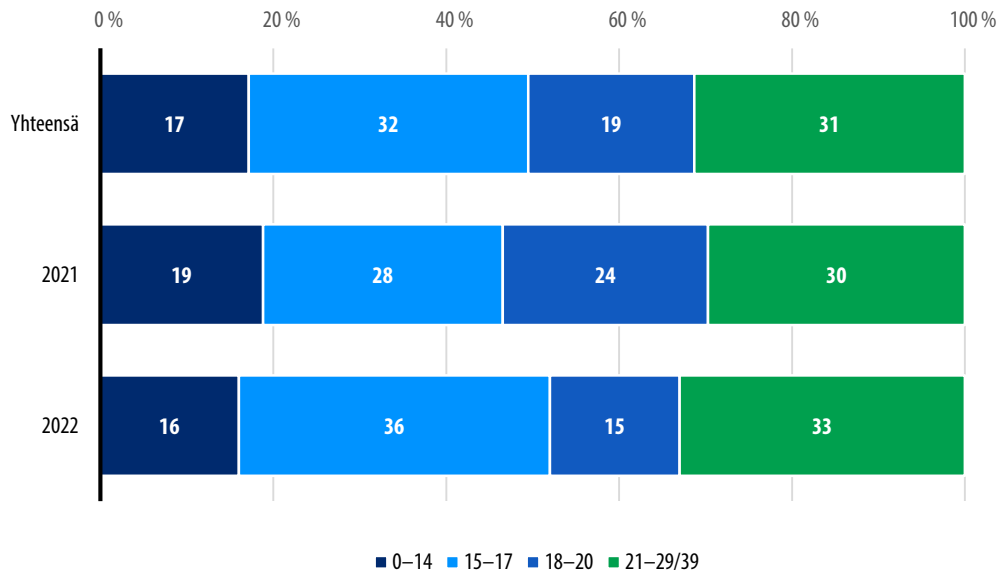
Kuten rikoksenteekijöistä yleensäkin, niin myös kaikkiin toimintamallia pilotoineisiin hankkeisiin osallistuneista nuorista tyttöjä/naisia oli vain pieni osa (16 %). Kuviosta 13 käy ilmi, että Rovaniemellä RIKO-hankeeseen osallistui muita paikkakuntia selvästi enemmän tyttöjä ja naisia, peräti 27 prosenttia kaikista asiakkaista. Vähiten (10 %) tyttöjä ja naisia oli puolestaan Oulun NURRI-hankkeessa.

Kuvio 13. Nuorten toimintamallien asiakkaat vuosina 2021-2022 sukupuolen mukaan (% , n=340)

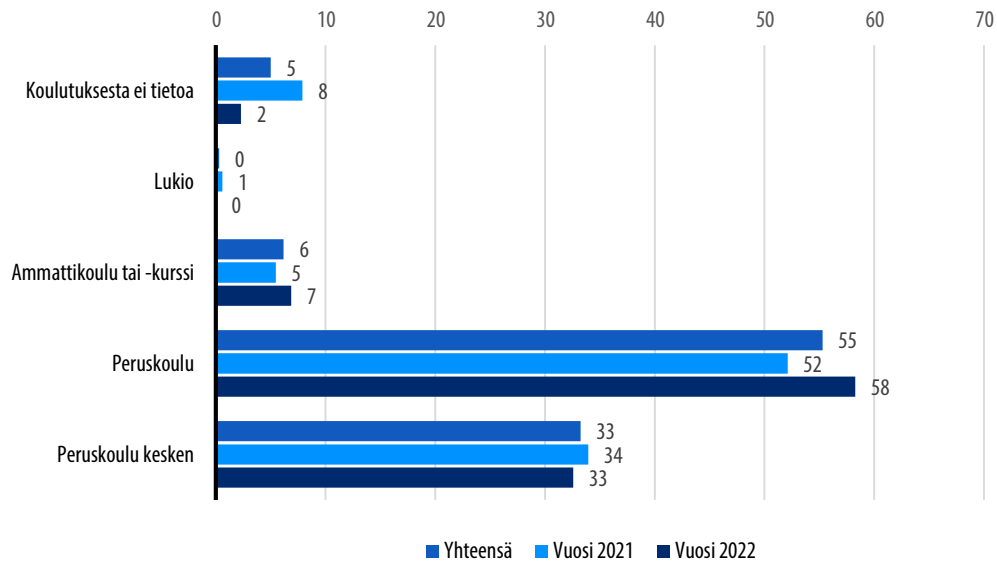

Rikoksilla oireilevien nuorten toimintamalli oli suunnattu toistuvasti ja vakavia rikoksia tehneille lapsille ja nuorille. Nuorten toimintamalliin osallistuneiden asiakkaiden osuutta iän mukaan on tarkasteltu kuviossa 14. Siitä nähdään, että hankkeiden kaikki asiakkaat jakautuivat lähes tasan alaikäisiin ja 18–29-vuotiaisiin. Alaikäisten ryhmästä suurin osa oli 15–17-vuotiaita (32 %) ja alle 15-vuotiaita oli 17 prosenttia. Täysi-ikäisten ryhmässä suurin osa asiakkaista oli iältään 21–29-vuotiaita (31 %) ja pienempi osa, 19 prosenttia oli 18–20-vuotiaita. Vertailtaessa hankevuosia keskenään nähdään, että 15–17-vuotiaiden osuus oli hieman kasvanut vuonna 2022 (36 %) verrattuna vuoteen 2021 (28 %). Vastavasti 18–20-vuotiaiden osuus oli laskenut 24 prosentista 15 prosenttiin. Työskentelyyn osallistui myös muutama 30 vuotta täyttänyt henkilö, mutta pienen määrän takia heidät on kuviossa 14 liitetty 20–29-vuotiaiden ikäryhmään.

Kuvio 14. Nuorten toimintamallien asiakkaat vuosina 2021–2022 iän mukaan (% , n=340)

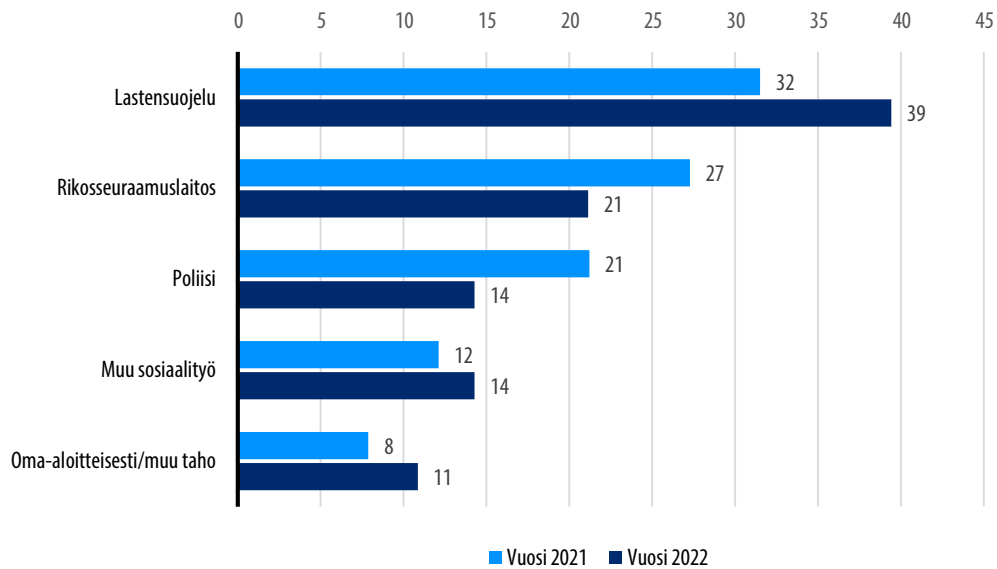

Koska hankkeisiin osallistuneet lapset ja nuoret olivat iältään nuoria, heijastuu se myös kuviossa 15 esitettyyn asiakkaiden koulutustaustaan. Kuviosta näkyy, että kolmanneksella eli 33 prosentilla asiakkaista peruskoulu oli ollut vielä kesken. Suurin osa eli reilu puolet (55 %) asiakkaista oli vain peruskoulun suorittaneita. Noin 10 prosentilla puolestaan oli taustalla opintoja toisen asteen koulutuksessa. Vastauksista ei kuitenkaan selviä, oliko ammattikoulu tai lukio kesken vai suoritettu loppuun. Muutaman vastaajan kohdalla ei ollut tietoa koulutuksesta.

Kuvio 15. Nuorten toimintamallien asiakkaat vuosina 2021-2022 koulutuksen mukaan (% , n=340)

3.3 Asiakkaiden ohjautuminen toimintamalliin

Luvun 3 alussa olleessa kuviossa (kuvio 6) on esitetty eri yhteistyökumppaneita, joista nuoria voitaisiin ohjata toimintamalliin. Erityisen merkittäväksi yhteistyötahoksi ja nuoria ohjaavaksi tahoksi arvioitiin etukäteen poliisi. Kuvioista 16 käy kuitenkin ilmi, että kaikkia paikkakuntia yhdessä tarkasteltaessa eniten hankkeisiin ohjauksia tekevä viranomainen on lastensuojelu. Lastensuojelun rooli ohjaavana tahona voimistui vielä ensimmäisen vuoden jälkeen 32 prosentista 39 prosenttiin. Seuraavaksi eniten nuoria ohjasi toimintamalliin Rikosseuraamuslaitos, jonka ohjaukset yllättäen vähenivät ensimmäisen vuoden jälkeen 27 prosentista 21 prosenttiin. Poliisin rooli ohjaavana tahona pieneni 21 prosentista 14 prosenttiin toisen vuoden aikana. Lastensuojelun lisäksi ohjauksia tehtiin myös muun sosiaalityön piiristä, molempana toimintavuonna runsas 10 prosenttia.

Kuvio 16. Asiakkaiden ohjautuminen nuorten toimintamalliin vuosina 2021–2022 (% , n=340)

Yksittäisiä ohjauksia toimintamalliin tuli myös sovittelutoimistosta, järjestötoimijoiden kautta, syyttäjiltä ja käräjäoikeudesta, koulusta, päihdehuollosta tai läheisten toimesta. Pieni osa hakeutui toimintamalliin omasta tai vanhempien ohjauksesta. Kaiken kaikkiaan oma-aloitteisesti tai muun kuin kuviossa 16 mainittujen tahojen ohjaamana hankkeisiin ohjautui ensimmäisenä vuotena kahdeksan ja toisena vuotena 11 prosenttia asiakkaista. Paikkakuntien välillä oli myös olennaisia eroja; esimerkiksi Vantaalla ohjauksia ei tullut lainkaan poliisin taholta.

Sovittelun kautta asiakkaita ohjautui hankkeeseen erityisesti Rovaniemellä. Sovittelun roolia asiakasohjauksessa tulisi jatkossa vahvistaa. Sovittelu on usein nähty toimivaksi erityisesti ensimmäisiin rikoksiin syyllistyneiden kohdalla. Nyttemmin on noussut esille toistuvasti rikoksia tehneiden, muutostyöhön sitoutuneiden nuorten tarve korvata aiheuttamia vahinkoja. Sovittelu voisi toimia muita palveluita täydentävänä, kokonaisvaltaisena interventiona, jossa mukana on myös uhri ja jossa nuori saa toimijuuden sen sijaan, että hän on vain erilaisten palveluiden kohde. Sovittelun käytön vaikutuksia on selvitetty kansainvälisissä tutkimuksissa. Myös oikeusministeriön sovittelun käyttöä edistävän työryhmän raportissa on nostettu esille sovittelumahdollisuuden käytön laajentaminen nuorille. (Ks. esim. Schalin 2019; OM 2023:18.)

3.4 Asiakastapaamiset ja niiden sisältö

Toimintamallin tarkoituksena oli tukea toistuvasti ja vakaviin rikoksiin syyllisiksi epäiltyjä sekä muun mahdollisen syrjäytymisen riskin omaavia nuoria irrottautumaan rikos- ja päihdekierteestä. Osa nuorista tuli asiakkuuteen suoraan tutkintavankeudesta tai seuraamuksen suoritettuaan uusimisen riskin vähentämiseksi. Koska toistuvasti ja vakavia rikoksia tekeillä nuorilla on taustallaan usein monenlaisia riskitekijöitä ja toimintamalliin osallistuneiden asiakkaiden iät vaihtelivat 12–29 -vuotiaiden välillä, oli tärkeää, että nuorelle annettava tuki ja palvelut perustuvat riittävän varhain tehtyyn nuoren tilanteen ja tarpeiden arviointiin. Työryhmä esitti puolistrukturoidun BAROfi-menetelmän käyttöönottoa nuorten tilanteen selvittämiseen ja tuen tarpeen arvioinnin pohjaksi. Lisäksi nuoren kanssa työskentelevät voisivat tarpeen mukaan käyttää erilaisia strukturoituja työkaluja esimerkiksi rikoksen uusimisriskin, päihteiden käytön, oppimisvaikeuksien ja neuropsykiatristen oireiden tunnistamiseen ja arviointiin. (OM 2019:26, 15–16.)

Pilottipaikkakuntien työskentelyn ja kehittämisen tueksi järjestettiin hankeaikana säännöllisesti koulutus- ja työpajapäiviä. Marraskuussa 2022 pidetyssä työpajassa koottiin yhteen asiakastapaamisissa käytössä olleita arviointi- ja työmenetelmiä (ks. Heikkilä 2023) sekä kerättiin kokemuksia niiden käyttämisestä. Luvun 3.4 lopussa käydään tarkemmin läpi asiakastyön keskeyttämisten syitä.

3.4.1 Asiakkaan tilanteen arviointi

Rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallia pilotoineet kunnat ovat käyttäneet useampia menetelmiä, joilla on arvioitu tai seurattu nuoren tilannetta sekä tilanteen edistymistä. Toimintamallissa paikkakuntien toivottiin hyödyntävän mahdollisuuksien mukaan näyttöön perustuvia ohjelmia sekä erilaisia motivointimenetelmiä hyvän asiakassuhteen luomiseksi. Tavoitteena oli saada rikoksilla oireileva nuori vastaanottamaan tukea ja ehkäistä nuoren syyllistymistä uudelleen rikoksiin. Työskentely tapahtuu aina nuori-lähtöisesti, mikä tarkoittaa, että keskiössä ovat nuoren omat toiveet, tavoitteet ja huolet (OM 2019:26). Heikkilän (2023) kokoamassa selvityksessä pilottipaikkakunnilta ilmenee, että erilaisten nuorten kanssa työskentelyä ohjaavien arviointien käyttö oli ollut vaihtelevaa ja työntekijän ammatillisesta koulutuksesta riippuvaa. Paikkakunnat raportoivat käyttäneensä asiakastapaamisissa seuraavia arviointimenetelmiä:

BAROfi arviointi

Systemaattisen arvioinnin etuna on, että se vähentää nuoren tilanteen arviointiin liittyvää sattumanvaraisuutta. BAROfi-arviointi mahdollistaa sen, että kriteerit ovat dokumentoitavissa, johtopäätökset pystytään perustelemaan nuorelle ja hän saa tarvitsemansa palvelut

työntekijästä riippumatta. Pilottipaikkakuntia kannustettiin hankkeiden rahoituspäätöksiä tehtäessä tekemään BAROfi-arviointi jo ennen kuin syyttäjältä tulee seuraamusselvityspyyntö, jotta arviointi palvelisi nuoren etua oikea-aikaisesti ja ennaltaehkäisevästi. BAROfi-työmenetelmä muodostuu puolistrukturoiduista haastattelukysymyksistä nuorelle, huoltajille ja mahdolliselle kolmannelle tiedon lähteelle, kuten koululle, poliisille tai muulle nuoren tuntevalle taholle. Työmenetelmään kuuluu myös huoli-indeksi (ns. indeksi-kysymykset, joihin perustuu diagnostisen tutkimuksen tarpeellisuus tai tarpeettomuus), apuvälinetaulukko (suojaavat tekijät ja riskitekijät) sekä huoliarviointitaulukko yhdeksällä eri elämänalueella: kasvuolot, rikos, toimintakyky koulussa, perheessä ja vapaa-ajalla, kehityshistoria, käyttäytyminen, päihteidenkäyttö (uhkapelaaminen) ja tunteet (Heikkilä 2008).

Pilottipaikkakunnilla BAROfi-menetelmää arviointimenetelmänä käyttäneillä työntekijöillä oli eri koulutustaustoja ja he työskentelivät erilaisissa työtehtävissä, joka omalta osaltaan vaikutti siihen, miten toimivaksi tai toimimattomaksi BAROfi-menetelmän käyttö on mahdollisesti koettu. Nuorten toimintamallia pilotoiviin hankkeisiin oli myös ohjautunut eri määrä nuoria, jonka vuoksi esimerkiksi BAROfi-arviointimenetelmää on käytetty vaihtelevasti eri hankkeissa. BAROfi-menetelmän käyttö on keskusteluiden perusteella määräytynyt osittain myös sen mukaan, mikä oli nuoren ohjaava taho ja mitkä hänestä saadut taustatiedot olivat olleet. (Heikkilä 2023.)

BAROfi-arviointimenetelmän käytössä positiiviseksi koettiin kyselyn kattavuus, mikä antaa informatiivisen ja hyvän perustan jatkotyöskentelylle. Kun kysely tehtiin asiakkuuden alussa, saatiin sen myötä asiakkaista esiin yllättäviä tai ristiriitaisia asioita. Kysely koettiin erityisen hyödylliseksi, jos ei etukäteen tiedetty haastateltavan taustaa. Kun nuori ei ole itse ollut halukas kysymyksiin vastailemaan, niin tietoa on voitu kysyä alaikäisen vanhemmilta. BAROfi-menetelmän etuna pidettiin myös sitä, että se ohjaa työntekijää muistamaan keskeisiä kysyttäviä asioita tietyistä teemoista ja tarjoaa valmiit kysymykset, jotka antavat "luvan kysyä hankalia asioita". Pääsääntöisesti suhtautuminen BAROfi-menetelmän käyttämiseen nuorten kanssa koettiin hyväksi erityisesti silloin, kun se tehtiin useammalla eri tapaamisella osiin pilkottuna.

Heikkilän (2023) muistion mukaan osa työntekijöistä piti BAROfi-menetelmän haasteena sen raskautta; kysymyksiä oli liikaa ja ne koettiin monilta osin liian suoriksi ja vastaamista ohjaaviksi. Haasteena koettiin myös, että traumaan liittyvistä kysymyksistä ei ollut arviointia tehtäessä aikaa keskustella ja traumasensitiivisyys puuttui. Kyselyn koettiin ohjaavan keskittymään riskitekijöihin, vaikka vahvistaviin tekijöihin keskittyminen nähtiin tämän asiakasryhmän kanssa erittäin tärkeäksi. Koko laajuudessaan tehtäväksi (nuori + vanhempi + koulu) BAROfi-arviointi koettiin liian työlääksi ja liikaa aikaa vieväksi varsinaiselta työltä eli nuoren kohtaamiselta. Tämän arviointimenetelmän käytön koettiin vaativan pohjalle esimerkiksi Motivoivan keskustelun -koulutuksen, jotta työntekijä osaisi

esittää asiat ja kysymykset riittävän pehmeästi sekä nuorta vahvistavalla tavalla. Pohdinnoissa nousi esille myös se, voivatko vastaukset olla rehellisiä, kun kysely tehdään heti työskentelyn alussa.¹

Tulostähti

Tulostähteä on käytetty erityisesti Turun ROKKI-hankkeessa. Se on maksullinen arviointimenetelmä, jonka käyttöä varten tarvitaan lisenssi ja koulutus. Tulostähdellä seurataan asiakkaan asenteessa, sisäisessä motivaatiossa sekä taidoissa mahdollisesti tapahtuneita muutoksia. Asiakkaan kanssa läpi käytäviä osa-alueita voivat olla esimerkiksi: mielen-terveys, fyysinen terveys, elämäntaidot, ystävät ja sosiaalinen verkosto, työ ja koulutus, ihmissuhteet, riippuvuuskäyttäytyminen, koti, identiteetti ja itseluottamus sekä luottamus ja toivo (Hodju 2023).

Myönteisinä puolina tämän menetelmän käytössä koettiin se, että nuori arvioi itse itsensä, mutta yhdessä työntekijän kanssa. Koettiin, että tämän myötä saatiin aikaan hyviä keskusteluja sekä pystyttiin ristiriitauttamaan asioita, jos niitä tuli selkeästi esille. Tulostähden käyttö oli nopeaa ja yksinkertaista ja sen avulla on helppo asettaa tavoitteita yhdessä nuoren kanssa. Negatiivisena puolena koettiin, ettei se täysin sovellu sellaisenaan kaikille nuorille. Menetelmän tehokkaan ja johdonmukaisen käytön varmistamiseksi muunnelmien tekeminen on kuitenkin kielletty, ja käyttö vaatii lisenssin ja koulutuksen (ks. Outcomes Star™ transforms lives and services Triangle). Tulostähti toimii myös seurantatyökaluna, koska tämän avulla nuoren tilanteen kehittymistä on tarkoitus seurata noin 3 kuukauden välein asiakkuuden aikana.

Palvelutarpeen arviointi

Pilottipaikkakunnilla käytettiin myös sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointia, jossa arvio asiakkaan elämäntilanteesta tehdään asiakkaan kanssa. Tarvittaessa mukaan otetaan hänen läheisensä ja/tai muita toimijoita. Asiakkaalle kerrotaan arviota tehdessä eri palveluvaihtoehtoista sekä niiden vaikutuksista. Palvelutarpeen arvioinnissa nuoren mielipiteet sekä tarpeet otetaan huomioon osana arviointia. (THL 2022.)

Palvelutarpeen arvioinnin positiivisina puolina koettiin sen kattavuus/laajuus sekä mahdollisuus kirjata tiedot suoraan tietojärjestelmään. Lisäksi nuoren omien toiveiden sekä tavoitteiden esille nouseminen arviota tehdessä nähtiin hyvänä asiana. Negatiivisina

1 BAROfi-koulutukseen toteutettiin kolmen koulutuskerran aikana heti hanketyöskentelyn alussa kun COVID-pandemia oli käynnissä. Osallistujat kokivat, että etäkoulutuksen anti jäi liian ohueksi, mikä saattoi vaikuttaa negatiivisesti työntekijöiden halukkuuteen BAROfi-menetelmän käyttämiseen nuorten kanssa työskenneltäessä.

puolina mainittiin, että arvioinnin tekeminen on aikaa vievä. Lisäksi esille nostettiin huomiot siitä, että joissain tilanteissa monialainen verkosto voi olla vaikea saada mukaan sekä se, että vaatimus palvelujen saannille voi kääntyä nuorta itseään vastaan.

Ohjenuora

Ohjenuora-arviointimenetelmä (ts. elämäntilannearvio) on tarkoitettu avuksi nuoren elämäntilanteen jäsentämiseen. Sen avulla tarkastellaan nuoren kokonaistilannetta hänen omassa toimintaympäristössään. (Niinimäki & Vakkuri 2010.) Tämän arviointimenetelmän käyttämisen positiivisina puolina pidettiin lyhyitä kyselyitä sekä soveltuvuutta monenlaisiin tilanteisiin. Negatiivisia puolia Ohjenuora-arviointia käyttäneet eivät olleet erikseen maininneet.

Hämähäkkikaavio

Hämähäkkikaaviota on käytetty erityisesti Rovaniemellä asiakkaan työ- ja toimintakyvyn itsearviointiin. Tämä kaavio on alun perin Aseman Lapset ry:n arviointipohjasta RIKO-hankkeen työskentelyyn muokattu itsearviointipohja (Turkka & Saarholm 2021). Kaaviota käytettäessä työntekijä kysyy asiakkaalta tukikysymyksiä tämän arvioinnin pohjalle. Osa-alueita hämähäkkikaaviossa ovat asuminen, perhe ja ystävät, rikokset, päihteiden käyttö, koulu/työ, arki, talous ja terveys. Asiakas arvioi sen hetkisen tilanteensa asteikolla 1–5 (1 = vaatii täydellistä muutosta, 2 = paljon parannettavaa, 3 = jonkin verran parannettavaa, 4 = vähän parannettavaa, 5 = ei parannettavaa).

Hämähäkkikaavion käyttö oli koettu positiiviseksi, koska se antaa työntekijälle kuvan nuoren omasta näkemyksestä tilanteestaan heti työskentelyn alkuvaiheessa ja siitä, minkä aihealueen kanssa olisi hyvä lähteä ensimmäisenä työskentelemään. Itsearviointia uusittiin työskentelyn edetessä, jotta nuoren asenteita sekä tilanteen muuttumista voitiin seurata hänen omasta näkökulmastaan. Hämähäkkikaavion käyttöä pidettiin oleellisena etenkin alkuvaiheen työskentelyn kannalta, koska sen myötä nousseiden keskustelujen avulla myös nuoren vastuuttamisen ja osallistamisen koettiin onnistuvan paremmin.

Pitkä masennuskysely (BDI – 21)

Pitkää masennuskyselyä (BDI – 21) ovat käyttäneet erityisesti psykiatrisen sairaanhoitajan koulutuksen saaneet tiimien jäsenet masennusoireiden arviointiin. Tässä kyselyssä nuori vastaa, minkä vaihtoehdoista kokee tällä hetkellä kuvaavan parhaiten tilannettaan ja tuntemuksiaan. Kysymyksiä kysytään muun muassa nuoren mielentilasta, ruokahalusta, tulevaisuusnäkyistä, työkyvystä ja väsymyksen tilasta. (Ks. esim. Mielenterveystalo 2023.)

AUDIT-kysely

AUDIT-kyselyllä saadaan kuva nuoren alkoholin käyttöön mahdollisesti liittyvistä riskeistä sekä haitoista. Testin avulla voidaan saada selvyys myös siitä, ettei haasteita ainakaan lähi-tulevaisuudessa olisi mahdollisesti näköpiirissä. (Päihdelinkki.fi 2023.) Testissä kysytään muun muassa nuoren alkoholin käyttömääriä sekä sen mahdollisia vaikutuksista nuoren toimintakykyyn, syyllisyyden tunteeseen ja muistiin.

Beckin ahdistuskyselylomake (BAI)

Beckin ahdistuskyselylomakkeen (BAI) avulla voidaan arvioida nuoren ahdistusoireiden vakavuutta. Tässä kyselyssä nuorelta kysytään muun muassa heikotuksesta, kyvystä rentoutua, peloista, hengitysvaikeuksista ja hikoilusta. Tämän kyselyn myötä saadaan suuntaa antava tulos nuoren tilanteesta. (Mielipalvelut 2023.)

Muutosvalmiusmittarit (URICA ja SOCRATES)

Muutosvalmiusmittareista joillakin toimintamallien tiimeillä on ollut käytössä URICA- ja SOCRATES-mittarit, jotka selvittävät yksilön motivaation sekä muutosvalmiuden tilaa. Erona näillä kahdella on se, että URICA keskittyy enemmän yksilön muutosvaiheen yleiseen tasoon, kun taas SOCRATES kysyy suoria kysymyksiä esimerkiksi nuoren päihteiden käytöstä. Tämä tieto yhdistetään muutosvaihemalliin, jolla kuvataan muutosta sykleittäin tapahtuvana prosessina, missä hypitään eri vaiheiden välillä. Muutosvaihemalli on rakennettu alun perin päihteitä käyttäneiden kokemusten pohjalta, mutta tänä päivänä se liitetään kuvaamaan myös muita muutosprosesseja. (Aholainen 2008.)

Riskiarviointi menetelmä (ARAT)

Riskiarviointi menetelmä (Acturial Risk Assessment Tool eli ARAT) on arviointityökalu, jolla pyritään mittaamaan vangin mahdollista rikoksen uusimisriskiä ryhmätasolla. ARAT-työkalulla arvioidessa taustatekijöinä huomioidaan muun muassa nykyiset rikokset, aikaisemmat rikokset ja vankilakaudet, ikä ensimmäisen tuomion hetkellä sekä mahdollinen karkaaminen aiemmin. (Soramäki 2013.)

3.4.2 Motivoiva haastattelu

Motivoiva haastattelu -menetelmän osaaminen koettiin aivan keskeiseksi nuoren desistanssityöskentelyn herättämiseksi ja tukena. Motivoiva haastattelu -menetelmä perustuu nuoren sekä työntekijän väliseen luottamukseen, jossa osapuolet pyrkivät yhteistyössä ratkaisemaan ongelmia sekä rakentamaan uutta ymmärrystä. Motivoivassa haastattelussa asiakas tekee todellisen työn toiminnan ja tunteiden muuttamiseksi sekä mahdollisesta

ongelmasta toipumiseksi. Työntekijä kulkee rinnalla ja mahdollistaa muutosprosessia motivoinnilla sekä vahvistamalla. (Ks. esim. <https://www.kaypahoito.fi/nix02109> ja [Päihdelinkki.fi](https://www.paihdelinkki.fi) 2017.) Tätä osaamista pilottipaikkakuntien työntekijät pitivät keskeisenä ja tärkeänä pohjakoulutuksena myös silloin, kun käytetään BAROfi-arviointimenetelmää.

3.4.3 Monimuotoinen perheterapeuttinen työskentely eli MDFT

Monimuotoinen perheterapeuttinen työskentely eli MDFT on intensiivinen sekä jalkautuva työtapa, missä keskitytään yksilökeskeisyyden sijasta ottamaan mukaan työskentelyyn koko nuoren verkosto (perhe, kaverit, koulut, mahdolliset viranomaisverkot jne.). Tässä muodossa nuoren elämään vaikuttavat suojaavat tekijät sekä riskitekijät pyritään kartoittamaan monella eri tasolla (yksilö-, perhe, ja verkostotaso), jonka tavoitteena on tuottaa parempaa yksilöllistä hoitoa nuorelle. (Kasvun tuki 2023.) MDFT-terapia on tutkimuksella vaikuttavaksi arvioitu menetelmä päihteiden käytön ja muun nuoren antisosiaalisen käytöksen vähentämiseksi. Sitä on kuitenkin käytetty piloteista vain Vantaan alaikäisten hankeosuudessa ja se kuvattu tarkemmin luvussa 3.1.2.

3.4.4 Systeeminen työtapa rikoksilla oireilevien nuorten kanssa

Systeeminen työote on ollut työskentelyn perusta Turun ROKKI-tiimissä, mutta se oli käytössä myös Vantaan lastensuojelussa. Systeemiselle työotteelle tyypillinen lupaa pyytävä työote toteutui Turun lisäksi kaikilla muillakin paikkakunnilla. Nuorten toimintamallin palveluita ei ole pakko ottaa vastaan, vaan nuoren kanssa työskentely perustuu aina vapaaehtoisuuteen. Nuori ja perhe antavat luvan ja ilmaisevat halukkuutensa työskentelyn käynnistämiseen ja jatkamiseen nuorten toimintamallissa.

Systeemisessä ajattelussa on keskeistä, että ongelmat pyritään ratkaisemaan siinä ihmissuhteiden järjestelmässä ja ympäristössä, jossa ne ovat syntyneet. Tämän vuoksi työskentely lapsen ja nuoren kanssa ei yksin riitä, vaan tärkeää tietoa ovat myös vanhempien ja muiden läheisten kokemukset ja historia. Kun ihmissuhteet saadaan yksilöiden tarpeita vastaaviksi ja toimiviksi, oireet ja ongelmallinen käytös saattavat käydä tarpeettomiksi. Keskeistä on huomioida esim. käytös- ja rikoksilla oireilun taustalla olevat tapahtumat ja tilanteet sekä niille annetut merkitykset ja tunteet. Traumaattiset tapahtumat luovat nuoreen haavoittuvuutta. Esimerkiksi koulusta putoaminen lisää riskiä, että nuori saattaa hakeutua haitallisiin sosiaalisiin tilanteisiin tai jengeihin, jotka toimivat nuoren uutena yhteisönä. Työskentelyssä nuoren kanssa tulisi pyrkiä siihen, että nuoren ja hänen vertaisyhteisönsä toimijuus, minäkuva ja turvallisuus paranevat suhteita parantaen. (Ks. Sambou ym. 2023.)

Systeeminen työote lastensuojelussa perustuu pääosin perheterapian piirissä kehitettyihin terapeutin muutostyön lähestymistapoihin. Systeemisessä toimintamallissa lastensuojelun sosiaalityö ymmärretään samaan aikaan sekä viranomaistoiminnaksi että asiakaslähtöiseksi vuorovaikutustyöksi, joka tähtää sekä nuoren turvallisuuden vahvistumiseen ja nuoren suojeluun, että nuoren ja koko perheen toimintakyvyn ja hyvinvoinnin vahvistamiseen. Ydinajatuksena on, että lastensuojeluviranomaisena toimiva työntekijä tarvitsee suojelutyön ja siihen kytkeytyvän lapsen, nuoren ja läheisten hyvinvointia vahvistavan työn toteuttamiseen systeemistä ymmärrystä ja suhdeperustaisen työskentelyn taitoja. Lisäksi työntekijän tulee sitoutua asiakkaiden – niin lasten, nuorten kuin heidän läheisten – osallisuuden vahvistamiseen.

Systeemisen lastensuojelun toimintamallin ydinelementeiksi on määritelty systeeminen tiimi, systeeminen viikkokokous ja systeeminen asiakastyö, jotka toteutuvat Turun ROKKI-tiimissä. Tärkeitä työtä tukevia rakenteita ovat myös muut rakenteet, joita johto luo tukeakseen systeemistä asiakastyötä ja systeemistä yhteistoimintaa lastensuojelutyön monitoimijaisissa verkostoissa. Systeemisen työotteen kouluttaminen, omaksuminen ja kehittäminen vaativat riittävästi aikaa, erityisesti jos se otetaan käyttöön toisen uuden työtavan vanavedessä. (Ks. Sambou ym. 2023.)

3.4.5 Muut ohjelmat ja tuki

Asiakastapaamisten sisältöä rakennetaan nuorten toimintamallissa arvioinnin pohjalta nuorilähtöisesti. Päällekkäisen työskentelyn välttämiseksi moniammatillinen tiimi selvittää myös nuoren elämässä olevat muut tukimuodot. Työskentely pilottipaikkakunnilla rakentuu siten, että yhteistyössä nuoren kanssa häntä motivoidaan kiinnittymään itseään eniten tukevaan työmuotoon, yhdessä tilanteeseen parhaiten soveltuvan työntekijän (sosiaalityöntekijä, sairaanhoitaja, nuorisotyön ohjaaja tai rikosseuraamustyöntekijä) kanssa.

Monilla toimintamallin nuorilla oli aikaisemmin ollut erilaisia asiakkuuksia ja useita vaihtuneita työntekijöitä. Asiakastapaamisissa pilottien työntekijät havaitsivatkin, että luottamuksen syntymiseen täytyy jättää aikaa. Vasta tämän jälkeen nuorten kanssa on hyödynnetty erilaisia rikoksettomuutta tukevia keskustelullisia työskentelymuotoja tai toiminnallisia menetelmiä nuorta kuunnellen. Nuoren tilanteesta riippuen työntekijät ovat osallistuneet erilaisiin nuorta ja perhettä koskeviin verkostoihin ja työparityöhön (koulu, mielenterveyspalvelut, päihdepalvelut, sosiaalitoimi, kuntoutuspalvelut ja rikosseuraamuslaitos) tai kutsuneet koolle nuoren verkostoa arvioimaan nuoren tilannetta ja osallistumaan nuoren hyvinvointia edistävään hoitoon tai kuntoutukseen. Arviointia on tehty alkuarvion lisäksi jokaisen asiakkuuden kohdalla myös työskentelyn aikana ja lopuksi. Työskentely on ollut nuoren tilanne huomioiden joskus hyvinkin konkreettista tukea arjen

asioissa (esimerkiksi päihdehuoltoon, lastensuojeluun, asumiseen, sosiaalipalveluihin saatamiseen sekä tukiin, ruuanlaittoon ja arkivalmennukseen liittyvät asiat) ja uusien verkostojen luomiseksi tai uuden harrastuksen (kuten liikunta ja musiikki) löytämiseksi.

Osa paikkakunnista toteutti sekä ryhmä- että yksilötyöskentelyssä AGGRESSION REPLACEMENT TRAINING® (ART) -menetelmää, jonka avulla voidaan opettaa epäsosiaalisesti käyttäytyville nuorille valmiuksia rakentamaan vuorovaikutukseen. ART-menetelmä tähtää strukturoitujen toiminnallisten harjoitusten kautta vahvistamaan sosiaalisesti hyväksytyä käyttäytymistä. Tavoitteena on, että nuori oppii itsehillintää, sosiaalisia taitoja ja kehittyy moraalisessa ajattelussa. Harjoitteita ART-menetelmässä on kolmella tasolla; vihanhallintaa tunnetasolla, sosiaalisia taitoja käyttäytymisen tasolla sekä moraalista perustelua arvojen ja ajattelun tasolla.

Turussa ja Oulussa toimintamallia toteuttavissa tiimeissä oli mukana myös Rikosseuraamuslaitoksen työntekijä, jonka oli mahdollista nuoren kanssa yksilöllisesti työskennellessään hyödyntää Rikosseuraamuslaitoksessa käytössä olevia ohjelmia, kuten Viisi keskustelua muutoksesta -, Päihteiden käytön puheeksiottomenetelmä, Suuttumuksen hallinta -, Liikenneturva-, Ohjauspyörä- ja Uusi suunta -ohjelma. Myös Rovaniemellä tehtiin kiinteää yhteistyötä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa sekä seuraamusselvityksiin että rangaistuksien täytäntöönpanon liittyen. Niin ikään Vantaalla yhteistyö Rikosseuraamuslaitoksen suuntaan todettiin toimivan yksittäisen nuoren asioissa työparina työskenneltäessä. Toimintamalli saattoi olla vahvana lisätukena valvonnan rinnalla ja koevapauden aikana. Hankkeen toisen vuoden aikana konkretisoitui myös se, kuinka tärkeää on ehtiä tavata vankeudesta vapautuva nuori jo silloin, kun hän on vankilassa ja näin varmistaa sujuva yhteistyö vapautumisen jälkeen.

Toistuvasti ja vakavia rikoksia tekevien nuorten vanhemmille on tarjottu vanhemmuuden tukea yksilö- ja perhetapaamisilla, joihin on liittynyt psykoedukaatiota rikosprosesseihin liittyvissä asioissa. Oulussa vanhemmille pilotoitiin vuoden 2022 syksyllä vanhempien vertaisryhmää, jossa NURRI-hankkeen sosiaalityöntekijä ja sairaanhoitaja ovat olleet ryhmänohjaajina. Ryhmässä on käyty keskustelua ryhmäkerralle suunnitellun aiheen pohjalta vanhempien omista tunteista ja näkemyksistä, antaen samalla psykoedukaatiota aiheeseen liittyen. Turussa perheterapeutin työskentely ja perheterapeutin konsultaatio olivat käytössä ostopalveluina.

Kaikissa pilottihankkeissa on tehty oikeusministeriön nuorten toimintamallin mukaista intensiivistä ja kokonaisvaltaista yksilötyötä (OM2019:26). Koska toimintaan ohjaututaan vasta, kun nuori ei ole enää varhaisen puuttumisen ankkuritoiminnan tuen piirissä, ovat toimenpiteet ja kuntoutuksen tavoitteet olleet usein korjaavia ja haittoja vähentäviä sekä rikoksettomiaan ja päihteettömään elämään tukevia. Jokaisen nuoren prosessi on ollut yksilöllinen, ja toimenpiteet on suunniteltu yhdessä nuoren ja työntekijän kesken

huomioiden tarkkaan nuoren elämäntilanne kokonaisuudessaan sekä nuoren muutosmotivaation vaihe. Nuorten muutostyöskentelyyn sitouttamiseksi heihin on pidetty yhteyttä silloinkin, kuin he eivät ole saapuneet palveluihin sovitusti. Työskentely on ollut joustavaa ja rohkaisevaa myös mahdollisten repsahdusten jälkeen. Työote on ollut kiinnipitävä. Edellisten lisäksi neuropsykiatrinen valmennus on ollut isossa osassa kaikilla paikkakunnilla, ja siihen liittyvää osaaminen on ollut keskeisessä roolissa. Eri paikkakunnat käyttivät vaihtelevasti työparityöskentelyssä tukena myös ulkopuolisia ja koulutettuja kokemusasiantuntijoita.

3.4.6 Asiakstapaamisten määrä ja kesto

Nuorten toimintamallissa työskentely on hyvin yksilöllistä, mikä vaikuttaa suoraan asiakkaiden kanssa sovittujen käyntikertojen määrään ja niiden kestoon. Tapaamiskertojen määrät eivät myöskään kerro koko totuutta asiakkuuden intensiivisyydestä, sillä suuri osa työskentelystä tapahtuu viestein ja puheluin, kriittisillä hetkillä jopa useita kertoja päivittäin. Yleisesti asiakkuuksien pituudet ovat vaihdelleet kaikissa hankkeissa noin 3 kuukaudesta vuoteen. Keskimäärin asiakkaat ovat olleet mukana hanketoiminnassa 7–8 kuukautta kerrallaan.

Oulun NURRI-hankkeen työntekijöiden arvion mukaan jokainen nuori kävi tapaamisessa keskimäärin 1–4 krt/kuukaudessa, riippuen nuoren prosessin vaiheesta, nuoren muusta elämäntilanteesta sekä nuoren muiden palvelujen aktiivisuudesta ja toimivuudesta. Keskimääräinen käyntikerran kesto on 1,5 tuntia/tapaaminen. Yhtäjaksoisesti asiakkaat olivat toimintamallin piirissä keskimäärin kuusi kuukautta.

Turussa arvioitiin, että yhtä asiakasta on tavattu seurantavuoden aikana keskimäärin 14 kertaa ja yksi tapaaminen on kestänyt keskimäärin 1 h 18 min. Asiakkuudet olivat kestoltaan keskimäärin seitsemän kuukautta. Asiakkaiden lisäksi Turun ROKKI-työskentelyyn on kuulunut alaikäisten asiakkaiden vanhempien kanssa työskentelyä.

Rovaniemen RIKO-hankkeessa yksi nuori tai perheenjäsen kävi tapaamisissa keskimäärin 10 kertaa. Tapaamisten pituus vaihteli paljon, mutta yksi tapaaminen on kestänyt keskimäärin 1–3 tuntia riippuen tapaamisen sisällöstä. Keskustelumuotoisten tapaamisten keskimääräinen tapaamisaika on ollut 1–1,5 tuntia ja toiminnallisten tapaamisten 1–3 tuntia. Asiakkuudet olivat kestoltaan hyvin eri mittaisia, kolmesta kuukaudesta jopa vuoteen, ollen yksittäisen toimintavuoden aikana keskimäärin kahdeksan kuukautta.

Vantaan Ri-O -hankkeessa ei nuorten aikuisten kohdalla pystytty arvioimaan asiakkuuden keskimääräistä kesto, koska osa nuorista ollut asiakkuudessa koko vuoden ja osa esimerkiksi aloittanut vasta loppuvuodesta. Tapaamiset kestivät yleensä tunnin. Alaikäisten

MDFT-interventio on määritelty kestoltaan noin 6 kuukaudeksi ja sen aikana nuorta perheineen (tai ilman perhettä) tavataan 2-3 kertaa viikossa ja yksi tapaaminen on noin tunnin.

3.4.7 Keskeytykset ja niiden syyt

Toimintamalleissa eri pilottipaikkakunnilla tapahtuva työ on ollut laaja-alaista, kokonaisvaltaista ja asiakkaan tarpeiden mukaan suunniteltua. Vaikka piloteissa pyrittiin pitämään kiinni asiakkaista soittamalla ja motivoimalla heitä paikalle, on selvää, että vaikeassa elämäntilanteessa ja vakavan riippuvuustyypin päihdeongelman kanssa kamppaillessa tapahtui keskeytyksiä. Heti toiminnan käynnistymisen jälkeen havaittiin, että nuoren kanssa tehtävässä muutostyöskentelyssä ei ollut helppo päästä alkuun, varsinkin jos luottamuksen rakentumiselle ei varattu riittävästi aikaa. Nuoren muutosmotivaatio ja rikoksista irrottautuminen vaatii pitkäjänteistä työskentelyä. (Ks. myös Sambou & Lind 2022.)

Turussa seitsemän asiakkuuteen ohjattua nuorta keskeytti vuoden 2022 aikana. Syinä keskeytyksille olivat muutto tai sijoitus toiselle paikkakunnalle, sitoutumattomuus ja/tai se, että asiakkaalla oli toinen olemassa oleva palvelu taustalla eikä ROKKI-palvelusta arvioitu enää olevan lisähyötyä asiakkaan tilanteeseen.

Vantaan nuoreten aikuisten osiossa keskeytti vuoden 2022 aikana kaksi asiakasta. Hankekoordinaattorin mukaan ohjauksen jälkeen asiakkaisiin ei enää saatu yhteyttä sosiaalityöstä. Nuoret eivät kiinnity sosiaalihuoltoon yleisesti niin hyvin kuin nuorisotyöhön tai järjestöihin, eli nuorilla on omat oletukset ja odotukset siitä, mitä sosiaalityössä tehdään. Vaikeassa tilanteessa olevat nuoret lopettavat asiakkuuden tai eivät aloita, kun ovat saaneet sen, mitä haluavat. Vantaan alaikäisille suunnattu MDFT-terapia päättyi kolmen kohdalla sen vuoksi, että terapeutti lopetti, yksi asiakas muutti toiselle paikkakunnalle ja kaksi ei pystynyt sitoutumaan terapiaan.

Rovaniemellä kolme hankkeen keskeyttäneistä oli 20–25-vuotiaita miehiä. Aloitettun työskentelyn jälkeen kyseiset nuoret ns. hävisivät, eikä heitä tavoitettu yrityksistä huolimatta. Prosessit merkittiin keskeytyneiksi noin puoli vuotta katoamisen jälkeen. Yksi keskeyttäneistä oli juuri 18 vuotta täyttänyt mies, joka aloitti työskentelyn lastensuojelun ohjaajana, mutta halusi keskeyttää jouduttuaan tutkintavankeuteen 18 vuotta täytettyään (työskentelyn kesto alle 1 kk). Yksi keskeyttäneistä oli alle 15-vuotias mies, jonka kohdalla elämäntilanteen arvioinnin jälkeen yhteisesti todettiin, ettei tarvetta työskentelylle ollut (työskentelyn kesto alle 1 kk).

Oulussa kymmenen asiakasta keskeytti tai työskentely lopetettiin, kun nuori ei enää kokenut tarvetta toimintamalliin osallistumiseen. Keskeytyksien syinä olivat katoaminen (asiakasta ei tavoitettu tai hän ei saapunut sovituille ajoille), nuori poistui luvatta lastensuojelulaitoksesta (puhelinyyhteys, tapaamisia ei pystynyt sopimaan) ja yksi vapautui toiselle paikkakunnalle. Muutama nuori ei kokenut enää tarvetta tukitoimille, vaikka työryhmä arvioi, että työskentelyä olisi ollut syytä jatkaa.

3.5 Asiakkaiden kokemuksia toimintamallista

Oikeusministeriölle vuosittain jätetyn väliraportoinnin yhteydessä toimintamallia pilotoinneilta paikkakunnilta pyydettiin muiden seurantatietojen lisäksi palautteita asiakkailta. Nämä pyydettiin kirjaamaan avoimeen tekstikenttään. Tässä luvussa käydään läpi sekä hankkeiden saamaa sanallista palautetta asiakkailtaan, että hankkeiden itse eri kyselyillä keräämää palautetta. Lopuksi nostetaan esille lyhyesti eri tutkimuksissa esitettyjä asiakkaiden kokemuksia. On huomioitava, että varsinainen KRIMO:n hankkeista tekemä tutkimus, jossa asiakkaita, työntekijöitä ja verkostoja haastateltiin, aineistoa analysoitiin systemaattisesti sekä mitattiin vaikutuksia rikollisuuden vähenemiseen, julkaistaan vasta vuoden 2024 keväällä.

Ohessa esitetään hyvin lyhyesti nuorten asiakkaiden kokemuksia eri paikkakunnilta toimintamalliin osallistumisesta ja sen työntekijöiltä saadusta tuesta. Paikkakuntia ei ole eritelty tarkastelussa. Osa palautteesta kuvaa asiakkuuden aikana saatua tukea arjen ja käytännön asioiden järjestelyyn:

”Oon saanut paljon asioita hoidettua teidän kanssa ihan pienessä ajassa. Muutenkin nyt sujuu hyvin kaikki.”

”Teidän kanssa voi jutella asioista. Teidän kanssa voi mennä paikkoihin mihin muuten voisi olla vaikea mennä. Ootte hauskoja ja rentoja.”

”On ollut kiva jutella rennosti asioista ja asunnon saamisessa on ollut teistä apua ja hyötyä.”

”Haluan käydä täällä, sillä en mä mitään muuta kautta saa tietoa kunnolla tän (rikosprosessin) etenemisestä tai muusta.”

”Mun nuori on saanut täältä tukea asioihin kun itse en ole pystynyt auttamaan.”

”Ollaan opittu vihanhallintaa ja esimerkiksi pyytämään anteeksi ja tultais ryhmään vaikei oliskaan ruokaa.”

Osassa palautteesta heijastuu käytännön asioiden ratkaisemisen ja sitä kautta syntyneen tuen lisäksi myös kiitollisuus siitä, että työntekijät eivät ole vaihtuneet ja luottamus on syntynyt, jonka jälkeen asioista on voinut kertoa suoraan. Tämä puoli oli noussut esille useissa tilanteissa varsinkin sellaisten nuorten kohdalla, joilla esimerkiksi lastensuojelun sosiaalityöntekijät olivat jatkuvasti vaihtuneet.

"Kiitos sullekin tästä päivästä! Mulla oli kivaa ja oli ihan sairaan tärkeää mulle, että olit mua vastassa ja juttelit mun kaal!"

"Ku tääl voi puhuu sillee vapautuneemmin asioista. Ja ei tartte varata aikaa vaan pääsee nopeasti, kun haluaa jutella ja on aina samoja työntekijöitä."

"Kivaa on jutella, tiedätte asioista tosi paljon ja osaatte kertoa hyvin."

"Teiltä saatu tuki on ollut mun hyödyllisin tuki mun koko elämän kestäneen "laitosuran" aikana."

"Onneks mul on teiät, ku ei mul muuta sit oo."

Vantaalla Ri-O -hankkeen nuorilta aikuisilta kerättiin palautetta vain suullisesti. Nuoret tuovat esiin sen tärkeyttä, että aina on sama työntekijä vastassa. Nuoret olleet tyytyväisiä, että myös "sossussa" voidaan auttaa rikosasioissa ja työntekijä osaa neuvoa prosessissa. Vantaan alaikäisten MDFT-interventiosta kerättiin asiakaspalautetta Webropol-kyselyllä joulukuussa 2022. Kyselyyn vastasi 23 henkilöä, joista 6 oli nuoria. Vastanneista 91 % koki, että terapiasta oli hyötyä. Yleisarvio MDFT-terapiasta lastensuojelun menetelmänä oli 4,4 (asteikolla 1–5).

Oulussa NURRI-hankkeen aikana on kerätty palautetta työskentelystä toimintamalliin osallistuneilta nuorilta sekä nuorten asioista vastaavilta sosiaalityöntekijöiltä. Palautteen antaminen työskentelystä on ollut anonymiä ja vapaaehtoista. Nuorten ZEF-kyselyssä antaman palautteen mukaan suuri osa nuorista on kokenut, että tapaamisilla on käsitelty heille tärkeitä asioita erittäin paljon (52 %) tai melko paljon (38 %). Vastanneista erittäin tyytyväisiä tapaamisiin on ollut 47 % ja melko tyytyväisiä 50 %. Palautetta on annettu tapaamisista, jotka ovat sisältäneet keskustelullista tukea, ryhmätoimintaan osallistumista (ART) ja vapaa-ajan ohjausta.

Lisäksi Oulussa kerättiin palautetta nuorten asioista vastaavilta työntekijöiltä. Saadun palautteen perusteella kyselyyn vastanneet sosiaalityöntekijät ovat kokeneet heidän asiakasperheidensä hyötynneen NURRI-toimintamallista pääasiassa erittäin paljon (50 %) tai melko paljon (33 %). Mikäli hyötyä toimintamalliin osallistumisesta ei ole nähty, on sen kirjattu johtuneen asiakkaasta johtuvista syistä. Sosiaalityöntekijät kokivat itse

hyötyneensä NURRI-toiminnasta pääasiassa erittäin paljon (39 %), melko paljon (39 %) tai jonkin verran (22 %). Yhteistyötä ja tietojen vaihtoa toivottiin joidenkin palautteiden perusteella vahvistettavan NURRI-toimintamallin työntekijöiden ja sosiaalityöntekijän tai perheen kanssa. Suuri osa sosiaalityöntekijöistä on palautteen mukaan huomannut asiakasperheissään muutoksia NURRI-työskentelyn seurauksena (88 %). Muutokset ovat pääasiassa koskeneet nuoren kiinnittymistä palveluihin, rikollisen käyttäytymisen ja päihteiden käytön vähenemistä sekä nuorten ajattelumallien ja asenteiden muutoksia.

Oulun NURRI-hankkeesta maisterintutkielmaa varten kerätyn aineiston (viiden nuorten haastattelu) pohjalta toimintamallin tuki on ollut toimivaa ja selkeästi havaittavissa. Haastateltavat kokivat NURRI-työskentelyn hyödyllisenä desistanssiprosessissa rikoksista ja päihteistä irrottautumisessa. Tutkimukseen osallistuneiden mielestä keskeistä oli työntekijöiden rooli tukihenkilönä, sillä luottamukselliset ja avoimet keskustelut auttoivat pysymään poissa ongelmista. Toinen keskeinen desistanssiprosessiin kytkeytyvä mekanismi oli ajattelutavan muutos; haitallisen käyttäytymisen seurauksia ajatellaan enemmän ja pitkäjänteisemmin. Kolmas mekanismi oli nuoren oma motivaatio käyttäytymisensä muutokseen; desistanssiprosessi ei etene, jos motivaatiota sen ylläpitoon ei ole. (Kononen 2022.)

Rovaniemen RIKO-hankkeessa kerättiin palautetta spontaanisti asiakaskeskustelujen yhteydessä, tarinallisen arvioinnin menetelmää hyödyntäen. Aineiston myötä on saatu muun muassa tietoa siitä, mitkä RIKO-hankkeen toimintatavat ovat auttaneet kohde-ryhmän nuoria parhaiten. Lisäksi on saatu tietoa niistä asioista, jotka nuoret ovat työskentelyssä kokeneet merkityksellisimmiksi omassa muutosprosessissaan. Tärkeiksi asioiksi on koettu muun muassa luottamuksen rakentamiseen panostaminen työskentelyn alussa sekä nuoren kohtaaminen omana itsenään ja tekemästään rikoksesta erillisenä yksilönä. Tärkeänä on pidetty myös nuoren orastavan muutosmotivaation ylläpitoa työskentelyssä. Lisäksi periksi antamaton rinnalla kulkeminen ja saadun avun ja tuen kokonaisvaltaisuus on koettu muutoksen kannalta merkityksellisiksi asioiksi. (Heikkilä 2022).

3.6 Hanketyöstä opittua

Tähän lukuun on koottu Oulussa, Rovaniemellä, Turussa ja Vantaalla pilotoitujen nuorten toimintamallien väliraportoinnissa esille nostettuja huomioita hanketyöskentelystä. Jatkovaa kehittämistä tehtiin rahoittajana toimineen oikeusministeriön ja paikkakuntien yhteisissä koulutus- ja työpajapäivissä, joissa pyrittiin säännöllisesti ja aktiivisesti nostamaan esille ja etsimään ratkaisuja hanketyöskentelyn aikana huomattuihin haasteisiin. Lisäksi kehittämistarpeita on noussut esille paikkakuntien paikallisissa ohjaus- ja projekti-ryhmissä, joissa myös oikeusministeriön edustus on ollut paikalla.

3.6.1 Koronan vaikutukset hankkeiden käynnistämiseen ja asiakastyöhön

Samalla tavalla kuin väkivalta- ja seksuaalirikollisia kuntouttavien ohjelmien kohdalla, myös toimintamallia pilotoivissa kunnissa isoimpana hanketyöskentelyn ja asiakastyön käynnistymistä hidastavana tekijänä voidaan pitää koronapandemiaa. Kuntien virantäyttöprosessit ja pätevän henkilöstön löytyminen veivät oman aikansa, mutta sitäkin yllättävämmäksi hidastavaksi tekijäksi asiakastyön käynnistämisen, verkostojen ja työkäytäntöjen luomisen kannalta osoittautui COVID-virus.

Pandemian takia uuden työtavan ja toimintamallin tunnetuksi tekeminen, ”markkinointi” ja sisäänajo vei odotettua enemmän aikaa. Pandemia vaikeutti koulutuksen toteutusta, kuten esimerkiksi BAROfi-arviointimenetelmän koulutuksen suhteen palautteissa todettiin (ks. luku 3.4.1). Yhteiset työpajapäivät eivät toteutuneet parhaalla mahdollisella tavalla, kun etäyhteydellä harjoiteltiin ja jaettiin kokemuksia uusien työkäytäntöjen ja verkostoyhteistyön luomisesta moniammatillisissa tiimeissä. (Ks. myös Sambou & Lind 2022.)

Asiakastapaamisia ei päästy koronan takia toteuttamaan suunnitellusti ja hankkeissa jouduttiin miettimään uudenlaisia työn tekemisen tapoja muun muassa kokoontumisrajoitukset huomioiden. Tämä hidasti paikallisen yhteistyön ja asiakastyön käynnistämistä, ja vaikeutti erityisesti erittäin huonossa asemassa kuten asunnottomina olevien nuorten tapaamisia, sillä heillä ei aina ollut käytettävissä tilaa, missä etäyhteyden välityksellä olisi voinut mielekkäästi käsitellä henkilökohtaisia asioita.

3.6.2 Työntekijöiden vaihtuvuus ja tarvittava tuki

Kuten kuntoutusohjelmien kohdalla, myös toimintamallin pilotit kohtasivat samoja riskejä liittyen työntekijöiden vaihtuvuuteen. Mitä lähemmäksi hankkeen rahoituksen päättymisen tuli, sitä tarkemmin työntekijät joutuivat miettimään, sitoutuako epävarmuuteen seuraavan vuoden rahoituksen suhteen vai etsiäkö uusi pysyvä työ. Rahoitusta saatiin lopulta lisää, ja se riittää useimmilla paikkakunnilla vuoden 2023 loppuun, joillakin jopa vuoden 2024 huhtikuuhun saakka. Viipyvät rahoituspäätökset aiheuttivat kuitenkin epävarmuutta ja osa työntekijöistä ehti siirtyä muihin tehtäviin.

Hankkeen onnistumisen kannalta yhtenä tekijä nousi esiin työntekijöiden ammattitaidon ja työn tukeminen, kuten säännöllinen työnohjaus, toimiva tiimi ja kollegiaalinen tuki sekä osaamisen kehittämisen mahdollisuudet. Jatkovaa kehittämistä tehtiin myös rahoittajana toimineen oikeusministeriön ja paikkakuntien yhteisissä koulutus- ja työpajapäivissä, joihin hanketyöskentelyn aikana voitiin matalalla kynnyksellä tuoda asioita jaettavaksi, yhdessä pohdittavaksi ja ratkaistavaksi. Lisäksi hankkeissa oli varattu runsaasti rahaa erilaisiin ammatillisiin koulutuksiin.

Yksi syy henkilökunnan vaihtumiseen voi olla hankkeen toteuttamiseen liittyvän tuen puute paikallisella tasolla. Esimerkiksi Vantaalla ehti alaikäisten Ri-O -hankeosuudessa toimia kolme projektikoordinaattoria. Muutokset tapahtuivat heti alussa, kun johtamisen kuviot eivät vielä olleet selkeitä. Johdon tukea uudenlaisen yhteistyötavan implementointiin tarvitaan kunnissa ja jatkossa myös hyvinvointialueilla. Ei riitä, että asiakastyötasolla ollaan valmiita yhteistyöhön, jos johto ei anna tähän tukea ja resursseja. Monialaisen työtavan pilotointi osoitti projektikoordinaattoreilta vaadittavan hyvää epävarmuuden sietokykyä, sillä uusien hankkeiden ja vanhoja työtapoja rikkovien mallien vastaanottoon suhtauduttiin joskus pitkin hampain.

3.6.3 Yhteistyön käynnistäminen ja vakiinnuttaminen

Pilottiajan piti alun perin päättyä huhtikuussa 2023. Kunnilta oli edellytetty rahoituksen saamiseksi suunnitelmaa siitä, miten moniammatillinen toimintamalli toistuvasti ja vakavia rikoksia tekevien nuorten tukemiseksi vakinaistetaan. Matkan varrella todettiin, että verkostoitumiseen ja uudenlaiseen työtapaan perustuvien poikkihallinnollisten toimintamallien käynnistyminen ei onnistu muutamassa kokouksessa, ei vuodessa eikä aina kahdessakaan. Eikä myöskään ilman esimiesten ja johdon vankkaa tukea. Niin ikään kunnan koolla näytti olevan vaikutusta, sillä yhteistyö ydintiimin ulkopuolisiin toimijoihin tuntui käynnistyvän paremmin pienillä paikkakunnilla.

Edellä nostettiin esiin, että erilaisiin pilotointeihin ja hankkeisiin saatetaan suhtautua varauksellisella asenteella ”pilotit tulee ja menee, eivät jää käyttöön, joten kannattaako niihin tuhlaata aikaa”. Koska toimintamallin mukainen työskentely ei kaikilla paikkakunnilla löytänyt heti paikkaansa, mahdollisti pilotointi työtavan siirtämisen joustavammin kuntien rakenteisiin ja käytäntöihin sopiviksi. Voitaneen todeta, että ison toimintamallin sisään ajaminen vaatii siis riittävän pitkää hankeaikaa, ja sen lisäksi vielä mahdollisuutta vaikuttaa havaittuihin haasteisiin.

Vaikka asiakasohjaus ja viranomaisten välinen yhteistyö on pääosin saatu hyvin toimivaksi, toimintamallin tunnettuus on lisääntynyt ja hyödyt on tunnistettu, tarvitaan jatkoaikaa hyvinvointialueiden käynnistymisen mukanaan tuomiin muutoksiin. Luottamusta eri viranomaisten välillä ja suhteessa järjestöihin on edelleen edistettävä. Luottamuksen rakentaminen ja ylläpitäminen vaativat jatkuvaa työtä myös jatkossa esimerkiksi henkilöstön vaihtuessa.

Yhteistyön edistämiseksi paikallisella tasolla hankkeen johto- tai ohjausryhmät ovat tärkeitä. Esimerkiksi Rovaniemelle perustettiin paikallisten toimijoiden kanssa noin kuukausittain kokoontuva ”RIKO's ryhmä”, jonka tarkoituksena on ohjata hankkeen

toimintaa ja tukea kehittämistyötä. Ryhmään kuuluu edustus poliisista, Rikosseuraamuslaitokselta, aikuissosiaalityöstä ja päihdepalveluista. Rovaniemi on yksi pienistä paikkakunnista, joilla yhteistyö sujui hyvin. RIKO-hankkeen saama palaute hankekumppaneilta ja eri yhteistyötahoilta on ollut pääsääntöisesti positiivista. Hankkeen toimintaan ollaan oltu tyytyväisiä niin poliisin, rikosseuraamuslaitoksen, lastensuojelun, jälkihuollon, aikuissosiaalityön, päihdepalvelujen kuin muidenkin tahojen osalta. Esimerkiksi poliisilta saadun palautteen perusteella hankkeeseen ohjautuneiden nuorten rikoskäyttäytymisen on katsottu loppuneen kokonaan tai vähentyneen merkittävästi. Myös päihteiden ongelmakäyttö, erityisesti suonensisäisten huumeiden käyttö, on työntekijöiden ja asiakkaiden arvion mukaan loppunut tai vähentynyt merkittävästi lähes kaikilla päihdeongelmista kärsineillä asiakkailla.

3.6.4 Kokonaisvastuu yhdellä työntekijällä

Kunnissa haasteita aiheutti yksi toimintamallin peruseriaatteista eli oletus siitä, että kokonaisvastuu nuorta koskevista asioista ja palveluista olisi yhdellä nuorten toimintamallissa työskentelevällä rikoserityistä osaamista omaavalla sosiaalityöntekijällä. Tämä oli alun perin nostettu tärkeäksi tekijäksi nimenomaan sen takia, että nuori ja perhe eivät olisi tyypillisessä monen palvelun paletissa tai juoksemassa palvelusta toiseen. Kokonaisvastuun tarkoitus oli myös helpottaa tiedonvaihtoa lapsen ja nuoren asioista ja näin mahdollistaa paremmin koordinoitua palvelua.

Yhden kokonaisvastuullisen työntekijän tavoite ei kuitenkaan vielä hankeaikana täysin toteutunut, vaikka pilotit toimivat osana kaupungin lastensuojelua tai muuta sosiaali-toimea. Vaikuttaa siltä, että niin kauan kuin toimintamalli toimii hankemuodossa, tämä ei edes tule olemaan mahdollista. Siksi jatkossa tulee varmistua siitä, miten tilannetta voidaan tämän suhteen helpottaa. Yhtenä vaihtoehtona voitaisiin esimerkiksi lisätä alaikäisten asioita käsittelevä tiimi yhdeksi lastensuojelulaissa määritellyksi moniammatilliseksi tiimiksi.

3.6.5 Tukihenkilöt ja kokemusasiantuntijat

Koulutettujen, nuorten rinnalla kulkevien tukihenkilöiden ja mentoreiden tai kokemusasiantuntijoiden käyttö oli keskeisessä roolissa nuorten toimintamallia valmisteleen työryhmän ehdotuksessa. Tukihenkilöllä ei ole välttämättä lainkaan omaa kokemusasiantuntijuutta, kun taas kokemusasiantuntijuudessa tärkeää on juuri työntekijän oma kokemus aihepiiristä. Erilaisten tukihenkilöiden käyttämisestä saadut kokemukset ovat olleet hyviä. (Ks. esim. Schalin 2019.)

Rikos- ja päihdetaustaisilla kokemusasiantuntijoilla on runsaasti sekä ammattilaisia että asiakasta hyödyntävää tietoa. Haastavien ja merkittävien elämäntapahtumien läpikäymisen ja niistä toipumisen lisäksi kokemusasiantuntijuuden rakentumiseen tarvitaan kokemusta myös palveluiden käytöstä. Kokemusasiantuntija voi toimia nuorelle ammatilaisen rinnalla vertaisena, jolla on samoja kokemuksia ja jolle on helpompi puhua kuin ammattilaisille. (Lohi ym. 2023.) Kokemusasiantuntijan elämäntilanteen tulee olla hyvässä hallinnassa, ja mahdollisesta omasta rikosurasta riittävän pitkä aika.

Kaikki nuoret eivät ole toimintamallia pilotoivissa kunnissa olleet halukkaita tällaiseen työskentelyyn. Onkin tärkeä selvittää, minkä ikäisille asiakkaille ja minkälaisia tukihenkilöitä tai kokemusasiantuntijoita tarjotaan. Tukihenkilöitä ole aina edes riittävästi saatavissa. Kokemusasiantuntijoille ja tukihenkilöille ei tällä hetkellä ole Suomessa tarjolla valtakunnallista koulutusta erityisesti nuorten kanssa työskentelyyn.

4 Kehittämistarpeet

Rikollisuudesta aiheutuu yhteiskunnassa erilaisia haittoja. Rikollisuuden ehkäiseminen ennakolta on yhteiskunnalle edullisempaa kuin jälkikäteinen puuttuminen. Aikaisempi puuttuminen on myös inhimillisempää, koska esimerkiksi vakavasti päihteillä ja rikoksilla oireilevat lapset ja nuoret eivät ainoastaan pahenna omaa tilannettaan, vaan aiheuttavat huolta ja turvattomuutta myös vanhemmilleen ja sisaruksilleen tai muille läheisilleen. Ennaltaehkäisyyn ohessa tärkeitä tekijöitä ovat normaalisuuden edistäminen ja leimaamisen välttäminen.

Rikollisuuden ja syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn tähtäävät toimenpiteet ulottuvat usean ministeriön hallinnonalalle. Rikollisuutta, ja samalla myös syrjäytymistä, voidaan ehkäistä muun muassa koulutuksen ja kaikille tarjottavien sosiaali-, päihde- ja mielenterveyspalveluiden avulla. Rikoksiin syyllistyneiden kohdalla uusintarikollisuutta voidaan lisäksi ehkäistä panostamalla rangaistusten täytäntöönpanossa toimiin, joiden on todettu vähentävän uusimisriskiä ja vahvistavan asiakkaiden sosiaalista selviytymistä. Nuorten rikoksiin syyllisiksi epäiltyjen kohdalla joutuisa rikosprosessi on myös keskeinen tekijä.

4.1 Pidempi aikajänne

Väkivallan ja seksuaalisen väkivallan ehkäisy- ja katkaisuhankkeissa tuli selkeästi esiin, että väkivallan ja sitä kannattelevien asenteiden työstäminen on pitkäkestoista ja intensiivistä työtä. Erityisesti tämä nousi esiin lähisuhdeväkivallan ja seksuaalisen väkivallan tekijöille ja nuorille suunnattujen ohjelmien osalta. Näissä luottamuksen rakentuminen kesti pitkään, minkä takia asiakassuhteet kestivät kuudesta kahdeksaan kuukautta ja asiakastapaamisia tarvittiin runsaasti. Pisimmillään asiakassuhteet kestivät seksuaalisen väkivallan tekijöiden kanssa jopa vuodesta kahteen vuoteen ja tapaamisia saattoi olla kriittisimmässä vaiheessa jopa kaksi kertaa viikossa. Lähisuhdeväkivallan katkaisuohjelman toteuttaminen vaatii useampia asiakastapaamisia, keskimäärin 11 kertaa, minkä vuoksi tämän mahdollistava rahoitus, asiakastyytyväisyyden takaava laatujärjestelmä ja selkeä vaikuttavuuden seuranta ovat jatkuvuuden kannalta tärkeitä. Vankeudessa asiakassuhteen aloittaneet puolestaan toivoivat, että kuntoutus tai tukihenkilösuhde jatkuisi heidän siirryttyään vapauteen.

Myös toistuvasti ja vakavia rikoksia tehneiden nuorten toimintamalliin kiinnittyneiden nuorten asiakkuudet olivat pitkiä. Kaikkien toimintamalliin ohjattujen kohdalla työskentely ei päässyt käyntiin, koska nuoret eivät pystyneet kiinnittymään sen hetkessä tilanteessaan edes ottamaan vastaan tukea. Tapaamiset toiminnassa mukana olleiden kohdalla saattoivat alkuvaiheessa olla useita kertoja viikossa riippuen nuorten tilanteesta. Useat nuorista tarvitsivat kiinnipitävää ja intensiivistä tukea aivan kaikenlaisten arkisten asioiden hoitamisessa kuten yleisesti elämänhallinnassa, kriiseistä toipumisessa, asumiseen liittyvissä kysymyksissä, ihmissuhteissa, uudenlaisen minäkuvan rakentamisessa, motivaation ylläpitämisessä, erilaisten tukiasioiden selvittelyssä ja hakemisessa (Kela, TE –toimisto, jne.), asioimisessa viranomaisten kanssa ja esimerkiksi mielekkään arjen vapaa-ajan tekemisen löytämisessä. Työskentelyn aikana tuli usein ilmi, että nuorilla oli ollut elämässään monia ja jatkuvasti vaihtuvia sosiaalityöntekijöitä, joiden kanssa ei kuitenkaan oltu päästy varsinaisesti edes keskustelemaan rikoksista ja päihteistä irrottautumisesta. Siksi toimintamallista, jossa nuorelle nimetyllä vastuutyöntekijällä oli runsaasti aikaa motivoida ja olla tukena kaikissa arkisissa asioissa, annettiin paljon hyvää palautetta. Luottamuksen rakentuminen sekä desistanssiprosessi vaativat pitkää työskentelyä.

Rikosten ennaltaehkäisyhankkeen asiakkaiden kokonaismäärää ei siis pidä suhteuttaa pelkästään ohjelmiin tai toimintamalliin osallistuneiden asiakkaiden määrään, vaan on huomioitava myös, että toiminnan sisältö oli huomattavasti normaalia intensiivisempää ja pitkäkestoisempaa. Pisimmillään asiakkuus oli kestänyt lähes koko hankkeen toimintajan. Toimintamallin perusajatuksiin kuului se, että kokonaisvastuussa oleva työntekijä ei vaihdu eikä nuorta siirrettä ”seuraavalle luukulle” seuraavan palvelun piiriin muutoin kuin saattaen kiinnipitämällä ja kiinnittämällä, kuten ohjaajat sitä kuvasivat.

Työntekijöiden puolelta pidempi aikajänne varmistaisi pätevän henkilökunnan pysyvyyden, sillä kahden-kolmen vuoden hankkeissa työntekijät siirtyvät tilaisuuden tullen vakituiseen tai pidempiaikaiseen työsuhteeseen. Lisäksi hankkeen juurruttaminen vaatii aikaa, sillä kehittämishankkeissa uusien työmenetelmien kehittäminen, kouluttaminen ja omaksuminen vievät aikansa ja asiakastyötä päästään tekemään hitaammin. Myös yhteistyö ja hankkeesta tiedottaminen ottavat aikaa ja niihin on varattava riittävästi resursseja, jotta asiakasohjaus toimii. Useassa hankkeessa koettiin työskentelyn loppuvan liian aikaisin juuri silloin, kun yhteistyö ja asiakkaiden ohjautuminen saatiin toivotulle tasolle.

Myös nuorten toimintamallissa kohdattiin samoja hankkeisiin yleisesti liittyviä haasteita työntekijöiden näkökulmasta. Varsinkin loppuvaiheessa moniammatillisten tiimien jäsenet alkoivat hakeutua muihin tehtäviin, ennen kuin vuoden 2023 alussa saatiin tieto lisätalousarviosta tulleesta rahoituksesta, jolla pystyttiin jatkamaan toimintaa vuoden 2023 loppuun kaikilla paikkakunnilla. Tästä syystä myöskään uusia asiakassuhteita ei voitu käynnistää enää vuoden 2022 lopussa, vaikka nuoria oli ohjattu toimintamallin piiriin.

Rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallissa hankeperusteisesti työskenteleminen saattoi merkittävästi heikentää työntekijän asemaa ja oikeuksia; erityisopettaja oli hankkeessa työskennellessään yleistyöaikaa tekevä sosiaalihuollon työntekijä, jolla ei ollutkaan opettajan työaikaa, opettajan lomaa eikä palkkaa. Eräällä hankepaikkakunnalla hankkeisiin tulleiden nuorten asiakkuuksia saatettiin muiden palveluiden parissa myös päättää sillä verukkeella, että hankkeessa työskentelee psykiatrinen sairaanhoitaja, jolloin katsottiin, ettei kyseiselle erityisosaamiselle muualta ole tarvetta. Haasteeksi muodostui kuitenkin se, että psykiatrinen sairaanhoitaja työskenteli ohjaajan nimikkeellä ja 100 prosentin työpanoksella hankkeessa, eikä hänellä näin ollut pääsyä potilastietojärjestelmiin. Tästä johtuen tiedon kulku ontui ja tietojen siirtyminen palveluiden välillä oli haastavaa, mikä on voinut aiheuttaa nuorelle ylimääräisiä hoidontarpeenarvioiteja erityisesti hankkeen päätyttyä. Siksi onkin tärkeää, että moniammatillisessa tiimissä työskennellessä työntekijä voi työskennellä koulutuksensa mukaisella ammattinimikkeellä ja saa käyttöönsä ammattiin kuuluvat asiakas-/potilastietojärjestelmät. Ammatin mukainen nimike, koulutusta vastaava palkka sekä pääsy asianmukaisiin tietojärjestelmiin ovat merkittäviä tekijöitä työntekijän työn sujuvuuden ja mielekkyyden kannalta.

Väkivalta- ja seksuaalirikosten ehkäisy- ja katkaisuohjelmien asiakasohjaukset osoittivat, että asiakkaat tulivat pääsääntöisesti tietyiltä tahoilta, kuten Rikosseuraamuslaitoksesta. Onkin hyvä huomioida, että esimerkiksi yhteistyö sosiaali- ja terveystoimen kanssa ja hankkeesta/kuntoutusohjelmasta tiedottaminen vaatii aikaa ja resursseja. Myös hankekaudelle osunut vuoden 2023 alusta voimaan tullut hyvinvointialueuudistus vaikeutti hanketyöskentelyn jalkauttamista, sillä kunnat olivat haluttomia lyömään lukkoon mitään uudistuksia keskeneräisessä alueorganisaatiossa.

Niin ikään rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallia pilotoinneilla paikkakunnilla asiakkaiden ohjauksien käynnistyminen vaati aikansa, eikä tapahtunut aivan odotetusti. Eniten ohjauksia tuli lastensuojelusta (alaikäiset), sitten Rikosseuraamuslaitoksesta, poliisilta ja nuorten sosiaalityöstä. Ohjautuminen poliisilta oli merkittävästi odotettua pienempää, sillä toimintamallia kehittänyt työryhmä oletti poliisiin olevan ensisijainen ohjaaja. Korona-aika vaikeutti toiminnan ja verkostojen käynnistymistä, hankkeiden sisäänojaa ja tunnettuuden lisäämistä verkostoissa. Hankeperusteisuus vaikeutti selvästi myös yhteistyön käynnistymistä, koska viranomaiset ovat ”kyllästyneet hankkeisiin”, jotka tekevät hyvää työtä, mutta loppuvat ilmaan ilman hyvien toimintatapojen vakiinnuttamista. Kahden täyden vuoden hankeaika ei vielä mahdollistanut toimintamallien vakiinnuttamista.

Lyhyissä hankeajoissa tunnistetaan useita haasteita niin väkivalta- ja seksuaalirikoksia vähentävien ohjelmien kuin rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallien toteuttamisessa ja jalkauttamisessa. Hankeaikojen tulee olla riittävän pitkiä, jotta myös korjausliikkeille jää aikaa.

4.2 Työn rakenne ja rahoitus

Väkivallan ja seksuaalisen väkivallan katkaisu- ja ehkäisyohjelmat saavat rahoitusta pääasiassa STEA:lta. STEA-rahoituksessa asiakaskäyntien määrä on rajoitettu keskimäärin viiteen käyntiin asiakasta kohden, jolloin rahoitus ei mahdollista pitkäjänteistä asiakastyötä. Tästä voidaan tehdä joitain poikkeuksia. Kuten edellä luvussa 2.1. kuvattiin, väkivaltaisen käyttäytymisen muutostyö vaatii aikaa, eikä sitä ei tehdä viidellä asiakaskerrolla. Lisäksi monet eri rahoituslähteet antavat rahoitusta nimenomaan kehittämishankkeille, ei asiakastyöhön. Suomessa on suuri tarve väkivallan ja seksuaalisen väkivallan katkaisu- ja ehkäisyohjelmille. Lisäpainetta asialle luo vuoden 2023 alusta voimaan tullut seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus (HE 13/2022 vp, EV 88/2022 vp). Valmistelussa arvioitiin, että poliisille tietoon tulevien seksuaalirikostapausten määrä tulee kasvamaan lainsäädännön uudistuksen myötä vajaalla 500:lla, jolloin vuotuiseksi määräksi tulisi 2 899 tapausta. Vankivuosien arvioidaan kasvavan 92:lla. Lainsäädännön tueksi tarvitaan lisää hoito-ohjelmia seksuaalirikoksiin syyllistyneille sekä ennaltaehkäisevää toimintaa omasta käyttäytymisestään huolestuneille.

Kansainväliset sopimukset velvoittavat Suomea lähisuhdeväkivallan ja seksuaalisen väkivallan katkaisuun. Lanzaroten sopimuksen (SopS 87-88/2011) 7 artiklan mukaan kukin sopijapuoli varmistaa, että henkilöillä, jotka pelkäävät voivansa syyllistyä sopimuksen perusteella kriminalisoituun rikokseen, on asianmukaisesti mahdollisuus päästä tehokkaihin ennalta ehkäiseviin interventio-ohjelmiin tai -toimenpiteisiin, jotka on suunniteltu rikoksenteoriskin arvioimiseksi ja ehkäisemiseksi. Sopimuksen kansallisen toimeenpanosuunnitelman toteuttamiselle ei ole varattu erillistä rahoitusta. Istanbulin sopimuksen (SopS 53/2015) 16 artikla velvoittaa toteuttamaan tarvittavat lainsäädäntö- tai muut toimet, joilla otetaan käyttöön tai tuetaan ohjelmia, joiden tarkoituksena on opettaa perheväkivallan ja seksuaalirikosten tekijöille väkivallatonta käyttäytymistä henkilösuhteissa väkivallan uusiutumisen estämiseksi ja väkivaltaisen käyttäytymismallin muuttamiseksi.

Väkivallan ja seksuaalisen väkivallan katkaisu- ja ehkäisyohjelmien ja nuorten toimintamallin rahoitukselle tulee selvittää pysyvää rahoitusmallia ja sen edellyttämiä mahdollisia lainsäädäntömuutoksia. Hankerahoituksen sijaan pitäisi rakentaa vakituinen rahoitusmekanismi, missä rahoitetaan pysyvästi riskiryhmille tarkoitettuja vaikuttaviksi todettuja ja kustannustehokkaita ohjelmia. Tämän lisäksi tarvitaan määräaikaista rahoitusta ohjelmien kehittämiseen. Rikosten ennaltaehkäisyhanke on ollut tällainen kehittämiseen tarkoitettu määräaikaissuunnitelma, jonka puitteissa on pystytty kehittämään ohjelmatyötä rikosten ehkäisyyn, mutta rahoituskauden jälkeinen pysyvä rahoitus puuttuu. Esimerkkiä rahoitusmalliin voisi ottaa esimerkiksi Rikosuhrimaksusta tai turvakotien valtionrahoituksesta.

Pysyvän rahoituksen järjestäminen myös rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallille on ollut selvittelyn alla muun muassa rikosentorjunnan organisointia ja nuorten jengirikollisuuden ehkäisyä ja sen koordinoitua pohtivassa työryhmässä (VN/32847/2022). On tärkeää, että tällä hetkellä kuntien lastensuojelun tai sosiaalitoimen alla pilotoidut rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallit voisivat vielä entistä järjestelmällisemmin toteuttaa vaikuttaviksi arvioituja ohjelmia, joilla voisi tukea väkivaltaisesta käyttäytymisestä irrottautumista. Myös rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallien rahoitus on auki. Toimintamallit eivät ole olleet osa lastensuojelun lakisääteisten tehtävien hoitamista, vaan kehittämistyötä, jossa moniammatillinen, rikoserityistä osaamista omaava tiimi on tukenut rikos- ja päihdekierteestä irrottautumista.

Pysyvä rahoitus turvaisi palvelujatkumot rangaistuksen täytäntöönpanosta siviiliin. Palvelujatkumoiden varmistamiseksi on usein mielekästä, että sama, ulkopuolinen taho järjestää kuntoutusta sekä vankeuden ajan, että sen jälkeen. Esimerkiksi nepsy-haasteisille asiakkaille nivelvaiheet voivat olla erityisen kriittisiä. Nivelvaiheissa on tärkeää varmistaa, mikä taho kustantaa kuntoutuksen vankilasta vapautumisen jälkeen.

4.3 Laajemmat hankkeet

Laadunvarmistuksen ja vaikuttavuuden näkökulmasta olisi tarkoituksenmukaista toteuttaa suurempia hankekokonaisuuksia. Eri toimijat voisivat tehdä yhteisiä hankkeita, johon kukin tuo omaa osaamistaan ja näin varmistuttaisiin monialaisesta työskentelystä. Väkivalta- ja seksuaalirikosten tekijöiden taustalla on usein moninaisia ongelmia ja tarvitaan erilaisia tukitoimia. Yhteistyöhankkeilla mahdollistettaisiin erilaisten palveluiden ja tukitoimien saatavuus monipuolisesti ja asiakkaan tarpeen mukaan. Rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallia pilotoineilla paikkakunnilla huomattiin myös tarvetta lisätä tunnettuutta ja varmistua siitä, miten rikokseen syylliseksi epäillyt nuoret ohjataan heille sopivaan palveluun. Onko kysymys esimerkiksi nuorelle paremmin sopivasta ankkuri-toiminnasta tai jo pitkäkestoisempaa ja intensiivisempää tukea tarjoavasta räätälöidystä tuesta toimintamallin moniammatillisen tiimin asiakkuudessa.

Lisäksi **laajemmat hankekokonaisuudet ja hankkeiden valtakunnallisuus turvaisivat asiakkaiden tasapuolisuuden sekä varmistaisivat yhdenvertaiset palvelut kaikille niitä tarvitseville.** On erittäin tärkeää, että jokaisella väkivaltaisesta käyttäytymisestään huolestuneella tai väkivaltakäyttäytymiseen apua hakevalla olisi mahdollisuus mahdollisimman tasokkaisiin ja tarpeen mukaisiin palveluihin niin, että alueelliset erot palvelujen saatavuudessa ja laadussa olisivat mahdollisimman vähäisiä. Tavoitteena tulisi olla saavutettavat, yhdenvertaiset ja tehokkaat palvelut kaikille. (OM 2022:36.)

Laajemmat hankekokonaisuudet mahdollistavat myös paremman yhteistyön niin Rikosseuraamuslaitoksen kuin muiden yhteistyökumppaneiden kanssa ja hankkeiden keskinäisen yhteistyön. Nuorten toimintamallia ja väkivalta- ja seksuaalirikoksille suunnattuja ohjelmia toteutettiin osittain samoilla paikkakunnilla, mutta yhteistyö ja asiakasohjaus eivät ainakaan heti alkuvaiheessa toteutuneet aukottomasti. Tästä syystä tuleekin jatkossa varmistaa, että hyödynnetään KRIMO:n tekemää arviointia siitä, miten vaikuttavaa toiminta on ollut. Näin voidaan lisätä tällaista työskentelyä niin, että kaikenikäiselle asiakkaille voidaan antaa mahdollisuus osallistumiseen heille sopiviin palveluihin, ja että heidän motivoimisekseen on käytävissä riittävästi aikaa ja resursseja.

4.4 Rikoksista irrottautumista tukevien palveluiden kytkeytyminen hyvinvointialueiden rakenteisiin

Hyvinvointialueiden ja kuntien tavoiteisiin on asetettu turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen. Tämä edellyttää, että hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen tueksi tehdään laajasti yhteistyötä eri toimijoiden välillä sekä edistetään alueellisia yhteistyörakenteita ja sovitaan kaikille yhteisistä toimintakäytänteistä. Hyvinvointialueiden keskinäinen yhteistyö sekä hyvinvointialueiden ja kuntien sekä muiden toimijoiden välinen toimiva yhteistyö on tärkeää, jotta voidaan varmistua palveluiden sujuvuudesta ja laadukkuudesta. Eri toimijoiden välisten yhdyspintojen varmistaminen luo edellytykset yhtenäisille käytännöille myös väkivalta- ja seksuaalirikollisten sekä toistuvasti ja vakavia rikoksia tekevien lasten ja nuorten rikoksista ja päihteistä irrottautumiseen ja kuntoutumiseen liittyvän turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämisessä sekä yhdenvertaisten palvelujen järjestämisessä. (STM 18/2022.)

Nuorten toimintamallin pilotoinnin, siitä tehdyn alustavan prosessianalyysin (Kaakinen & Vauhkonen, tulossa) ja rikosentorjuntaneuvoston toimintaa valmistelevalle työryhmälle (VN/32847/2022) työskentelyssä on toistuvasti noussut esiin tarve **paikallisen rikos-erityisen osaamisen kehittämiseen ja koordinointiin hyvinvointialueella**. Huomiota on kiinnitettävä myös siihen, että pilotoinnin aikana tiedonvaihto on onnistunut työryhmässä asiakkaan antaman kirjallisen suostumuksen avulla helposti, mutta tietojen vaihto peruspalveluissa ei kuitenkaan ole ollut aina selvää. Tiedonvaihtoon liittyy monia eri toimijoiden välisiä rajoitteita, vaikka se olisi kuinka tärkeää nuoren tilanteen kannalta.

Rikollisuuden yhteiskunnalliset kokonaiskustannukset (kontrollijärjestelmä, seuraukset ja rikosentorjunta) ovat vähintään 12,7 miljardia euroa vuodessa (Hinkkanen 2014). Lisäksi mukaan tulevat kuntouttamiseen tarvittavat sosiaali- ja terveyssektorin sekä järjestöjen kustannukset. Rikollisuuden ehkäisy on moniviranomaistyötä ja sosiaali-huoltolaki velvoittaa hyvinvointialueita ohjaamaan rikoksen tekijän hänelle sopivaan

kuntoutukseen. Jos henkilön sosiaalihuollon tarve on ilmeinen, on sosiaalihuoltolain 35 §:n perusteella työntekijällä velvollisuus ohjata henkilö hakemaan sosiaalipalveluja tai henkilön antaessa suostumuksensa otettava yhteys kunnallisesta sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen. Jos suostumusta ei voida saada ja henkilö on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, tai lapsen etu sitä välttämättä vaatii, on tehtävä viipymättä ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta salassapitosäännösten estämättä.

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) pykälät 36–39 velvoittavat palvelutarpeen arviointiin ja asiakassuunnitelman tekemiseen, kun sosiaalihuoltoa tarvitseva henkilö ottaa yhteyttä sosiaalipalveluista vastaavaan viranomaiseen. Sosiaalihuoltolain 11 §:ssä tuen tarpeista todetaan, että sosiaalipalveluja on järjestettävä lähisuhde- ja perheväkivallasta sekä muusta väkivallasta ja kaltoinkohtelusta aiheutuvaan tuen tarpeeseen, äkillisiin kriisitilanteisiin liittyvään tuen tarpeeseen sekä lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin tukemiseksi. Näihin tuen tarpeisiin on hyvinvointialueen järjestettävä sosiaalipalveluja sen sisältöisenä ja siinä laajuudessa kuin tässä tai muussa laissa säädetään. Palvelut voivat olla hyvin monenlaisia kattaen uhrin tukemiseen tarkoitettut palvelut sekä väkivallan ja rikosten katkaisemiseen tarkoitettut palvelut tekijälle.

Väkivallan katkaisuohjelmien voidaan tulkita sopivan esimerkiksi sosiaalihuoltolain 11 §:n mukaisiin muihin tarpeisiin vastaaviin, asiakkaan hyvinvoinnille välttämättömiin sosiaalipalveluihin (SHL 14 § Tuen tarpeisiin vastaavat sosiaalipalvelut). Myös varsinaiselle sosiaalityölle ja sosiaaliohjaukselle on näissä tilanteissa suuri tarve asiakkaiden ja hänen läheistensä turvallisuuden varmistamiseksi, koska tilanteet vaativat intensiivistä palveluohjausta ja monenlaista koordinaatiota, käytännön järjestelyjä sekä psykososiaalista yksilötyötä. Väkivaltatyö onkin ihmisoikeuslähtöisen sosiaalityön keskeisimpiä osa-alueita, sillä jokaisella ihmisellä on oikeus elämään, henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen. Rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallin toteuttamasta moniammatillisesta työotteesta käsin kunnissa ja nyttemmin hyvinvointialueilla on huomattu tarve monialaisten tiimien vakiinnuttamiseen ja rikoserityisen osaamisen koordinointiin. Pilotoinnin aikana, ja myös rikosentorjunnan organisointia koskevassa työryhmässä (VN/32847/2022) on noussut esille, että jatkossa tulisi selvittää, voisiko **nuorten toimintamallin moniammatillinen tiimi toimia sosiaalihuollon tai lastensuojelun rakenteissa**, ja miten saumaton yhteistyö esimerkiksi Rikosseuraamuslaitoksen kanssa varmistetaan.

Suosituksissa viranomaisten saumattomalle yhteistyölle rikostaustaisten yhteiskuntaan kiinnittymisessä (OM 2021:3) esitetään, että Rikosseuraamuslaitoksen ja muiden yhteistyökumppaneiden laatimat asiakas-, kuntoutus- ja palvelusuunnitelmat sovitetaan yhteen. Rikosseuraamuslaitoksen kuntouttavat toiminnot rakentuvat hoitojatkumoiksi sosiaali- ja

terveydenhuollon palveluiden kanssa. Sosiaalihuollon asiakassuunnitelma ohjaa rangaistusajan suunnitelmaa ja siihen voidaan yhdistää väkivallan ja rikosten ehkäisy- ja kuntoutusohjelmia.

4.5 Ohjelmatyön kehittäminen

Rikosten ennaltaehkäisyhankkeessa saatujen hyvin kokemusten pohjalta väkivallan katkaisuoohjelmia tulisi edelleen kehittää. Hankkeessa luotiin Laatuksiteerit väkivallan ehkäisy- ja katkaisuoohjelmille (OM 2022:36), jotka toimivat pohjana kehittämistyölle. Laatuksiteerien tavoitteena on auttaa väkivallan tekijöille suunnattujen katkaisuoohjelmien tarjoajia suunnittelemaan ja toteuttamaan toimintaa hyvien käytäntöjen mukaisesti sekä turvata laadukkaat ja yhdenvertaiset palvelut kaikille niitä tarvitseville valtakunnallisesti. Palvelun tilaaja voi kriteereiden avulla määrittellä, mitä ohjelmalta ja sen tuottajalta edellytetään ja miten toimintaa tulee seurata.

Useissa väkivallan ja seksuaalisen väkivallan ehkäisy- ja katkaisuhankkeissa tuotiin esille, että vakavaan väkivaltarikollisuuteen toistuvasti syyllistyvillä henkilöillä on huomattavan paljon mielenterveys- ja päihdeongelmia. Myös neuropsykiatrisilla oireilla on tutkimuksissa todettu olevan yhteys väkivalta- ja seksuaalirikoksiin (esim. Raaska & Vanhala 2020; Young ym. 2015). Nuorten toimintamallin pilotoinnin yhteydessä tunnistettiin jo hyvin alkuvaiheessa, että neurokirjon oireiden tunnistamiseen ja arjen hallinnan tukemiseen suunnattu erityinen koulutus oli välttämätön moniammatillisissa tiimeissä. On myös tärkeää, että ohjelmille laadittuja laatuksiteereitä voidaan jatkossa soveltavin osin hyödyntää toimintamallin palvelujen kehittämisessä.

Oikeusministeriön julkaisemissa Laatuksiteereissä väkivallan ehkäisy- ja katkaisuoohjelmille (OM 2022:36) todetaan, että katkaisuoohjelmaan tultaessa asiakkaan tilanteeseen liittyvät riskit ja tarpeet selvitetään kokonaisvaltaisesti. Tarpeita arvioidessa huomioidaan esimerkiksi erilaiset neurokirjon piirteet tai kielellisen suoriutumisen haasteet, jotka saattavat vaikuttaa katkaisuoohjelman lähestymistapaan ja siinä läpikäytäviin toimiin. Toimenpiteiden kohdistaminen oikein edellyttää yksilöllistä tarpeiden kartoitusta.

Erityisiä kehittämiskohteita jatkossa ovat päihde- ja väkivaltatyön yhdistäminen kuntoutuksessa sekä neurokirjon oireiden tunnistamisen ja elämänhallinnan tukemisen lisääminen kuntoutuksessa. Lisäksi mainittakoon hankeaikana tunnistettuja työssään väkivalta- ja seksuaalirikollisia kohtaavan henkilöstön koulutustarpeista erilaisten täydennys- ja lisäkoulutusten tarve esimerkiksi kriisi-, trauma- tai väkivaltatyöhön liittyen. Palvelun tarjoaja tunnistaa, että katkaisupalveluja tarvitsevat ovat taustojensa, tarpeidensa

ja tilanteidensa suhteen moninainen ryhmä. Tärkeää onkin monia eri palveluja tarvitsevien asiakkaiden ja heidän tarpeidensa tunnistaminen sekä siihen liittyvä palveluiden entistä parempi yhteensovittaminen ja koordinointi.

Toistuvasti ja vakavia rikoksia tehneiden nuorten kohdalla pidettiin tärkeänä, että nuoret pääsivät päihdehoitoon, erityisesti katkaisuhoidon ja muihin tarvitsemiinsa palveluihin pikaisesti. Usein monella tavalla vaikeassa tilanteessa olevaa nuorta oli vaikea saada kiinnittymään nuorten toimintamallin palveluihin. Kun sitten luottamuksen syntymisen jälkeen motiivi oli herännyt, olisi tärkeää voida vastata palveluntarpeeseen nopeasti. Tällä voidaan ehkäistä myös työskentelyn keskeyttämistä. Jatkossa vaikuttaviksi arvioitujen ohjelmien käyttöä voisi tarpeen mukaan lisätä toistuvasti ja vakavia rikoksia tekeville nuorille.

4.6 Tilanne- ja tarvearvioinnin sekä asiakasohjauksen kehittäminen

Rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallia vuosina 2021–2022 pilotoineet kunnat testasivat erilaisia arviointimenetelmiä asiakkaan tilanteen ja palvelutarpeiden arviointiin. Monissa tukipalveluissa olleilla nuorilla oli taustalla useita asiakkuuksia ja useita tarvearvioita, jotka saattoivat olla päällekkäisiä ja joista muut nuoren kanssa työskentelevät eivät välttämättä olleet tietoisia. Tämä haluttiin ehkäistä toimintamallissa ja välttää päällekkäistä arviointia. Tutkimukseen perustuvan toimintamallin kehittänyt työryhmä (OM 2019:26) katsoi tarpeelliseksi soveltaa työntekijästä riippumatonta strukturoitua arviota, jolla voisi ottaa puheeksi ja perustella vaikeammatkin asiat. Puolistrukturoidun BAROfi-arvion käyttö ei saanut pilottipaikkakunnilla aukotonta kannatusta. Epävarmuutta sen käyttöön saattoi liittyä, koska koulutuksen kaksi ensimmäistä päivää jouduttiin toteuttamaan etäyhteyden turvin.

Rikoksilla oireilevan nuorten tilanteen arviointi on kuitenkin olennainen osa työskentelyä. On tärkeää, että nuori saa hänelle kuuluvan oikean palvelun, eikä hänelle tarjota jotain, mikä saattaa olla liian intensiivinen interventio, pahimmillaan jopa ei-toivottuja vaikutuksia omaava. Siksi on kiinnitettävä huomiota, keitä asiakkaita ohjataan varhaisen puuttumisen ankkuritoimintaan, ja keitä suuremman riskin omaaville, toistuvasti ja vakavia rikoksia tekeville nuorille suunnattuun toimintamalliin tai järjestöjen tekemään irrottautumista tukevaan exit-tyyppiseen toimintaan. Jatkokehittämisessä tulee edelleen huomioida, miten nuoren tilanteen ja tarpeiden arviointia sekä palveluohjausta kehitetään siten, että työskentelyssä myös nuorilähtöisyys ja nuoren omat toiveet huomioidaan.

4.7 Perheiden roolin vahvistaminen

Oikeusministeriön kehittämistyöryhmän raportissa nostettiin esille perheen ja vanhempien tukeminen keskeisenä osana nuorten toimintamallia. Vanhempien kanssa työskentelyyn sisältyy vanhemmuuden taitojen ja vuorovaikutuksen tukemista, kuuntelua, ohjausta sekä nuoren näkökulmien avaamista vanhemmille. Lisäksi vanhempia tulee rohkaista nuorelle myönteisten asioiden tunnistamisessa ja edistää voimavarakeskeistä lähestymistapaa. (OM 2019:26.)

Ehdotuksesta huolimatta pilottipaikkakunnista ainoastaan Vantaalla oli käytössä MDFT-terapia. Kaikilla hankepaikkakunnilla tunnistettiin tarve nuoren verkoston laajentamiseen koskemaan hänen lähipiiriään. Hankkeisiin ohjautui paljon alaikäisiä nuoria, joiden rikoksilla ja päihiteillä oireilu vaikutti koko perheeseen. Nuorten vanhemmilla/hooltajilla/kasvatusvastuussa olevilla oli tarve keskustella nuoren tilanteesta, mutta myös omasta ja perheen tilanteesta. Samoin nuoren käyttäytymisen muutos vaatii usein koko perheen sitoutumista työskentelyyn. Lastensuojeluyksiköissä asuvien nuorten kohdalla taas nuoren kasvattajina toimivat aikuiset tukevat nuorta asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa. **Vaikka nuori onkin työskentelyn keskiössä, perhe ja lähiverkostot, kuten lastensuojeluyksiköt, tulee ottaa aikaisempaa tiiviimmin mukaan tukemaan rikoksista irrottautumista.**

Laajempi verkosto ja perhe otetaan automaattisesti mukaan silloin kuin systeemistä työtettä toteutetaan (ks. luku 3.4.4). Systeemisen työtavan ja toimintamallin nuori-lähtöisessä työtöteessä huolenaiheeksi nouseekin se, miten systeeminen työote ja rikoserityinen osaaminen toimivat, jos toimintamalli menisi osaksi normaalia sosiaalityötä. Kyseisissä palveluissa resurssit ovat usein niukat ja työntekijöillä ei ole samalla tavalla aikaa keskittyä lapsen ja nuoren tarpeisiin.

Jatkossa **perheen mukaan ottamista ja tukemista tulee entisestään vahvistaa.** Myös nuoren lähiverkostot ja perheen huomioivan **systeemisen työtöteen kouluttamiseen, omaksumiseen ja kehittämiseen tarvitaan riittävästi resursseja ja aikaa**, erityisesti jos se otetaan käyttöön toisen uuden työtavan vanavedessä.

4.8 Dokumentoinnin tärkeys

Väkivallan ja seksuaalisen väkivallan tekijöille suunnattujen katkaisuohjelmien tavoitteena on vähentää väkivaltaista käyttäytymistä. Toistuvasti ja vakavia rikoksia tehneiden nuorten toimintamallissa tavoitteet ovat täysin samanlaiset; tuetaan nuorta irrottautumaan sekä päihteistä että rikoskierteestä. Nuorille tehdyn tilannearvion pohjalta moniammatillinen

tiimi arvioi nuoren kanssa, millaista tukea irrottautumiseen tarvitaan. Eri pilottipaikkakunnat ovat käyttäneet vaihdellen erilaisia ohjelmia, jos nuorella on ollut väkivaltaista käyttäytymistä tai muita tunteidensäätelämisen vaikeuksia.

Ohjelmien vaikuttavuudesta tarvitaan tietoa, jotta tiedetään, millaisia keinoja ja ohjelmia on tarkoituksenmukaista käyttää. Tietoa ohjelmien vaikuttavuudesta tarvitaan niin asiakkaiden, palvelun tarjoajan kuin toiminnan rahoittamisen näkökulmista. Katkaisuohjelman toimintaan liittyvä dokumentointi on tärkeää arvioinnin kannalta, sillä vaikuttavuus- ja prosessiarvioiden tekeminen edellyttää tiedonkeruuta ja asiakasrekisterin ylläpitoa. Tämän vuoksi on tärkeää jo ohjelman ja työmenetelmien suunnitteluvaiheessa miettiä, miten vaikuttavuutta mitataan ja millaisia mittareita käytetään. Mahdollisimman tarkka ja selkeä dokumentointi edesauttaa luotettavien vaikuttavuusarvioiden tekemistä. Lisäksi katkaisuohtelmissa toteutetaan asianosaisarviointeja, joissa asiakailta, työntekijöiltä ja yhteistyökumppaneilta kerätään palautetta toiminnasta sen kehittämistä ja seuranta varten. (OM 2022:36.)

Ohjelmatyön kehittämisen tueksi tarvitaan palautetta niin asiakailta kuin työntekijöiltä ja yhteistyötahoilta. Tätä tulisi jatkossa kerätä systemaattisemmin rahoittajan toimesta, jolloin palautetta on helpompi antaa neutraalille taholle ja se olisi mahdollisimman realistista. Nyt palautteita on kerätty suoraan hankkeille, jolloin se voi vaikuttaa palautteen todenmukaisuuteen. Lisäksi on mahdollista, että palautetta antavat vain palveluun tyytyväiset asiakkaat ja yhteistyötahot.

Vaikuttavuuden seurannassa tulee **varmistaa riittävän pitkä seuranta-aika ohjelmiin tai nuorten toimintamalliin osallistuneille asiakkailla.** Rikosten ennaltaehkäisyhankkeessa seuranta jäi joidenkin asiakkaiden kohdalla lyhyeksi, erityisesti niiden osalta jotka tulivat asiakkaiksi vasta vuoden 2022 aikana. Vaikuttavuustutkimuksen tuloksia odotetaan osin jo vuoden 2023 lopulla, jolloin seuranta-ajasta ei pisimmilläänkään tule kahta vuotta. Toimintamallien jatkaessa työtään pisimmillään vuoden 2024 huhtikuun loppuun, olisi tärkeä, että aineistoa ja seuranta-aikoja saataisiin kartutettua sekä järjestettyä rahoitusta tutkimukselle.

LÄHTEET

- Aholainen, Anne. 2008. Muutos- ja kuntoutumisvalmius kuntoutumisen prosesseissa. LYHYT OPAS VALMA-KIELEEN. VALMA-hanke.
- Haikkola, Lotta; Hästbacka, Noora & Pekkarinen, Elina (toim.) 2019. Kuka vastaa nuorten rikoksiin? Ammattilaisten, nuorten ja kustannusten näkökulmia palveluihin. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:34.
- Heikkilä, Leo 2008. BARO-käsikirja – Työväline nuorten arviointiin. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Oppaita ja työkirjoja 2008:5.
- Heikkilä, Emma 2022. Ilmaisen pizzan myötä päihdekuntoutukseen: RIKO -hanke nuoren rinnalla kohti rikoksetonta ja päihteetöntä elämää. AMK - Opinnäytetyö. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Teos saatavilla pyydettäessä tekijältä.
- Heikkilä, Emma 2023. BAROfi arviointimenetelmän sekä muiden arviointimenetelmien käyttökokemuksia oikeusministeriön rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallia pilotoivissa hankkeissa (RIKO, Nurri, ROKKI ja Ri-O). Muistio 21.2.2023.
- Hinkkanen, Ville 2014. Rikollisuuden kustannukset. Rikollisuustilanne 2013. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 411–420.
- Hodju, Marjo. 2018. Valmentava ja kuntouttava työote Vamos-toiminnassa. https://www.lapepohjoissavo.fi/media/lastensuojelu/valmentava-ja-kuntouttava-tyoote-vamos-toiminnassa_yhteiskehittamisaiva-01032018.pdf
- Kaakinen, Markus & Vauhkonen Teemu (tulossa). Alustavia tuloksia arviointitutkimuksesta rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallista.
- Kononen, Teemu. 2022. "Jos ite haluaa muutosta, niin sitten tämä on hyvä homma" – Prosessiarviointi rikoksilla oireileville nuorille kohdistetusta toimintamallista. Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden maisteriohjelma. Kriminologian opintosuunta. Maisterintutkielma 6/2022.
- OM 2019:44. Toimintamalli rikoksilla oireileville nuorille. Kehittämistyöryhmän ehdotus. Oikeusministeriön julkaisu, Mietintöjä ja lausuntoja.
- OM 2021:3. Taustalla rikos, edessä muutos Suositukset viranomaisten saumattomalle yhteistyölle rikostaustaisten yhteiskuntaan kiinnittymisessä. Oikeusministeriön julkaisu, Mietintöjä ja lausuntoja.
- OM 2022:36. Laatuksiteerit väkivallan ehkäisy- ja katkaisuohjelmille. Oikeusministeriön julkaisu, Mietintöjä ja lausuntoja.
- OM 2023:18. Sovittelun tilanne ja kehittämistarpeet oikeusministeriön hallinnonalalla: Sovittelutoimintaa edistävän työryhmän suositukset. Oikeusministeriön julkaisu, Mietintöjä ja lausuntoja : 2023:18

- Raaska, Hanna ja Vanhala, Raija 2020. Miksi ja miten autismin diagnostiset kriteerit muuttuvat? Suomen lääkärilehti, Vuosikerta. 75, Nro 16:964-967.
- Sambou, Saija & Lind, Heidi 2022. Moniammatillisuus ja riittävät resurssit tarpeen nuorten rikosten uusimisen ehkäisyssä. Haaste 2/2022.
- Sambou, Saija & Turkka, Kalle & Yliruka, Laura 2023. Systeeminen ja moniammatillinen työote lastensuojelussa. Teoksessa Lasten ja nuorten rikokset. Opas ennaltaehkäisyyn ja rikoskierteiden katkaisuun. Toimijat Turkka, Heikki & Saarholm, Julia. PS-kustannus.
- Sisäministeriön julkaisu 18/2018. Pohjoismaiset moniviranomaisyhteistyön toimintamallit nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja rikosten ehkäisyssä.
- SopS 88/2011. Tasavallan presidentin asetus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta (Lanzaroten sopimus). https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2011/20110088/20110088_1.
- SopS 53/2015. Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta. Istanbulin sopimus. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2015/20150053>.
- STM 18/2022. Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnalliset tavoitteet vuosille 2023–2026. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu.
- Turkka, Heikki & Saarholm, Julia 2021. Lasten ja nuorten konfliktit. Opas haastavien ristiriitojen ratkaisemiseen. PS-kustannus.
- Young, Susan, D. Moss, Otilie Sedgwick, Moshe Fridman & Paul Hodgkins (2015). A Meta-Analysis of the Prevalence of Attention Deficit Hyperactivity Disorder in Incarcerated Populations. Psychological Medicine 45:2, 247–258.

Lait ja asetukset

Esitutkintalaki (805/2011)

HE 13/2022 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle seksuaalirikoksia koskevaksi lainsäädännöksi.

Lastensuojelulaki (417/2007)

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

Liite 1. Ohjausryhmän ja projektiryhmien tehtävät ja kokoonpano

Ohjausryhmä

Hankkeen kokonaistavoitteiden ohjaamisesta, seurannasta ja yhteensovittamisesta vastasi hankkeen ohjausryhmä, joka asetti työnsä tueksi projektiryhmiä.

Hankkeessa pilotoitujen työmenetelmien ja toimintamallien vaikuttavuudesta toteutettiin lisäksi hankkeen aikana arviointitutkimus.

Ohjausryhmän tehtävänä on ollut

1. käsitellä ehdotukset hankkeiksi, joilla tuetaan väkivalta- ja seksuaalirikosten ennaltaehkäisyä ja nuorten uusintarikollisuuden ehkäisyä valtionavustuksin,
2. ohjata ja seurata työmenetelmien kehittämistä väkivalta- ja seksuaalirikosten ennaltaehkäisyyn tarkoitetuiksi kuntoutusohjelmiksi sekä arvioida toimenpiteiden vaikuttavuutta,
3. ohjata ja seurata moniviranomaisyhteistyönä toteutettavan toimintamallin kokeilua rikoksilla ja päihdeillä oireilevien nuorten tukemiseen, tukea toimintamallin paikallisia kokeiluja ja arvioida toimenpiteiden vaikuttavuutta,
4. edistää rangaistuksiin tuomittujen pääsyä normaalien viranomaispalvelujen piiriin, kuten päihde- ja mielenterveyspalvelut, koulutuspalvelut ja työllistymistä tukevat palvelut,
5. tukea rangaistuksen täytäntöönpanon ja muiden viranomaispalvelujen yhteensovittamista sekä ohjata valtakunnallisen moniviranomaisyhteistyönä toteutettavan tuetun vapauttamisen mallin kehittämistä,
6. varmistaa hallinnonalojen välisen yhteistyön toimivuus,
7. sopia hankkeen pohjalta tarvittavista jatkotoimista ja pysyvistä toimintamalleista sekä
8. toteuttaa oikeusvaltion kehittämisen ja sisäisen turvallisuuden ministeriryhmän toimeksi antamat muut tehtävät.

Ohjausryhmän kokoonpano

Ari-Pekka Koivisto (1.12.2019–30.9.2022) / Ville Hinkkanen (1.10.2022–30.4.2023),
oikeusministeriö (puheenjohtaja)

Marianne Mäki (1.12.2019-31.1.2022) / Lauri Rautio (1.2.2022-28.2.2023) /
Aarne Kinnunen (1.3.2023-30.4.2023), oikeusministeriö
Emilia Hämäläinen, sisäministeriö
Marjo Malja, sosiaali- ja terveysministeriö
Pasi Järvinen (1.12.2019-20.10.2021) / Sami Kivivasara (21.10.2021–30.4.2023),
työ- ja elinkeinoministeriö
Tuula Tiainen, ympäristöministeriö
Hannele Häkkinen (1.12.2019–30.11.2020) / Ari Korhonen (1.12.2020–30.4.2023),
Kuntaliitto
Mari Ahonen-Walker, Kuntaliitto (varajäsen)
Arto Kujala, Rikosseuraamuslaitos
Riitta Kari, Rikosseuraamuslaitos (varajäsen)
Sakari Melander, Rikoksentsorjuntaneuvosto
Saija Sambou, oikeusministeriö
Minna Piispa, oikeusministeriö
Heidi Lind, oikeusministeriö (sihteeri)

Väkivalta- ja seksuaalirikollisille tarkoitettujen ohjelmien kehittämisen projektiryhmä

Hankkeen ohjausryhmä asetti 19.12.2019 projektiryhmän valmistelemaan väkivalta- ja seksuaalirikollisille tarkoitettujen ohjelmien kehittämistä (liite 1). Projektiryhmän toimikausi oli 1.2.2020–30.4.2023.

Väkivalta- ja seksuaalirikollisille tarkoitettujen ohjelmien kehittämistä valmistelevan projektiryhmän tehtävänä oli

- vastata yleisesti toimenpiteiden etenemisestä hankkeen aikana,
- arvioida ehdotukset rahoitettaviksi ohjelmiksi ja laatia niistä esitys ohjausryhmälle,
- seurata ja ohjata rahoitettavia ohjelmia hankkeen aikana,
- laatia hankkeiden päätyttyä kuntoutusohjelman laadullinen kriteeristö ja mallintaa palveluohjaus,
- seurata ja ohjata arviointitutkimuksen toteuttamista hankkeen aikana sekä
- raportoida työstään säännöllisesti ohjausryhmälle.

Lisäksi oikeusministeriö asetti 7.5.2021 työryhmän, jonka tehtävänä oli yhteen sovittaa Rikosseuraamuslaitoksen ja muiden viranomaisten palveluita. Työryhmän toimikausi oli 15.5.–31.12.2020. Suositukset Rikosseuraamuslaitoksen ja muiden viranomaisten palveluiden yhteensovittamiseksi valmistuivat keväällä 2021 (OM 2021:3).

Väkivalta- ja seksuaalirikollisille tarkoitettujen ohjelmien kehittämistä valmistelevan projektiryhmän työskentelyn tueksi nimettiin alatyöryhmä ajalle 1.1.-30.9.2022. Työryhmän tehtävänä oli valmistella Laatuksiteerit väkivallan ehkäisy- ja katkaisuoajelmille (OM 2022:36). Työryhmän raportti valmistui lokakuussa 2022.

Projektiryhmän kokoonpano

Minna Piispa, oikeusministeriö (puheenjohtaja)
Antti Latvala, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti
Pekka Heikkinen, Poliisihallitus
Tuija Muurinen (1.2.2020–30.6.2021) / Sanna Kohvakka (1.7.2021–30.4.2023),
Rikosseuraamuslaitos
Joonas Peltonen, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos
Merja Mikkola, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (varajäsen)
Pia Mäenpää, Valtakunnansyyttäjän toimisto
Yrjö Reenilä, Valtakunnansyyttäjän toimisto (varajäsen)
Heidi Lind, oikeusministeriö (sihteeri)

Rikosseuraamuslaitoksen ja muiden viranomaispalveluiden yhteensovittaminen työryhmän kokoonpano

Minna Piispa, oikeusministeriö (puheenjohtaja)
Virva Juurikkala (varapuheenjohtaja, sijaisena 1.8.–23.11.2020 Mikko Hytönen),
varalla Soila Karreinen, sosiaali- ja terveysministeriö
Hanna Liski-Wallentowitz, varalla Lari Anttonen, työ- ja elinkeinoministeriö
Tuula Tiainen, ympäristöministeriö
Kaisa Rainakari, varalla Petri Hassel, Kansaneläkelaitos
Eila Lempiäinen, varalla Päivi Hannula, Rikosseuraamuslaitos
Jussi Korkeamäki, varalla Mika Rautanen, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos
Hannele Häkkinen, varalla Annika Korpela, Suomen Kuntaliitto
Minna Ryhänen, Vantaan kaupunki, varalla Larissa Franz-Koivisto,
Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymä
Heidi Lind, oikeusministeriö (sihteeri)

Laatukriteerit väkivallan ehkäisy- ja katkaisuoajelmille alatyöryhmän kokoonpano

Minna Piispa, oikeusministeriö
Heidi Lind, oikeusministeriö
Virkamiesharjoittelija Aaro Beuker, oikeusministeriö
Pekka Heikkinen, Poliisihallitus
Sanna Kohvakka, Rikosseuraamuslaitos

Jonna Brandt, Rikosseuraamuslaitos
Martta October, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos

Rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallin pilotoinnin projektiryhmä

Hankkeen ohjausryhmä asetti 19.12.2019 projektiryhmän valmistelemaan rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallin pilotointia. Projektiryhmän toimikausi oli 1.2.2020–30.4.2023.

Rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallin pilotointia valmistelevan projektiryhmän tehtävänä oli

- vastata yleisesti toimenpiteiden etenemisestä hankkeen aikana,
- seurata ja ohjata toteutettavia pilotoiteja hankkeen aikana,
- vastata toimintamallin kouluttamisen suunnittelusta ja toteutuksesta yhdessä pilottipaikkakuntien ja muiden relevanttien tahojen kanssa,
- kuulla säännöllisesti työssään pilottipaikkakunnilla toimivia paikallisia/ alueellisia verkostotyöryhmiä,
- seurata ja ohjata arviointitutkimuksen toteuttamista hankkeen aikana, ja varmistaa tarpeen mukaan toimintamallin mallintaminen ja juurruttaminen sekä
- raportoida työstään säännöllisesti ohjausryhmälle.

Projektiryhmän kokoonpano

Saija Sambou, oikeusministeriö (puheenjohtaja)
Minna Ilva (1.2.2020–28.2.2022) / Senja Peltola (1.3.2022–30.4.2023), varalla
Olavi Kaukonen (1.2.2020–28.2.2022) / Hannu Jouhki (1.3.2022–30.4.2023),
A-klinikkasäätö
Ilkka Oksman (1.2.2020–14.3.2022) / Annika Harsu (15.3.2022–30.4.2023),
varalla Karoliina Koskinen (1.2.2020–14.3.2022) / Sanna Sunikka (15.3.2022–
30.4.2023), Kriminaalihuollon tukisäätö
Markus Kaakinen, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti
Pekka Heikkinen, Poliisihallitus
Sanna Kohvakka (1.2.2020–30.6.2021) / Tiina Vogt-Airaksinen (1.7.2021–30.4.2023),
Rikosseuraamuslaitos
Susanna Hoikkala, varalla Annika Parsons (1.2.2020–19.11.2020) / Riina-Maria Les-
kelä (20.11.2020–30.4.2023), sosiaali- ja terveysministeriö
Mari Kaltemaa-Uurtamo (1.2.2020–12.1.2021) / Henrik Elonheimo (13.1.2021–
30.4.2023), varalla Taina Laajasalo, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos
Yrjö Reenilä, varalla Mikko Männikkö, Valtakunnansyyttäjän toimisto
Heidi Lind, oikeusministeriö (sihteeri)

Liite 2. Rahoitetut hankkeet

Avustukset järjestöille

Valtionavustuksia myönnettiin järjestöille neljässä eri haussa. Ensimmäiseen vuonna 2020 avattuun hakuun järjestöiltä saapui määräaikaan 18.2.2020 mennessä 16 avustus-hakemusta. Haettujen avustusten yhteissumma oli 8 508 003,00 euroa.

Ministeriö myönsi ensimmäisessä vaiheessa avustusta kahdeksalle hankkeelle:

- Ensi- ja turvakotien liitto ry:lle 960 000,00 euroa kokonaisvaltaisen kuntoutusohjelman rakentamiseen. Hakkeessa rakennetaan kokonaisvaltainen ja valtakunnallisesti yhtenevä kuntoutusohjelma lähisuhteissaan väkivaltaa käyttäneille, väkivaltarikokseen syyllistyneille sekä omasta käyttäytymisestään huolestuneille henkilöille. Kuntoutusohjelma rakennetaan lähisuuhdeväkivaltatyössä aiemmin kehitetyistä ja käytössä olevista toimintamalleista. Kuntoutusohjelmassa kiinnitetään erityistä huomiota uhrin, lasten ja läheisten palvelunohjaukseen sekä riskien arviointiin.

Kuntoutusohjelman rinnalle rakennetaan kuntoutumisen etenemistä tukeva ja tuloksia ylläpitävä moniammatillinen verkostotyön malli hankkeen yhteistyöalueille. Lisäksi rakennetaan koulutusohjelma, jonka avulla kuntoutusohjelma juurrutetaan lähisuuhdeväkivaltatyötä tekevien tahojen pysyväksi toimintatavaksi. Tavoitteena ovat valtakunnallisesti yhtenäiset tekijätyön käytännöt ja uusintarikollisuuden väheneminen.

Turvallisille raiteille -hankkeen toteuttajakumppaneina ovat VIOLA – väkivallasta vapaaksi ry sekä Lyömätön linja Espoossa ry, jotka ovat molemmat valtakunnallisesti arvostettuja Väkivaltatyön ja väkivallan tekijöiden kanssa tehtävän työn erityisosaajia.

- Helsingin poliisi ry:lle 147 900,00 euroa järjestäytyneestä rikollisuudesta irtautumista tukevan JR Exit -toimintamallin laajentamiseen valtakunnalliseksi. Hankkeessa tehdään yhteistyötä Keskusrikospoliisin kanssa, jossa tavoitteena on järjestäytyneistä rikollisryhmistä irtautuneiden kiinnittymistä yhteiskunnan rakenteisiin sekä auttaa yksilöitä irtautumisessa syntyvien haasteiden kanssa hyödyntäen aggreedi-menetelmää.
- Kalliolan Settlementti ry:lle 394 605,00 euroa uuden väkivaltarikoksia ehkäisevän toimintaohjelman hankintaan. Tavoitteena on luoda, toteuttaa ja kehittää uusi kokonaisvaltainen ja voimavarakeskeinen päihdekuntoutusmalli

Riihimäen vankilaan. Karikka-kuntoutuksen tavoitteena on vähentää uusintarikollisuutta tukemalla vankeja irtautumisessa päihderiippuvuudesta sekä rikollisesta elämäntavasta. Karikka tarkoittaa puun palasta, joka laitetaan tueksi, jotta päästään suosta ylös. Tämä kuvastaa symbolisella tavalla kuntoutuksen tavoitetta: tuemme, jotta voi nousta ylös.

- Kriminaalihuollon tukisäätiö sr:lle 163 738,00 euroa väkivaltarikoksiin syyllistyneiden nuorten kuntouttamiseen ja väkivaltaisen radikalisoitumisen ennaltaehkäisyyn (Juntu-hanke). Hanke tarjoaa väkivallalla oireileville 15–29-vuotiaille yksilöllistä tukea ja kuntoutusta tukihenkilötoiminnan muodossa. Toiminta sisältää myös vertaisryhmiä sekä neuvontaa läheisille ja nuorten kanssa työskenteleville. Hanke toteutetaan projektikumppanuudessa Rikosseuraamuslaitoksen kanssa.
- Kriminaalihuollon tukisäätiö sr:lle 27 036,00 euroa vuodelle 2020 uuden väkivaltarikoksia ehkäisevän toimintaohjelman hankintaan. Kyseessä on väkivaltarikollisuuden vähentämiseen suunnattu hanke, jonka tarkoituksena on hankkia Rikosseuraamuslaitokselle toimiva ja tehokkaassa käytössä oleva kuntoutusohjelma väkivaltarikosten vähentämiseen. Hankkeen kohderyhmänä ovat vakaviin väkivaltarikoksiin syyllistyneet Rikosseuraamuslaitoksen asiakkaat, joiden uusintarikollisuuden riski arvioidaan korkeaksi.
- Settlementti Tampere ry:lle 216 388,00 euroa Välitä! -nuorten hankkeeseen seksuaaliväkivaltatyöhön tekijätöiden kehittämiseen. Hankkeessa kehitettiin työmenetelmiä nuorten 15–29-vuotiaiden seksuaalirikoksen tekoriskissä olevien henkilöiden auttamiseen. Välitä! -nuorten hanke tarjosi nuorille ja heidän läheisilleen pitkäkestoista yksilötukea sekä nuorille sovellettua Uusi Suunta -yksilökuntoutusohjelmaa. Hankkeessa koulutettiin myös eri alojen ammattilaisia nuorten seri-tekijöiden kohtaamiseen ja perustettiin Pirkanmaalle moniammatillinen seri-tekijätöihin keskittyvä työryhmä Seri-verkko. Vuoden 2022 lopussa hanke julkaisi ammattilaisille suunnatun sähköisen oppaan ”Miten kohdata nuoria, jotka ovat syyllistyneet tai saattavat syyllistyä seksuaaliseen väkivaltaan”.
- Sexpo-säätiö sr:lle 295 000,00 euroa SeriE-hankkeelle. Kyseessä on hanke, jossa tarjotaan tukea henkilöille, joiden seksuaalinen tai romanttinen kiinnostus kohdistuu alle suojaikärajan (16 vuotta) oleviin lapsiin. SeriE:n maksuttomaan matalan kynnyksen tukipalveluun on mahdollista hakeutua nimettömästi. Toiminnalla pyritään ennaltaehkäisemään lapsiin ja nuoriin kohdistuvia seksuaalirikoksia.

- Vuolle Settlementti ry:lle 309 600,00 euroa valtionavustusta ulkomaalais-taustaisille ja vähemmistöille suunnattuun väkivaltatyöhön. Via Vis -kehittämishanke työskentelee kodin ulkopuolisiin väkivaltarikoksiin syyllistyneiden tai väkivallalla oireilevien vähemmistöihin kuuluvien täysi-ikäisten kanssa. Lisäksi työskennellään kunniaan liittyvän väkivallan tekijöiden ja uhrien kanssa. Tavoitteena on väkivallan väheneminen tai loppuminen kokonaan.

Ensimmäinen täydennyslaskutus järjestettiin syksyllä 2020. Hakukierroksella painotettiin erityisesti vähemmistöjen tekemän väkivallan ja vähemmistöjen keskinäisen väkivallan ehkäisyyn tähtäävää kuntouttamista. Lisäksi painotettiin kehittämishankkeita verkkoavusteiseen kuntoutukseen.

Määräaikaan 20.10.2020 mennessä saapui seitsemän avustushakemusta. Haettujen avustusten yhteissumma oli 2 343 930,00 euroa. Oikeusministeriö myönsi avustusta:

- Silta-Valmennusyhdistys ry:lle 399 994,00 euroa ulkomaalaistaustaisten seksuaalirikollisten kuntoutuspolun kehittämiseen. ROAD – Kohti rikoksetonta elämää -hankkeessa kehitetään menetelmiä seksuaalirikoksiin syyllistyneiden ulkomaalaistaustaisten henkilöiden uusintarikollisuuden ehkäisyyn. Hankkeessa tuetaan asiakkaiden rikoksettoman identiteetin kehittämistä, arjenhallintaa sekä yhteiskunnan peruspalveluihin kiinnittymistä. Asiakkaiden kanssa tehdään sekä ryhmä- että yksilötyötä, työskentelymuotoja ovat: seksuaalikasvatus, seksuaaliterapia sekä palveluohjaus.

Hankkeessa työskennellään Suomen eri vankiloissa ja yhdyskuntaseuraamustoimistoissa. Hankkeen aikana tuetaan ja koulutetaan seksuaalirikoksiin syyllistyneiden ulkomaalaistaustaisten kanssa työskenteleviä rikosseuraamusalan, järjestöjen ja kuntien ammattilaisia. Tavoitteena on kehittää ammattilaisten osaamista kohdata ja työskennellä ROAD-hankkeen asiakasryhmän kanssa. Osaamisen lisäämiseksi kehitetään ammattilaisille suunnattu koulutuspaketti, jota voidaan hyödyntää myös hankkeen päättymisen jälkeen.

- Settlementti Tampere ry:lle 230 515,00 euroa kunniaväkivallan tekijöiden kanssa tehtävän työn kehittämiseen. Hankkeen päätavoitteena oli ehkäistä kunniaan liittyvää väkivaltaa ja kehittää työmenetelmiä tekijöiden kanssa työskentelyyn. Hankkeessa keskityttiin tekijöiden auttamiseen ja tukemiseen ongelmatilanteiden ennaltaehkäisemiseksi ja väkivallattomien ratkaisujen löytämiseksi. Asiakastyön lisäksi hankkeessa kehitettiin työmenetelmiä tekijätyöhön, koulutettiin ammattilaisia sekä kehitettiin moniammatillista työskentelyä verkostoissa ja työryhmissä. Vuoden 2022 lopussa julkaistiin

ammattilaisille tarkoitettu sähköinen käsikirja kunniaan liittyvän väkivallan tekijöiden kanssa työskentelystä.

- – Kriminaalihuollon tukisäätiö sr:lle 235 000,00 euroa rikostaustaisten naisten väkivaltakäyttäytymisen vähentämiseen ja ennaltaehkäisyyn tähtäävän digitaalisen väkivaltakuntoutusohjelman kehittämiseen. Väkevä-hankkeessa (2021–2022) kehitettiin kuntoutusohjelmaa rikostaustaisille naisille väkivaltakäyttäytymisen ehkäisemiseksi ja väkivaltarikollisuuden vähentämiseksi. Kuntoutus toteutettiin etänä hankkeessa kehitetyn Apuri-verkkoalustan välityksellä.
- Autismisäätiö sr:lle 306 900,00 euroa neurokirjon piirteitä omaavien väkivaltarikoksista tuomittujen yksilökuntoutusjakson pilotointiin. Hankkeen tavoitteena on väkivaltarikoksesta tuomittujen autismikirjon ja ADHD:n piirteitä omaavien henkilöiden rikoksen uusimisriskin ehkäiseminen kohdennetulla kuntoutuksella, jonka tavoitteena on uusien taitojen oppiminen. Työskentelyn lähtökohtana on asiakkaiden yksilölliset tavoitteet. Kuntoutuksessa hyödynnetään HOT:n ja DKT:n menetelmiä. Hankkeen aikana selvitetään kuntoutuksen vaikuttavuutta yksilötasolla, sekä kehitetään kuntoutuksesta etäkuntoutusmalli. Toiminta on valtakunnallista.
- Auralan Settlementti ry:lle 311 310,00 euroa Vika keikka™ vihan ja katkeruuden kahleista -ohjelman pilotointiin. Hankkeen tavoitteena oli ohjelman pilotointi Turun vankilassa ja ohjelman mallintaminen sovellettavaksi laajemmin Suomen vankiloissa. Tämän taidelähtöisen tunteidenkäsittelymenetelmän tavoitteena oli tarjota sanaton itseilmaisukanava ja työvälineitä sekä vankila-aikaiseen että sen jälkeiseen elämään siviilissä. Tavoitteena oli jalkauttaa ohjelma osaksi vankiloiden pysyvää toimintaa yhdeksi väkivaltataustaisten vankien toimintamuodoksi. Hanketta ei pystytty toteuttamaan hankesuunnitelman mukaisesti, koska menetelmä ei soveltunut toteutettavaksi Turun vankilan reunaehtojen puitteissa. Samoin koronapandemia hidasti hankkeen käynnistymistä ja sekoitti toimintasuunnitelmaa.

Toinen täydentävä haku toteutettiin vuonna 2022. Tällä hakukierroksella painotettiin sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille suunnattuja koulutuskokonaisuuksia uusintarikollisuuden vähentämiseksi sekä rikoksilla oireilevien nuorten rikollisuuteen puuttumiseksi.

Oikeusministeriölle saapui määräaikaan 28.2.2022 mennessä kaksi avustushakemusta. Haettujen avustusten yhteissumma oli 330 000,00 euroa. Oikeusministeriö myönsi avustusta:

- Aseman Lapset ry:lle 75 000,00 euroa sosiaali-, rikosseuraamus- ja terveysalan ammattilaisille suunnattuun koulutusohjelmaan nuorten rikosoireiluun puuttumiseksi. NUKO-hankkeessa toteutetaan yhteistyössä Laurea-ammattikorkeakoulun kanssa laaja-alainen verkkokoulutuskokonaisuus, jossa syvennytään vakavaan nuorisorikollisuuteen ja sen ehkäisyyn. Koulutuskoko-naisuus on kaikille avoin ja ilmainen ja suunnattu erityisesti hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille sekä rikosseuraamusalan henkilöstölle. Tavoite on vahvistaa erityisesti korjaavaa rikosentorjuntatyötä tekevien ammattilaisten valmiuksia työskennellä rikoksilla oireilevien nuorten ja heidän lähipiiriensä kanssa. Verkkokoulutus koostuu pääasiassa videoluennoista- ja puheenvuoroista, joita tuottaa monialainen joukko ammattilaisia ja asiantuntijoita, jotka työskentelevät nuorisorikollisuuden parissa.
- Kriminaalihuollon tukisäätiö sr:lle 132 000,00 euroa hyvinvointialueille sekä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille suunnattuun koulutuskokonaisuuteen uusintarikollisuuden vähentämiseksi. Hyvinvointialueet vähentämässä uusintarikollisuutta on sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille sekä päättäjille suunnattu koulutushanke, jonka tarkoituksena on lisätä päättäjien ja ammattilaisten valmiuksia toimia uusintarikollisuutta vähentävästi. Hankkeessa toteutetaan kolmella hyvinvointialueella koulutusohjelmapiilotti, jonka tavoitteena on vahvistaa hyvinvointialueiden päättäjien valmiuksia huomioida rikostaustaisten ja heidän läheistensä tarpeet sosiaali- ja terveyspalveluita koskevissa päätöksissä. Vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön valmiuksia kohdata rikostaustaisia ja heidän läheisiään sekä vahvistaa heidän osaamistaan rikosseuraamuksen vaikutuksista yksilöön, yhteisöön ja yhteiskuntaan. Koulutuskokonaisuus koostuu pääasiassa digitaalisista viestintä- ja koulutusmateriaaleista.

Oikeusministeriö sai lisätalousarviosta lisämäärärahaa 400 000,00 euroa seksuaalirikosten ehkäisy- ja katkaisuhankkeille vuodelle 2023. Määräraha oli tarkoitettu aikaisemmin Rikoksen ennaltaehkäisyhankkeessa rahoitetuille hankkeille.

Oikeusministeriöön saapui määräaikaan 9.1.2023 mennessä kolme avustushakemusta. Haettujen avustusten yhteissumma oli 367 000,00 euroa. Oikeusministeriö myönsi avustusta:

- Setlementti Tampere ry:lle 94 779,00 euroa valtionavustusta Välitä! -nuorten hankkeen toiminnan jatkamiseen ja tulosten juurruttamiseen.
- Sexpo-säätiö sr:lle 100 000,00 euroa valtionavustusta Serie-hankkeen jatkokehittämiseen.

- Silta-Valmennusyhdistys ry:lle 171 738,00 euroa valtionavustusta ulkomaalaistaustaisten seksuaalirikollisten kuntoutuspolun jatkokehittämiseen.

Avustukset kunnille

Oikeusministeriölle saapui määräaikaan 31.3.2020 mennessä neljä hakemusta kunnille ja kuntayhtymille suunnattuihin valtionavustuksiin rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallin pilotointia varten. Haettujen avustusten yhteissumma oli 2 173 579,00 euroa.

Ministeriö myönsi ensimmäisessä vaiheessa avustusta kolmelle kunnalle nuorten toimintamallin kehittämishankkeen pilottiin. Rahoitus oli suunnattu ainoastaan kunnille ja kuntayhtymille. Yksi hakijoista ei täyttänyt haun ehtoja. Rahoitus myönnettiin seuraavasti:

- Vantaalle 890 172,00 euroa. Rikoksilla oireilevat nuoret -hankkeessa (Ri-O) tuetaan vakavasti ja toistuvasti rikoksia tekeviä lapsia ja nuoria kohti rikoksetonta ja päihteetöntä elämää. Hankkeen aikana kehitetään vaikuttava, moniammatillinen ja systemaattinen toimintamalli lastensuojeluun ja nuorten aikuisten sosiaalityöhön sekä viranomaisyhteistoimintaan.

Ri-O -hanke on kaksiosainen, joista ensimmäinen osa toteutetaan lastensuojelussa 13–17-vuotiaille. Lastensuojelussa pilotoidaan MDFT (Multidimensional Family Therapy) -interventiomalli, jossa yhdistyvät yksilöllinen ja terapeuttinen lähestymistapa perhesuhteiden tukemiseksi sekä moniammatillinen tuki.

Hankkeen toisen osan Vantaa toteutti nuorten aikuisten sosiaalityössä 18–24-vuotiaille nuorille. Nuorten aikuisten toimintamallissa tarkoituksena oli tiivistää viranomaisten yhteistoimintaa rikosprosessissa. Nuoren palvelun tarve arvioidaan ja suunnitellaan yksilöllisesti, yhdessä muun muassa Rikosseuraamuslaitoksen, päihdepalvelujen, asumis- palvelujen, sosiaalisen kuntoutuksen ja työllistymisen palvelujen kanssa.

- Oululle 337 907,00 euroa. Oulussa rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallin (NURRI) tavoitteena on uusintarikollisuuden torjuminen. Hanke on tarkoitettu 12-29-vuotiaille oululaisille nuorille, jotka ovat syyllistyneet toistuviin rikoksiin tai yhteen vakavaan rikokseen. Lisäksi nuorilla voi olla taustalla muuta oireilua kuten koulupoissaoloja, päihteiden käyttöä tai psyykkistä oireilua.

Tavoitteena NURRI-työskentelyllä on nuoren kokonaisvaltaisen elämäntilanteen kartoitus ja tarjottavien tukimuotojen keinoin hyvinvoinnin edistäminen uusintarikollisuuden ennaltaehkäisemiseksi.

- Rovaniemelle 810 500,00 euroa. RIKO-hankkeessa pilotoidaan oikeusministeriön asiantuntijatyöryhmän luoma toimintamallia rikoksilla oireilevien nuorten kanssa työskentelemiseksi. Tarkoituksena on tukea rikoksettomiaan ja päihitteettömään elämään nuoria, joiden on epäilty osallistuneen useampiin tai vakaviin rikoksiin. Hankkeen työntekijät ovat sosiaalialan ammattilaisia. Työskentelyn ytimessä on yksilötyöskentely nuoren kanssa joustavalla työotteella sekä moniammatillinen työskentely, jonka avulla varmistetaan, että nuori saa itselleen tarpeelliset palvelut.

Ensimmäinen täydennyshaku järjestettiin syksyllä 2020. Rikoksilla oireilevien nuorten toimintamallin pilotointiin saapui määräaikaan 20.10.2020 mennessä kolme avustushakemusta. Yksi hakemuksista oli edellisellä hakukierroksella myönnettyä avustusta täydentävä hakemus. Yksi hakemus ei täyttänyt haun ehtoja.

Haettujen avustusten yhteissumma oli 780 509,00 euroa. Oikeusministeriö myönsi avustusta seuraavasti:

- Turun kaupungille 654 705,00 euroa toistuvasti rikoksilla oireilevien nuorten ROKKI (rikoksilla oirehtivien kuntoutuksen kehittämiseen investointi) -toimintamallin kehittämishankkeelle. ROKKI-toiminta tarjoaa apua ja tukea rikoksilla oireileville nuorille ja tukee ja kuntouttaa rikoksilla oireilevia nuoria ja heidän perheitään, jotta nuoren rikollinen toiminta loppuisi. Hanke pyrkii vaikuttamaan rikoskierteen katkaisuun ja estämään uusien rikosten tekemisen. Lisäksi se tarjoaa asiakkuudessa oleville nuorille valmiuksia kohti rikoksetonta elämää.
- Oulun kaupungille täydentävää rahoitusta 20 237,00 euroa aikaisemmin myönnettyyn valtion erityisavustukseen rikoksilla oireilevien nuorten NURRI-toimintamallin kehittämishankkeeseen.

Oikeusministeriö sai lisätalousarviosta lisämäärärahaa 420 000,00 euroa nuorten toimintamallin pilotointiin vuodelle 2023. Määräraha oli tarkoitettu aikaisemmin Rikoksen ennaltaehkäisyhankkeessa rahoitettujen nuorten toimintamallien pilotointien jatkamiseksi.

Oikeusministeriölle saapui määräaikaan 22.3.2023 mennessä neljä hakemusta, eli kaikilta pilottipaikkakunnilta/hyvinvointialueilta. Haettujen avustusten yhteissumma oli 842 512,82 euroa. Oikeusministeriö myönsi avustusta seuraavasti:

- Oulun kaupungin NURRI-hankkeelle 200 000,00 euroa moniammatillisen tiimin työn jatkokehittämiseen Oulussa ja juurruttamiseen koko Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueelle.

- Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen Ri-O -hankkeen alaikäisten osuuteen 20 000,00 euroa MDFT-terapiaintervention jatkamiseksi ja mallin vakiinnuttamiseksi hyvinvointialueelle.
- Lapin hyvinvointialueen RIKO-hankkeelle 100 000,00 euroa toimintamallin mukaisen työn jatkamiseen ja juurruttamiseen koko hyvinvointialueelle.
- Varsinais-Suomen hyvinvointialueen ROKKI-projektille 100 000,00 euroa ROKKI-toimintamallin laajentamiseen ja juurruttamiseen hyvinvointialueelle sekä toimintamalliin liittyvän kehitystyön varmistamiseen.

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISSN 2490-1172 (PDF)
ISBN 978-952-400-602-6 (PDF)